

*”Jos huomaa viestin niin luen tietenkin heti ja puhelimeen vastaan
aina kun se soi”*

Kriittinen diskurssianalyysi suomalaisten johtajien puheesta työn ja vapaa-
ajan yhteensulautumisesta mobiililaitteiden kautta

Ville Salmela

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Johtaminen

Kevät 2020

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Jos huomaan viestin niin luen tietenki heti ja puhelimeen vastaan aina kun se soi” - Kriittinen diskurssianalyysi suomalaisten johtajien puheesta työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisesta mobiililaitteiden kautta

Tekijä: Ville Salmela

Koulutusohjelma: Johtaminen

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 84

Vuosi: 2020

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmassani tutkin suomalaisten johtajien työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista mobiililaitteiden kautta. Tutkimukseni kiinnittyy työn ja vapaa-ajan välisen suhteen sekä teknologian ja organisaation välisen suhteen tutkimuskenttiin. Tarkemmin tutkimukseni osallistuu tutkimuskeskusteluihin työn ja vapaa-ajan sulautumisesta sekä mobiiliteknologian vaikutuksista työhön ja johtamiseen. Aihe on lisännyt merkittävyyttään viime aikoina, ja myös tutkimus aiheen ympärillä on lisääntynyt etenkin aivan viime vuosina. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten johtajat työn ja vapaa-ajan sulautumisesta mobiililaitteiden kautta puhuvat, millaiset normit puhetta kehystävät ja millaisia merkityksiä johtajat ilmiölle antavat.

Tutkimukseni teorettinen viitekehys rakentuu työn ja vapaa-ajan sulautumisen sekä teknologian ja organisaation välisen suhteen tutkimuksesta. Teoriapohja yhdistää monen tutkimuskentän kirjallisuutta, mutta pääpaino on aiheiden ympärillä tehdyssä kriittisessä tutkimuksessa. Tutkimuksessani yhdistän työajan ulkopuolisen ajan vapaa-ajan kokonaisuudeksi, jolloin asiaa on mahdollista käsitellä kahden suuren kokonaisuuden kautta. Myös erilaiset mukana kulkevat älylaitteet yhdistän mobiililaitteiden kokonaisuudeksi, jolloin laitteita ei tarvitse eritellä toisistaan. Tutkimuksen toteutin laadullisena haastattelututkimuksena ja haastatteluaineiston analysoin kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä. Tutkimukseen haastattelin kuutta eri aloilla työskentelevää suomalaista johtajaa, jolloin tutkimuksen näkökulmaa ei rajoittanut yhden alan tai organisaation käytännöt ilmiön suhteen.

Analyysin tuloksina tunnistin kolme päädiskurssia - *kontrollidiskurssi*, *mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi* ja *henkilökohtaisuusdiskurssi* - sekä niihin liittyvät puheet, jotka jakautuvat yhteensä seitsemään eri alaluokkaan. Tulokset kuvastavat sitä, miten ilmiö johtajien elämässä näyttäytyi ja miten sitä merkityksellistettiin. Puheiden taustalta löytyi niitä kehystäviä normeja, joita johtajat puheillaan toisinsivat sekä oikeuttivat. Tulokset tuovat lisäymmärrystä siihen, miten työn ja vapaa-ajan rajanveto merkityksellistyy mobiiliteknologian täyttämässä johtajien arjessa.

Avainsanat: Mobiiliteknologia, johtaminen, työn ja vapaa-ajan sulautuminen, työn ja vapaa-ajan kontrolli

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

Sisällys

1.	Johdanto.....	6
1.1.	Tutkimuksen lähtökohdat.....	6
1.2.	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	9
1.3.	Tutkimuksen taustaa	10
1.3.1.	Mobiiliteknologian kehitys ja yleistyminen.....	10
1.3.2.	Pikaviestipalveluiden kehitys ja yleistyminen	14
2.	Teoreettinen viitekehys	16
2.1.	Työ ja vapaa-aika.....	17
2.2.	Työn ja vapaa-ajan sulautuminen	18
2.3.	Teknologian ja työn välinen suhde	23
3.	Metodologia.....	27
3.1.	Tutkimukseni tieteenfilosofinen lähestymistapa	27
3.1.1.	Sosiaalinen konstruktionismi	27
3.1.2.	Diskursiivinen lähestymistapa.....	28
3.2.	Kriittinen diskurssianalyysi.....	30
3.3.	Haastattelututkimus	33
3.4.	Haastatteluaineiston keräys ja kuvailu.....	35
3.5.	Analyysiprosessi.....	36
3.6.	Tutkijapositio sekä tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	39
4.	Tulokset.....	42
4.1.	Kontrollidiskurssi	42
4.1.1.	”Se on itsestä kiinni” -puhe.....	43
4.1.2.	”Se kuuluu asiaan” -puhe.....	47
4.1.3.	”Se on semmonen tapa” -puhe.....	50
4.2.	Mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi	52
4.2.1.	”Helpottaa elämää” -puhe	53

4.2.2. ”Työstä ei pääse kunnolla irti” -puhe.....	56
4.3. Henkilökohtaisuusdiskurssi.....	59
4.3.1. ”Se sopii mulle” -puhe.....	59
4.3.2. Prioriteettipuhe.....	62
5. Johtopäätökset.....	65
5.1. Tulosten yhteenveto ja suhde aikaisempaan tutkimukseen.....	65
5.2. Pohdinta.....	72
5.3. Jatkotutkimusehdotukset.....	76
Lähteet:.....	77

Taulukot ja kuvat

Kuvio 1. Älypuhelinien maailmanlaajuinen myynti 2007-2020 s. 11

Kuvio 2. Matkapuhelinten määrä suomalaisissa kotitalouksissa 1990-2018 s. 12

Kuvio 3. Pöytätietokoneiden, kannettavien tietokoneiden ja tablet-tietokoneiden toimitus ja toimitusennuste vuosina 2010-2023 s. 13

Kuvio 4. Suosituimmat pikaviestisovellukset maailmassa lokakuussa 2019 s. 15

Kuvio 5. Diskurssien tulkinnan kolme tasoa s. 38

Taulukko 1. Tulosten yhteenveto ja niihin vaikuttavat normit s. 67

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset s. 83

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Pro gradu -tutkielmassani tutkin suomalaisten johtajien työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista mobiililaitteiden kautta. Teknologian kehittyminen on mahdollistanut erilaisten mobiililaitteiden kehittymisen laitteiksi, joiden avulla hoidetaan paljon erilaisia työhön liittyviä asioita ja joiden parissa vietetään myös vapaa-ajalla paljon aikaa. Mahdollisuus olla yhteyksissä muihin ihmisiin lähes mistä tahansa ja milloin tahansa, on muuttanut paljon tapojamme viestiä, kuten myös tottumuksiamme hoitaa asioita. Tämä mahdollisuus aiheuttaa kuitenkin myös paineita siitä, että täytyisi jatkuvasti olla saatavilla ja näiden laitteiden kautta tavoitettavissa. Esimerkiksi älypuhelinien pikaviestisovellusten, sähköpostisovellusten ja sosiaalisen median käyttämisestä on tullut niin normaalia, että niitä käytetään tavallisen päivän aikana jatkuvasti, jolloin helposti ajatellaan, että näiden kautta voidaan olla töistä yhteyksissä myös työajan ulkopuolella. Yhtä normaalia on usein myös se, että töistä voi olla yhteydessä muihin ihmisiin myös työn ulkopuolisista asioista. Mobiililaitteiden kautta tapahtuvaa työn ja vapaa-ajan välistä yhteensulautumista voi olla jopa vaikeaa huomata, sillä niiden käyttäminen on usein niin nopeaa ja pientä vaivaa vaativaa, että alkuperäiseen tekemiseen pääsee helposti ja nopeasti takaisin kiinni.

Uskon, että etenkin johtajat kokevat nykyään tällaista painetta sekoittaa työ- ja vapaa-aikaansa, sillä he ovat usein vapaampia päättämään, miten työnsä hoitavat, jolloin asioita on mahdollista hoitaa enemmän limittäin toistensa kanssa. Johtajien työkuviin myös liittyy useammin erilaisia vastuualueita, jotka vaativat esimerkiksi tavoitettavissa olemista tietynlaisten työasioiden toimesta myös vapaa-ajalla. Työnkuvat sekä organisaatioiden käytännöt saattavatkin vaikuttaa ilmiön toteutumiseen esimerkiksi jollain tietyllä toimialalla, jonka vuoksi valitsin haastateltavikseni johtajia erilaisilta toimialoilta sekä erilaisista työtehtävistä. Tällä vältin sen, etteivät erilaisten alojen tai organisaatioiden käytännöt vaikuttaneet yksin tutkimukseni tuloksiin.

Haastattelut analysoin kriittisen diskurssianalyysin menetelmällä, sillä se ottaa huomioon ihmisten puheen lisäksi myös laajemman yhteiskunnallisen kontekstin, jolloin ilmiön merkittävyyttä voidaan analysoida myös ympäristön, odotusten ja sosiaalisen kontekstin kautta. Diskurssianalyysin tarkoituksena on löytää ihmisten puheista erilaisia merkityksiä, joita he antavat tutkittavalle ilmiölle. Nämä merkitykset antavat tietoa siitä, millainen tutkittava

ilmiö on, ja mitä siitä ajatellaan. (Pietikäinen & Mäntynen, 2018). Kun johtajia haastatellaan siitä, miten työ ja vapaa-aika sulautuvat toisiinsa älypuhelinien kautta, on puheiden takana olevia normeja ja puheilla luotavia merkityksiä mahdollista löytää analysoimalla puheita kriittisen diskurssianalyysin keinoin.

Tutkielmani osallistuu tutkimuskeskusteluun työn ja vapaa-ajan välisestä suhteesta. Tämän tutkimuskeskustelun sisällä työni kiinnittyy tutkimuskeskusteluun työn ja vapaa-ajan sulautumisesta, jota on tutkittu esimerkiksi käsitteillä *työn ja perhe-elämän/elämän tasapaino* (*work-family/work-life balance*) (mm. Hochschild, 1997; Clark, 2000; Kinman & Jones, 2008) tai *työn ja perhe-elämän/elämän rajat* (*work-life boundaries*) (mm. Choroszewicz & Kay, 2019; Kossek, 2016; Ashforth, 2000). Aihe ei ole yhteiskuntatieteissä uusi, vaan sitä on tutkittu jo usean vuosikymmenen ajan monenlaisista näkökulmista. Tämän tutkimukseni tutkimuksellinen arvo työn ja vapaa-ajan sulautumisen tutkimuskeskusteluun tulee vapaa-ajan määrittämisestä kaikeksi työn ulkopuoliseksi ajaksi, jolloin työtä ja vapaa-aikaa on mahdollista tarkastella kahtena laajana elämän osa-alueena.

Mobiililaitteisiin keskittyvän näkökulmansa vuoksi tutkimukseni osallistuu tutkimuskeskusteluun myös teknologian vaikutuksista työelämään ja johtamiseen. Vaikka teknologia on vaikuttanut jo vuosikymmenten ajan suuresti elämäämme ja työnteekoomme, organisaatio- ja tutkimuksessa teknologian merkitystä tutkittiin pitkään vähän suhteessa muuhun organisaatiotutkimukseen (Orlikowski & Scott, 2008). Viime aikoina ilmiön merkittävyyteen on kuitenkin alettu herätä. Aivan muutaman viime vuoden aikana etenkin älypuhelimien vaikutus työelämässä ja siihen liittyvät ilmiöt, kuten älypuhelinriippuvuus, ovat nousseet tutkimuksissa paljon keskustelluiksi aiheiksi myös yhteiskunta- ja organisaatiotutkimuksessa (Li & Lin, 2019). Älypuhelimet eivät kuitenkaan ole ainoita kannettavia laitteita, joiden kautta työ ja vapaa-aika pääsevät helposti sulautumaan. Esimerkiksi myös kannettavat tietokoneet ja tablet-tietokoneet ovat helposti mukana kulkevia laitteita, joiden avulla on mahdollista tehdä pitkälti samoja asioita kuin älypuhelimellakin. Tutkimukseni tuokin lisää myös tutkimuskeskusteluun teknologian ja työn suhteesta tutkimalla sitä, miten suomalaiset johtajat puhuvat työn ja vapaa-ajan sulautumisesta kaikkien näiden mobiililaitteiden kautta. Puheet ilmiön ympärillä heijastavat muun muassa ilmiön merkittävyyttä ja sen ympärille muodostuneita käsityksiä yhteiskunnassamme.

Tutkimani aihe on erittäin ajankohtainen ja sen vuoksi myös yhteiskunnallisesti tärkeä. Aihe on ollut muutaman vuoden ajan, ja erityisesti ihan viimeisen vuoden sisällä, laajasti esillä

mediassa, sekä Suomessa että ulkomailla. Muutamana poimintana Suomesta viimeisen vuoden aikana aihetta ovat käsitelleet esimerkiksi Yle Pekka Mattilan (2019) kolumnissa työajan käyttämisestä omiin tarkoituksiin, Iltasanomat VR:n uuden mobiilisovelluskäytännön ympärille syntyneestä kohusta (Heinonen, 2019) sekä Helsingin Sanomat vapaa-ajalle tulevasta työtä koskevista pikaviesteistä (Kauppinen, 2019). Ulkomailla esimerkiksi The Telegraph on käsitellyt älypuhelinien ja Internetin tekemää muutosta elämiimme (Williams, 2014) ja talouslehti Forbes puolestaan käsitteli vastikään älypuhelinien vaikutusta työhön keskittymiseen (Di Salvo, 2019). Esimerkkeiksi poimimani artikkelit tulivat joko gradun kirjoittamisen aikana vastaan tai löytyivät nopeasti pienellä haulilla, joten kaikenlaisia aiheen ympärillä olevia artikkeleja on valtamediassakin varmasti vielä paljon enemmän. En myöskään usko, että aiheen ympärillä oleva valtakunnallinen keskustelu olisi laantumaan päin. Todennäköisesti asia on ennemminkin päinvastoin, sillä erilaiset mobiililaitteet kasvattavat jatkuvasti merkitystään yhteiskunnassamme, jolloin ne vaikuttavat enenevässä määrin myös työn ja vapaa-ajan suhteeseen.

Teknologian kehittymisen aiheuttamat muutokset elämiimme ovat olleet suuria, jonka vuoksi näistä muutoksista tarvitaan lisää tutkimustietoa. Monipuolisen tutkimustiedon avulla näitä muutoksia voidaan oppia ymmärtämään. Teknologia myös kehittyy edelleen jatkuvasti, jonka vuoksi tutkimusta sen ympärillä täytyy tehdä koko ajan. Mitä enemmän ilmiöstä ymmärrämme, sitä paremmin tulevaisuudessa osaamme suhtautua ja varautua teknologian kehityksen mukana tuleviin muutoksiin. Työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen erilaisten mobiililaitteiden kautta on vain yksi seuraus muiden muutosten joukossa, mutta sen merkitys elämässämme on erityisen suuri, sillä työ vie edelleen suuren osan elämästämme, ja vapaa-aikaa sen vastapainona arvostetaan koko ajan enemmän ja enemmän (Liikkanen 2004; Hanifi, 2019).

Seuraavaksi johdannossa käyn läpi tutkimukseni taustalla olevat tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet, jonka jälkeen käsittelen tutkimuksen taustalla olevaa mobiiliteknologian kehittymistä ja yleistymistä, joka vaikuttaa ilmiön yhteiskunnalliseen merkittävyyteen. Sen jälkeen siirryn avaamaan tutkimukseni teoreettista viitekehystä, joka koostuu työn ja vapaa-ajan määrittelemisestä tässä tutkimuksessa, niiden välisestä yhteensulautumisesta sekä mobiiliteknologian vaikutuksesta työn ja vapaa-ajan muuttumiseen. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimukseni tieteenfilosofisen pohjan, metodologiset sitoumukset sekä tutkimuksen toteuttamistavan. Arvioin myös tutkimukseni eettisyyttä sekä luotettavuutta. Neljännessä sisältöluvussa käyn läpi tutkimukseni tulokset, jotka olivat *kontrollidiskurssi*,

mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi ja henkilökohtaisuudiskurssi sekä näihin ylädiskursseihin liittyvät puheet, jotka jakaantuvat yhteensä seitsemään eri alaluokkaan. Johtopäätösluvussa vedän tutkimukseni langat yhteen, käsittelen puheiden taustalta löytämiäni normeja ja tuon myös oman ääneni kuuluviin pohdinnassa, jossa esitän myös näkemykseni mahdollisista jatkotutkimusaiheista ilmiön ympärillä.

1.2. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa, miten suomalaiset johtajat työn ja vapaa-ajan sulautumisesta mobiililaitteiden kautta puhuvat. Aineistoa lähestyn avoimesti tarkoitukseni selvittää, millaisia asioita ja käsityksiä johtajat puheillaan tuottavat ja luovat. Puheista ja niiden taustoilta onkin mahdollista löytää erilaisia merkityksiä ja niihin vaikuttavia tekijöitä, joita ihmiset puheissaan ilmiölle antavat. Tutkimuskysymykseni auttavat tarttumaan aineistossa tutkimukseni kannalta oleellisiin asioihin. Tutkimukseni pääkysymys muotoutuu melko avoimeksi seuraavanlaisesti:

”Miten suomalaiset johtajat puhuvat mobiililaitteiden kautta tapahtuvasta työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisesta?”

Avointa päätutkimuskysymystä tarkennan kolmella alatutkimuskysymyksellä, jotka ovat:

1. *”Millaisia merkityksiä johtajat omassa elämässään tapahtuvalle työn ja vapaa-ajan yhteensulautumiselle antavat?”*
2. *”Millaisia merkityksiä johtajat käyttämilleen mobiililaitteille antavat?”*
3. *”Millaiset normit puheiden taustalla vaikuttavat?”*

Tavoitteenani on tunnistaa tutkimustuloksiksi diskursseja, jotka kuvaavat johtajien puhetta päätutkimuskysymyksen ympärillä. Alatutkimuskysymysten avulla tarkoitukseni on löytää normeja puheiden taustalla sekä niitä merkityksiä, joita johtajat ilmiölle omalla kohdallaan antavat. Johtajien puheita ja niissä esille nousevia merkityksiä vertaan yhteenvedossa aiheen aiempaan tutkimukseen sekä suomalaiseen yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Tavoitteenani on luoda suuntaa antava katsaus siihen, miten suomalaiset johtajat ilmiöstä puhuvat ja millaisia efektejä näillä puheilla yhteiskunnassamme on.

1.3. Tutkimuksen taustaa

Mobiiliteknologian kehittymisen vaikutus työelämään on yhteiskuntatutkimuksessa melko vasta syntynyt, nuori tutkimusala. Teknologian kehittymisen ja muuttumisen vuoksi myös tutkimusala muotoutuu edelleen jatkuvasti, eikä pysyviä tutkimussuuntauksia tai johtavia teoreetikkoja ole niin selvästi hahmotettavissa, kuin perinteisemmillä tutkimusaloilla. Yhteiskunnallisen merkittävyytensä ja ajankohtaisuutensa vuoksi alalla on kuitenkin tehty paljon erilaisia yksittäisiä tutkimuksia, joiden pohjalta alalle on nuoruudestaan huolimatta syntynyt melko laaja, vaikkakin hajanainen, tutkimuskenttä.

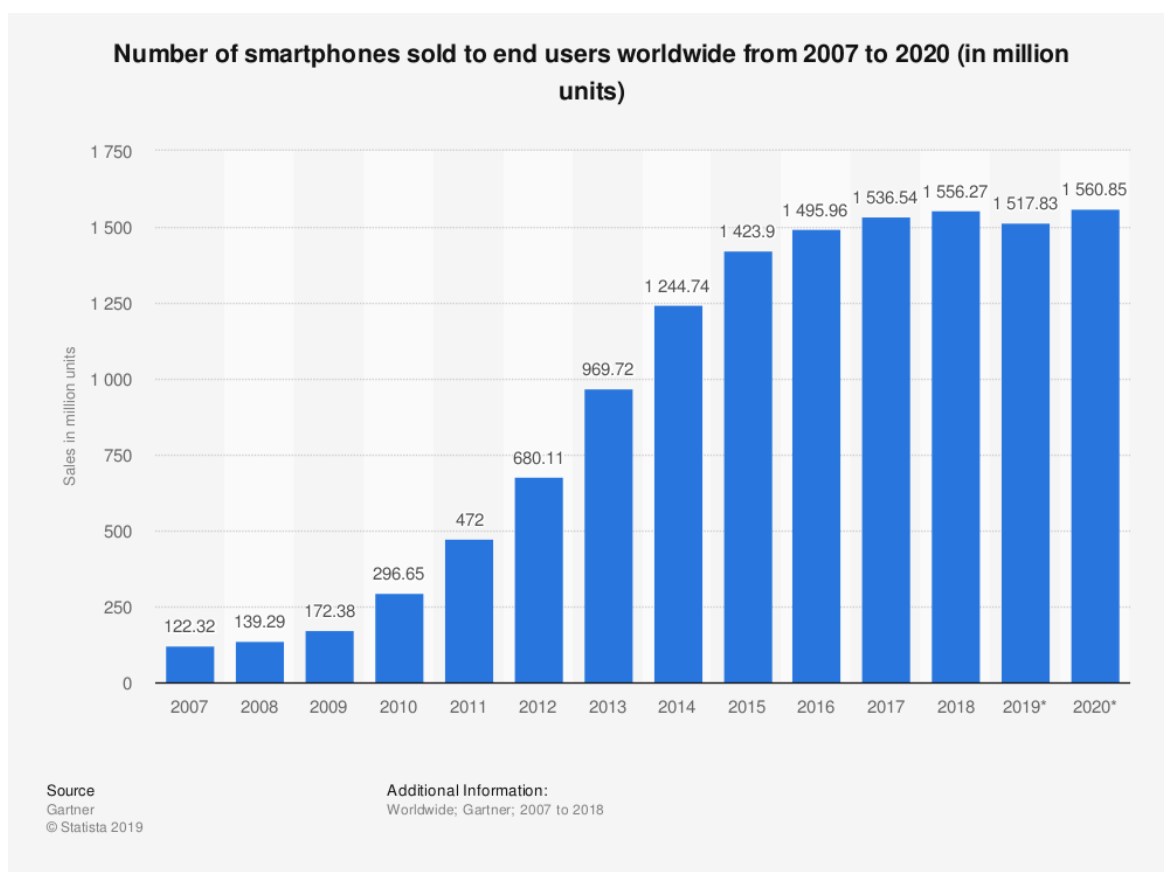
Mobiiliteknologian kehitystä ja sen vaikutusta työhön on tärkeää tutkia, sillä älylaitteet vaikuttavat paljon siihen, miten ja missä työtä nykypäivänä tehdään. Mobiililaitteiden kautta työ ulottuu sellaisiin aikoihin ja paikkoihin, joihin se ei vielä muutama vuosikymmen sitten voinut ulottua. Choroszewicz & Kay (2019) toteavatkin tutkimuksensa pohjalta, että mobiililaitteet aiheuttavat painetta olla koko ajan yhteyksissä työhön. Tämä puolestaan aiheuttaa työn ja vapaa-ajan rajojen sumentumista, jolloin ihmisillä sekoittuu se, milloin he ovat töissä, ja milloin vapaa-ajalla. Heidän mukaansa mobiililaitteet saattavat aiheuttaa myös epätasa-arvoisuutta organisaatioissa, sillä usein korkeissa asemissa työskenteleviltä odotetaan jatkuvaa tavoitettavissa olemista toisin kuin tavallisilta työntekijöiltä.

1.3.1. Mobiiliteknologian kehitys ja yleistyminen

Tässä tutkielmassani määrittelen mobiiliteknologian tekniikaksi, jonka avulla on langattomasti mahdollista olla yhteyksissä muihin samankaltaisia laitteita käyttäviin henkilöihin. Mobiililaitteilla on siis Internetin tai puheluiden välityksellä mahdollista olla yhteyksissä muihin olinpaikasta riippumatta. Käytännössä tekemäni tutkimuksen kannalta tämän määrittelyn täyttäviä yleisessä käytössä olevia laitteita ovat siis älypuhelimet sekä kannettavat ja tablet-tietokoneet. Näiden laitteiden tekniikan kehittyminen on muuttanut paljon sitä, miten ja missä töitä nykyään tehdään. Viimeisen vuosikymmenen aikana etenkin älypuhelimet ja

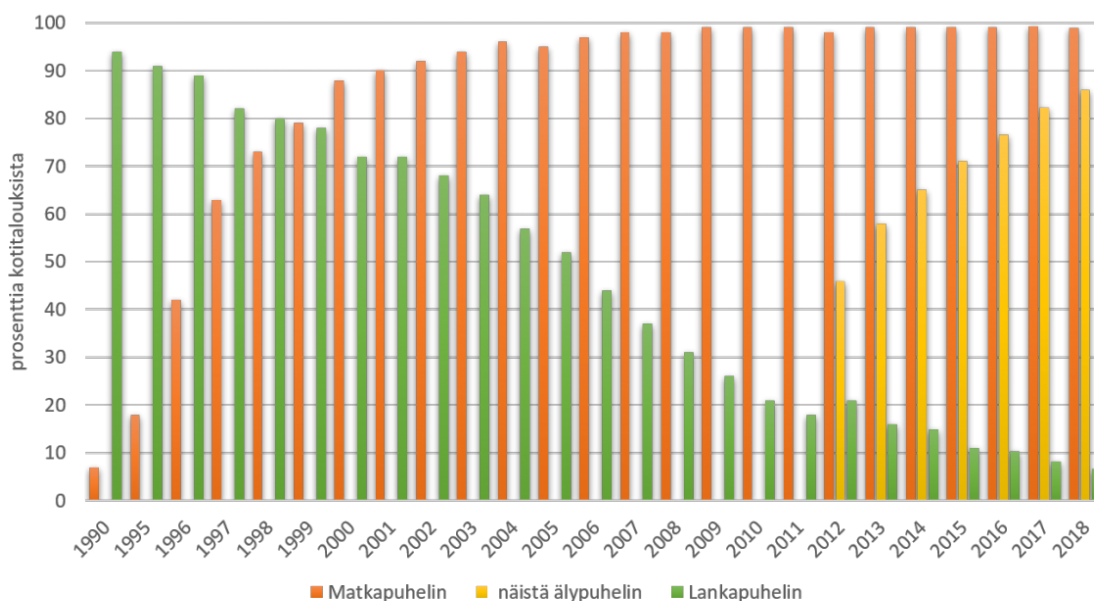
niiden kehitys ovat olleet muokkaamassa sitä, miten työn ja vapaa-ajan välillä tasapainoiltaan.

Erilaisia älypuhelimia ja niiden esiasteita kehitettiin 2000-luvulla monenlaisia, mutta niiden suuren vaikutuksen yhteiskunnallisesti voi katsoa alkaneeksi vuodesta 2007, jolloin ensimmäinen Applen iPhone sekä muutamien valmistajien Android-käyttöjärjestelmää käyttäneitä puhelimia julkaistiin (Donnelly, 2012). Se oli ensimmäinen suuren yleisön tavoittanut älypuhelin, jonka julkaisun jälkeen älypuhelimet alkoivat kehittyä suuren massan laitteiksi. Kuvio 1 havainnollistaa, kuinka älypuhelimien myynti on kasvanut räjähdysmäisesti etenkin 2010-luvulla. Vuonna 2007 älypuhelimia myytiin hieman yli 120 miljoonaa kappaletta, kun taas vuoteen 2015 mennessä vuosittainen myynti oli kasvanut jo noin 1,5 biljoonaan kappaleeseen, jossa se on myös sen jälkeen suunnilleen pysynyt. Vuosittaisen myyntimäärän myös odotetaan pysyvän noin 1,5 biljoonassa kappaleessa seuraavien vuosien aikana.

Kuvio 1: Älypuhelimien maailmanlaajuinen myynti 2007-2020 (Gartner, Statista, 2019)

Myös Suomessa älypuhelisten suosio on kasvanut valtavasti niiden markkinoille tulon jälkeen. Tilastokeskuksen kuluttajabarometrin (Kuvio 2, 2019) mukaan vuonna 2018 noin 86 % suomalaisista kotitalouksista oli älypuhelin. Vielä vuonna 2012, jolloin älypuhelimet otettiin ensimmäistä kertaa tutkimukseen mukaan erillisinä, vastaava määrä oli vain 46 %. Nykyään siis vain pieni osa suomalaisissa kotitalouksissa olevista puhelimista ovat muita kuin älypuhelimia.

1998 alkaen tiedot kunkin vuoden marraskuulta. 2012 alkaen mukana 75-84-vuotiaat, älypuhelin otettiin mukaan kyselyyn

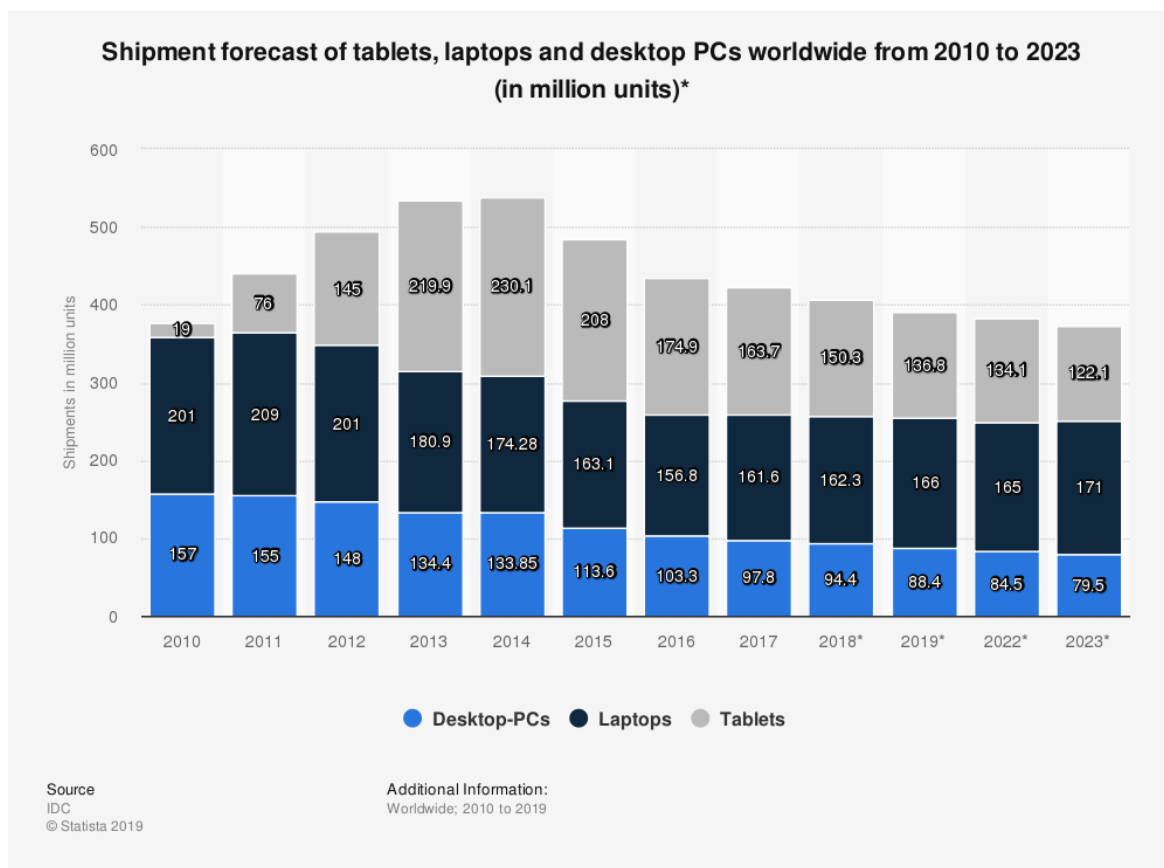
Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri

Kuvio 2: Matkapuhelinten määrä suomalaisissa kotitalouksissa 1990-2018, älypuhelimet mukana tutkimuksessa vuodesta 2012 alkaen, (Ficom ry, Tilastokeskus, 2019)

Älypuhelisten vaikutusta arkeen havainnollistaa hyvin Viestintäviraston kuluttajatutkimus vuodelta 2018, jossa tutkittiin suomalaisten matkapuhelinten käyttötottumuksia. Tutkimuksen mukaan vähintään viikoittain puheluita käyttää 96 %, pikaviestipalveluita 84 %, tekstiviestejä 70 % ja sähköpostia 61 % suomalaisista. Aiemmin esimerkiksi pikaviestipalveluita ja sähköpostia ei ollut matkapuhelimilla mahdollista käyttää, mutta nykyään niitä käyttää älypuhelimillaan suurin osa suomalaisista. (Traficom, 2019). Juuri näitä sovelluksia käytetään myös työasioiden hoitamiseen. Täytyy myös muistaa, etteivät älypuhelimet ole ainoita mobiililaitteita, joilla esimerkiksi pikaviestipalveluita tai sähköposteja on mahdollista lähettää.

Kuvio 3 havainnollistaa, kuinka kannettavat tietokoneet ja tablettietokoneet ovat vieneet suosiota pois pöytätietokoneilta. Ihmiset siis suosivat myös suurempien laitteiden kohdalla

mobiililaitteita, joiden käyttö ei ole paikkaan sidottua. Tietokoneiden kokonaismyymintimäärät ovat kuitenkin olleet laskussa vuoden 2015 jälkeen ja saman tahdin odotetaan jatkuvan. Tätä trendiä voitaneen selittää älypuhelinien kehityksellä, jolloin ne ovat vieneet markkinoita myös tietokoneilta. Joka tapauksessa älypuhelimet ja kannettavat tietokoneet ovat vieneet suosiota pöytä-tietokoneilta, ja esimerkiksi kannettavien tietokoneiden myynnin odotetaan lähitulevaisuudessa hieman jopa nousevan pöytä- ja tablettietokoneiden myynnin määrän laskiessa. (IDC, Statista, 2019.)

Kuvio 3: Pöytä-tietokoneiden, kannettavien tietokoneiden ja tablettietokoneiden toimitus ja toimitusennuste vuosina 2010-2023, (IDC, Statista, 2019)

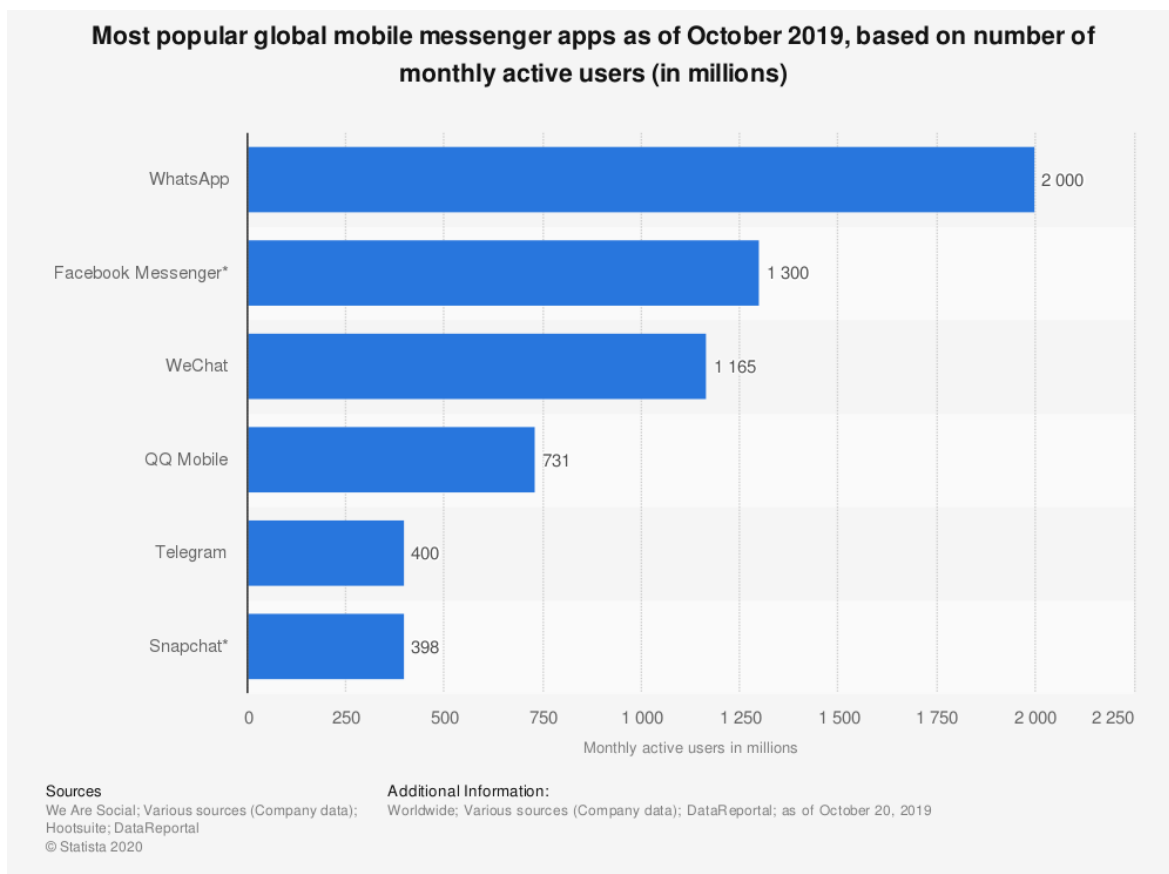
Mobiiliteknologian kehityksen mahdollistamat tavat hoitaa työasioita ovat myös vaikuttaneet siihen, miten työtä tehdään. Uudenlaiset tavat työskennellä ovat tuoneet niin hyviä kuin huonojakin puolia ihmisten työelämän ja vapaa-ajan välille. Mobiiliteknologian hyödyntäminen työssä mahdollistaa esimerkiksi etätyöskentelyn kotoa käsin, jolloin työntekijöillä on enemmän aikaa olla fyysisesti kotona ja viettää näin aikaa perheensä kanssa (Derks, ym. 2016). Toisaalta Choroszewicz & Kay (2019) huomauttavat tutkimuksessaan, että vaikka mobiiliteknologia mahdollistaakin fyysisen kotona olemisen työskennellessä, vie sen käyttö

kuitenkin usein huomiota työasioihin kotona myös työajan ulkopuolella. Osa tutkittavista kuitenkin suhtautui mobiiliteknologiaan enemmänkin keinona hallita työn ja vapaa-ajan su-
lautumista. Kun itse päätti siitä, mitä laitteita käytti ja mihin tarkoitukseen, oli mahdollista
hallita myös sitä, tekikö työasioita vapaa-ajalla ja toisinpäin, vai ei. Mobiililaitteiden kehitys
ja yleistyminen on siis muuttanut työn tekemistä, ja tämän muutoksen tuomat seuraukset
ovat ainakin vielä osittain hämärän peitossa.

1.3.2. Pikaviestipalveluiden kehitys ja yleistyminen

Bruinin (2018) mukaan pikaviestintä on reaaliaikaista viestien vaihtamista erilaisten sovel-
lusten kautta. Tällaisten sovellusten kautta tapahtuva kommunikointi on viestien nopeaa
edestakaisin vaihtamista, ja paljon vuorovaikutteisempaa esimerkiksi sähköposteihin verrat-
tuna. Pelkkien tekstimuotoisten viestien lisäksi erilaiset sovellukset mahdollistavat muun
muassa kuvien, tiedostojen, ääniviestien ja ääni- tai videopuheluiden lähettämisen sekä vas-
taanottamisen.

Lokakuussa 2019 (Kuvio 4) pelkästään pikaviestisovellus WhatsAppilla oli noin kaksi mil-
jardia kuukausittaista käyttäjää. Kolmella suurimmalla viestintäsovelluksella WhatsAppilla,
Facebook Messengerillä ja WeChatilla oli yhteensä lähes 4,5 miljardia käyttäjää, joiden li-
säksi erityisesti Kiinassa suosituilla QQMobilella oli vielä näiden lisäksi yli 700 miljoonaa
käyttäjää. (Statista, 2019). Vaikka päällekkäisiäkin käyttäjiä varmasti löytyy, on kuitenkin
selvää, että erilaisia pikaviestisovelluksia käyttää huomattava osa maailman väestöstä. Ilmiö
on siis yleisyytensä vuoksi yhteiskunnallisesti merkittävä eri puolilla maailmaa.

Kuvio 4: Suosituimmat pikaviestisovellukset maailmassa lokakuussa 2019, (Clement, Statista, 2020)

Pikaviestipalvelut ovat merkittävästi muuttaneet ihmisten tapoja kommunikoida muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. Pikaviestipalveluista on tullut osa jokapäiväistä elämäämme ja etenkin nuoremmat sukupolvet kasvavat koko ajan enemmän ja enemmän osaksi erilaisten laitteiden kautta tapahtuvaa sosiaalista kanssakäymistä. Vaikka pikaviestinnän juuret ovat jo ajassa ennen Internetiä, on sen yhteiskunnallinen vaikuttavuus tullut esille vasta tällä vuosituhatluvalla, erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana. (Bruin, 2018). Onkin siis vain luonnollista, että pikaviestisovellusten tuomat mahdollisuudet ihmisten väliseen kommunikointiin vaikuttavat myös sekä töissä, kotona, että näiden välillä tapahtuvaan kommunikointiin, joka johtaa väistämättä myös niiden välisten rajojen sekoittumiseen.

2. Teoreettinen viitekehys

Työn ja vapaa-ajan sulautumista on tutkittu jonkin verran muutaman viime vuosikymmenen aikana. Tutkimuskeskustelu aiheen ympärillä on suurimmaksi osaksi keskittynyt työn ja perhe-elämän välillä tasapainoilemiseen, eli siihen, miten aikaa riittää elämässä sekä työuran tekemiseen että perhe-elämän ylläpitämiseen. Näiden yhdistäminen koetaan usein haasteelliseksi, ja monia vaivaa usein tunne siitä, ettei aika riitä kaikkeen. Liian vähäiseksi koettu aika perheen kanssa johtaa puolestaan usein stressiin ja syyllisyyden tunteeseen (Hochschild, 1997).

Oma tutkimukseni yhdistää koko muun elämän laajemmaksi kokonaisuudeksi, kuin vain perhe-elämään käytettäväksi ajaksi. Vaikka perhe-elämä onkin useimmille tärkein asia omassa elämässään, ihmisten vapaa-aikaan sisältyy perhe-elämän lisäksi myös esimerkiksi harrastuksia ja omaa aikaa. Kaikkia näitä on helpompi käsitellä yhtenä kokonaisuutena, kun verrataan niiden ja työelämän yhteen sulautumista. Työn ja vapaa-ajan yhdistymistä tutkimukseni tarkastelee mobiililaitteiden kautta. Mobiililaitteiden ja erityisesti älypuhelinvaikutusta työelämässä on ihan viime vuosina alettu tutkia runsaammin sekä niiden tuomien mahdollisuuksien että mahdollisten haittavaikutusten vuoksi (Li & Lin, 2019). Mobiililaitteiden kautta tapahtuvaa työn ja vapaa-ajan sulautumista tutkimalla tutkimukseni yhdistääkin työn ja vapaa-ajan välisen suhteen tutkimusta organisaatioiden ja teknologian välisen suhteen tutkimuksen kanssa. Teoreettisessa viitekehyksessä yhdistyy monen eri tutkimuskentän tutkimus, pääpainon ollessa aiheesta tehdyssä kriittisessä tutkimuksessa.

Nykyaikana tapahtuva työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen on myös muuttunut radikaalisti muutaman vuosikymmenen takaisesta, sillä valtavasti kehittynyt teknologia on luonut paljon uudenlaisia ja erilaisia mahdollisuuksia työn sekä vapaa-ajan sekoittumiseen. Erilaisia työhön liittyviä pieniä asioita on mahdollista hoitaa Internetin välityksellä esimerkiksi älypuhelimella tai kannetavalla tietokoneella niin kotona kuin missä vain muuallakin. Kynnyksen työasioiden hoitamiseen myös muualla kuin töissä on siis paljon pienempi kuin aikaisemmin, jonka vuoksi myös suhtautuminen työhön liittyvien asioiden hoitamiseen saattaa olla löyhempää. Ilmiöstä puhuttaessa täytyy myös muistaa, ettei työn tuleminen vapaa-ajalle ole ainoa tapa, millä työ ja vapaa-aika sekoittuvat keskenään. Mobiililaitteiden avulla yksityiselämän asioita on mahdollista hoitaa helposti myös työaikana, jolloin palkallista työaikaa menee työnantajan näkökulmasta hukkaan.

2.1. Työ ja vapaa-aika

Työn ja vapaa-ajan ajatellaan usein olevan toistensa vastakohtia. Ne ymmärretään toistensa kautta, ja ilman toista käsitettä toistakaan ei olisi olemassa – tai ainakin sen merkitys muuttuisi huomattavasti. Työaikana ihmisten täytyy hoitaa tietyntylaisia velvollisuuksia, pakollisia tekemisiä, kun taas vapaa-ajalla jokaisella on vapaus valita, miten aikansa käyttää. Työ ajatellaan usein voimavaroja kuluttavaksi tekemiseksi, ja vapaa-aika on yleensä mukavampana vapaavalintaisena tekemisenä näitä voimavaroja tuovaa. (Lewis, 2003.)

Liikkanen (2004) kuitenkin huomauttaa, että vapaa-aika on käsitteenä sekä kulttuurillinen että henkilökohtainen, eli erilaiset kulttuurit ja henkilöt määrittelevät sen kaikki hieman omalla tavallaan. Tällöin niin vapaa-aika kuin työkin saavat erilaisia merkityksiä erilaisten ihmisten kokemina. Hänen mukaansa vapaa-aika on jatkuvasti muotoutuva käsite, joka heijastaa ja ennakoii omalla tavallaan yhteiskuntaa ja sen muutosta, ja on hyvin mahdollista, että se ymmärretään tulevaisuudessa käsitteenä eri tavalla. Tällaisessa tutkimuksessa työ- ja vapaa-aika täytyy kuitenkin määrittellä tietyllä tavalla, jotta varsinaiseen tutkimusongelmaan, eli työ- ja vapaa-ajan yhteensulautumiseen, on mahdollista päästä käsiksi. Sen vuoksi määrittelenkin työajan ajaksi, jolloin tutkittavilla pitää hoitaa pakollisia työhön kuuluvia velvoitteita ja vapaa-ajan puolestaan kaikeksi muuksi ajaksi, jota sen ulkopuolella on. Työ ja vapaa-aika sulautuvat tässä tutkimuksessa yhteen siis silloin, kun vapaa-aikana tehdään ei-pakollisia työtehtäviä tai työvelvollisuuksien aikana hoidetaan vapaa-aikaan liittyviä asioita.

Työn ja vapaa-ajan sekoittuminen on tunnustettu ongelma etenkin yrittäjien keskuudessa, ja siitä on tehty Suomessa yrittäjille jopa oppaita. Oppaat on tehty nimenomaan siitä näkökulmasta, ettei työ saa viedä liian suurta osaa elämästä. Elämän osa-alueista esimerkiksi työ, perhe, sukulaiset, ystävät, harrastukset, lepo ja nukkuminen muodostavat jokaiselle henkilökohtaisen kokonaisuuden, jossa parhaassa tapauksessa näiden osa-alueiden ei tarvitse kilpailla keskenään. (Bergbom & Airila, 2017). Ongelma ei kuitenkaan koske ainoastaan yrittäjiä, vaan nykyään lähes kaikkia muitakin työelämässä olevia, sillä työn ja vapaa-ajan sekoittumisen kynnys on nykyään teknologian kehityksen vuoksi niin pieni.

Suomessa koko väestöä koskevia vapaa-aikatutkimuksia on tehty vuosina 1979, 1981, 1991, 2002 ja 2017. Liikkanen (2004) vertaili neljää ensimmäistä Suomessa tehtyä vapaa-ajan tutkimusta ja havaitsi, että vapaa-ajan arvostaminen oli noussut jatkuvasti vuodesta 1979 lähtien. Vuoteen 2017 mennessä vapaa-ajan arvostaminen oli kasvanut edelleen, ja 15 vuotta täyttäneistä suomalaisista lähes 60 % piti vapaa-aikaa itselleen erittäin tärkeänä

elämänalueena, kun taas työn arvostamisen vastaava luku oli 27 % (Hanifi, 2019). Vuonna 2007 Suomi osallistui kansainvälisen tutkimusohjelma ISSP:n mukana elämän eri osa-alueita tutkineeseen tutkimukseen, jossa selvisi, että vapaa-ajan arvostamisen lisäksi myös sen määrä on kasvanut. Tärkeimpänä vapaa-ajassa pidettiin rentoutumista ja lepäämistä, jonka avulla voitiin niin sanotusti ”ladata akkuja” muita asioita varten. (Zacheus, 2008.)

Suomalaisten vapaa-aika koostui vuonna 2007 merkittävästi muun muassa perhe-elämästä, harrastuksista sekä television katselusta (Zacheus, 2008). Vuoteen 2017 mennessä eniten muutosta vapaa-aikaan oli tuonut tietotekniikan kehitys ja sosiaalinen media, jotka olivat jonkin verran muokanneet vapaa-ajan rakentumista (Hanifi, 2019). Suomalaisten kokema vapaa-aika ei kuitenkaan ole tutkimusten mukaan pelkkää rentoutumista, vaan on havaittu, että jopa yli puolet suomalaisista ajattelee työasioita usein myös kotonaan (Sutela & Lehto, 2014, 170-171). Seuraavassa luvussa käsiteltävä työn ja vapaa-ajan sulautuminen on siis laajasti suomalaisia koskeva ilmiö.

2.2. Työn ja vapaa-ajan sulautuminen

Työn ja vapaa-ajan yhteen kietoutumista on tutkittu melko laajasti yhteiskuntatieteellisissä organisaatio- ja johtamistutkimuksissa. Ihmisten kokemia tunteita ja tunnettyötä koskenutta tutkimusta paljon tehnyt Arlie Russel Hochschild (mm. 1979 ja 1983) on myöhemmällä tutkijan urallaan siirtynyt tutkimaan myös työn ja perhe-elämän toisiinsa yhdistämistä. Hän on ollut johtavia tutkijoita etenkin tutkimussuuntauksen alkuvaiheissa ja on käsitellyt aihetta esimerkiksi artikkelissaan *When work becomes home and home becomes work* (1997) ja kirjassaan *The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home* (Hochschild & Machung, 1989). Hochschildin kiinnostuksen kohteena ovat olleet työn ja perhe-elämän toisiinsa sulautuminen ja vanhempien roolit sekä työntekijöinä että vanhempina. Tutkimuksensa pohjan Hochschild ammentaa ihmisten tunteista, joiden kautta hän tutkii erilaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä politiikasta perhe-elämään ja muihin sosiaalisiin ilmiöihin. Ihmisten kokemat tunteet työn ja perhe-elämän yhteensulautumisesta ovatkin merkittäviä tämän tutkimuksen kohteena olevan ilmiön kannalta.

Myös sitä, miten mobiiliteknologia vaikuttaa työn ja vapaa-ajan sulautumiseen, on etenkin 2010-luvulla alettu tutkia runsaammin. Toinen tutkimukseni keskeisimpiä teoreetikkoja oleva Ellen Ernst Kossek on urallaan tutkinut laajasti työn ja vapaa-ajan välistä suhdetta

(mm. Kossek & Ozeki, 1998; Kossek, ym., 2012). Häntä on kiinnostanut muun muassa se, mitä työn ja perhe-elämän yhdistäminen vaatii, ja miten organisaatioilla ja niiden toimintakulttuurilla on mahdollista vaikuttaa tähän. Aihetta Kossek on myös lähestynyt useista eri näkökulmista, kuten sukupuolen, intersektionaalisuuden ja työroolien kautta. (Purdue University, 2020). Vaikkei oman tutkimukseni tarkoituksena olekaan selvittää erilaisten tekijöiden vaikutusta ilmiöön, vaan pikemminkin sitä, miten johtajat siitä omalla kohdallaan puhuvat, ovat monet Kossekin tutkimuksista silti relevantteja myös tämän tutkimuksen kannalta.

Myöhemmällä tutkijan urallaan Kossek on käsitellyt paljon digitalisaation ja mobiililaitteiden vaikutusta työn ja vapaa-ajan yhdistymiseen (mm. Kossek ym. 2014; Kossek 2016). Hänen mukaansa mobiililaitteilla ja organisaation strategioilla näiden käyttämiseen on vaikutusta myös ihmisten yleiseen hyvinvointiin. Työssä jatkuvan kiinni olemisen on havaittu vaikuttavan muun muassa työntekijöiden stressaantumiseen, jolloin organisaation suhteutumisella vapaa-ajalla töiden tekemiseen on mahdollista vaikuttaa myös työntekijöiden hyvinvointiin. Kossekin tutkimuksesta juuri etenkin teknologian ja mobiililaitteiden vaikutus työn ja vapaa-ajan sulautumiseen on sellaista, joka on tässä tutkimuksessani oleellisessa roolissa. Hänen teoriaansa mobiililaitteiden osallisuudesta työn ja vapaa-ajan sulautumiseen on tutkimuksessani tukemassa myös paljon yksittäisiä tutkijoita ja tutkimuksia, sillä aiheen viimeaikainen tutkimuskenttä on melko pirstaloitunutta. Näistä tärkeimpänä mainittakoon Choroszewiczin ja Kayn (2019) artikkeli, jossa tutkittiin suomalaisten ja kanadalaisten mieslakimiesten perhe-elämän ja työn rajojen sekoittumista. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin perinteisten vanhemmuutta sekä työtä ja perhe-elämää koskevien normien olevan edelleen vahvasti läsnä mieslakimiesten työn ja perhe-elämän yhdistämisessä. Lakimiehet perheineen toisinsivat toimillaan sukupuoliroolisia käsityksiä siitä, että miesten rooli on toimia perheen elättäjänä ja naisten rooli on huolehtia kodista ja lapsista. Ilmiö oli vielä voimakkaammin huomattavissa erityisesti Kanadassa, mutta myös Suomessa miehillä oli painetta priorisoida äkilliset työasiat perheen ohi.

Tutkimuksen olen rajannut koskemaan johtotason henkilöitä, sillä muissa tutkimuksissa on havaittu, että korkeammin koulutetut ja korkeammassa asemassa työskentelevät tekevät myös pidempää työpäivää kuin vähemmän koulutetut ja alemmilla tasoilla työskentelevät. Erääseen tutkimukseen vastanneista vain 9% oli sitä mieltä, että he tasapainoilevat hyvin työn ja perhe-elämän välillä. Tämän on havaittu näkyvän jopa esimerkiksi työntekijöiden lasten viikoittaisissa päivähoitoajoissa: enemmän työskentelevien lapset ovat myös pidempiä aikoja

päivähoidossa. Myös tässä tapauksessa liian vähäisen ajan perheen kanssa havaittiin aiheuttavan muun muassa syyllisyyden tunnetta. (Hochschild, 1997.)

Tilastokeskuksen viiden vuoden välein tehtävän työolotutkimuksen mukaan vuonna 2013 hieman yli puolet suomalaisista ajattelee usein työasioita myös kotona vapaa-ajallaan. Työasioiden ajattelevien kotona korostuu enemmän mitä ylempänä organisaatioissa ihmiset työskentelevät. Ylemmistä toimihenkilöistä 72 % kertoi ainakin jossain määrin ajattelevansa työasioita usein kotonaan, kun taas tavallisten työntekijöiden joukossa sama osuus oli 36 %. Sen lisäksi noin joka neljännes suomalaisista työntekijöistä kokee joskus joutuvansa laiminlyömyään perhe-elämän velvollisuuksia työelämän kiireiden vuoksi. Myös tämä ongelma korostuu enemmän ylempillä tasoilla työskentelevien joukossa. Aiempiin työolotutkimuksiin verrattaessa tilastoissa ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. (Sutela & Lehto 2014, 170-171.)

Työn ja muun elämän välisiä jännitteitä voidaan kuvata roolikonflikteina, joissa työelämän ja muun elämän väliset roolit kilpailevat keskenään siitä, kummalle jää enemmän aikaa. Molempien roolien velvollisuudet tulisi saada hoidettua, jolloin näistä velvollisuuksista aiheutuu usein stressiä ja ahdistuksen tunnetta. Kun halutaan saada kaikki työn velvollisuudet hoidettua, käytetään töiden tekemiseen helposti myös arki-iltoja ja vapaaviikonloppuja. Kun vapaa-aikaa kotona käytetään töiden tekemiseen, menevät tällöin työelämän ja vapaa-ajan roolit sekaisin, eli syntyy roolikonflikti. Mitä enemmän nämä roolit sekoittuvat, sitä todennäköisemmin siitä aiheutuu myös erilaisia psyykkisiä ja fyysisiäkin oireita. Erilaisia seurauksia työn ja muun elämän välisille roolikonflikteille voivat olla muun muassa työtyytyttömyys, erilaiset terveysongelmat ja aikeet töiden lopettamisesta. (Kinman & Jones, 2008.)

Tällaiset roolikonfliktit kertovat usein huonosta työn ja kodin toisistaan rajaamisesta (Kinman & Jones, 2008). Työn ja kodin rajaamiseen kuuluu muutakin kuin työn fyysinen rajaaminen työpaikalle tai tiettyihin työaikoihin. Sen lisäksi työ pitäisi saada rajattua myös ajatuksista vapaa-ajalla. Sen tekeminen on kuitenkin luonnollisesti huomattavasti vaikeampaa, ja työasioita tuleekin helposti ajateltua myös varsinaisten töiden ulkopuolella. Työasioiden liika pohtiminen vapaa-ajalla voi vaikeuttaa esimerkiksi rentoutumista tai jopa nukkumista. (Netemeyer ym.1996.)

Ashforth (2000) kirjoitti artikkelissaan roolien identiteettikontrastin ja työn sekä vapaa-ajan sulautumisen yhteydestä. Mitä suurempi kontrasti kodin ja työn roolilla oli, sitä vähemmän

työ ja vapaa-aika sulautuivat toisiinsa. Tällöin roolin vaihdosten tekeminen oli kuitenkin vaikeampaa, kuin roolien kontrastin ollessa pienempi. Ilmiön toisena puolena roolien kontrastin ollessa pienempi roolivaihdosten tekeminen oli helpompaa, mutta työ ja vapaa-aika sekoittuivat toisiinsa enemmän ja huomaamattomammin. Mobiililaitteet ovat tehneet työn ja vapaa-ajan välillä liukumisesta huomattavasti helpompaa. Kynnys jonkin pienen työasian hoitamiseen vapaa-ajalla on pieni, joten se tulee helposti tehtyä. Niin sanottu roolien kontrasti on siis niin pieni, että työn ja vapaa-ajan välistä yhteensulautumista voi olla välillä vaikea huomata.

Choroszewicz ja Kay (2019) erottelivat tutkimuksessaan kolme erilaista tapaa, joilla työ- ja vapaa-aika sulautuvat toisiinsa. Nämä kolme osa-alueetta olivat *paikan sulautuminen* (spatial permeability), *ajallinen sulautuminen* (temporal permeability) ja *psykologinen sulautuminen* (psychological permeability). Kun yleensä vapaa-ajan viettämiseen käytettävässä paikassa tehdäänkin töitä, on kyse paikan sulautumisesta. Esimerkiksi kotoa etätyötä tehdessä tavallisesti perhe-elämälle tarkoitettussa paikassa tehdäänkin silloin töitä. Ajallisella sulautumisella tarkoitetaan työhön ja vapaa-aikaan käytettävän ajan sekoittumista ja rajojen hävymistä. Esimerkiksi iltaisin kotona ollessa tai viikonloppuisin tavallisesti vapaa-aikaa tarkoittavina ajankohtina työsähköposteihin tai -puheluihin vastaamisessa on kyse ajallisesta työn ja vapaa-ajan sulautumisesta. Psykologisessa sulautumisessa ihmiset ajattelevat työasioitaan vapaa-ajalla ja kotona ollessaan. Työasiat saattavat tulla ajatuksiin vapaa-ajalla, ja tutkittavat myönsivät välillä tarkoituksellisesti yrittävän vältellä työasioiden ajattelemista vapaa-ajalla. Psykologisen sulautumisen huomattiin johtavan myös työstressin liikkumiseen töistä kotiin, kun työasioita ei päästy henkisesti karkuun vapaa-ajallakaan. Täytyy myös muistaa, että vapaa-aikakin voi tulla töihin näillä kaikilla kolmella tavalla. Työpaikalla ja työaikana on mahdollista hoitaa vapaa-aikaan liittyviä asioita, ja myös esimerkiksi perhe-elämän ongelmista aiheutuva stressi voi siirtyä kotoa työpaikoille ja vaikuttaa näin työsuoritukseen.

Myös Clark (2000) tunnisti artikkelissaan nämä kolme työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisen muotoa, eli paikan, ajan ja psykologisen sulautumisen. Hänen mukaansa ihmiset tasapainoilevat työn ja vapaa-ajan rajoilla päivittäin. Häilyvillä rajoilla tasapainoilu johtaa siihen, että työn ja vapaa-ajan rajat ylittyvät välillä väistämättä erilaisista työn ja vapaa-ajan yhdistämisen tai erottamisen strategioista huolimatta. Tällaista rajojen ylittymistä tapahtuu eri tavoilla hänen mukaansa päivittäin.

Ihmisillä on myös erilaisia strategioita työn ja vapaa-ajan rajojen välille. Toiset pyrkivät yhdistämään työn ja vapaa-ajan mahdollisimman sulavasti, kun taas toiset haluavat pitää ne mahdollisimman kaukana toisistaan. Kummatkin näistä strategioista voivat toimia, mutta työn ja vapaa-ajan yhdistämisellä on suuremmat riskit sille, että työ ja vapaa-aika joutuvat törmäyskurssille. Suurin vaikutus työn ja vapaa-ajan välisten konfliktien välttämiseksi on havaittu olevan työntekijän mahdollisuudella itse vaikuttaa siihen, millä tavalla työ ja vapaa-aika yhdistyvät. (Kossek ym. 2006.)

Työn ja vapaa-ajan välistä suhdetta tutkiessa otetaan usein huomioon vain se, miten työ tulee työntekijöiden vapaa-ajalle. Pienemmälle huomiolle, ellei kokonaan huomiotta, näiden kahden asian yhdistymisessä jää siis se, miten vapaa-aika tulee myös työpaikoille. Esimerkiksi erityisesti mobiililaitteilla perheeseen ja muihin läheisiin yhteyksissä oleminen erilaisten sosiaalisten medioiden sovellusten kautta on niin helppoa, että sitä varmasti tapahtuu työntekijöiden keskuudessa laajasti. Esimerkiksi Ylen kolumnin (Mattila, 2019) mukaan vuonna 2017 suomalaiset toimistotyöntekijät käyttivät päivittäisestä työajastaan yli kaksi tuntia sosiaaliseen mediaan tai muuhun yksityiselämään.

Islannissa vuosina 2013-2014 tehdyn tutkimuksen mukaan 76 % vastanneista käyttivät työpäiviensä aikana jotain sosiaalista mediaa yksityisiin tarkoituksiinsa. Erityisesti nuoret käyttivät sosiaalista mediaa myös töissä, sillä lähes kaikki, eli 99 % 12-29 vuotiaista vastaajista myönsivät sosiaalisen median käytön. Noin puolet uskoivat yrityksen johdon olevan sosiaalisen median käyttöä vastaan ja vastaajista 65 % olivat myös itse sitä mieltä omasta sosiaalisen median käytöstään, ettei se ole työaikana hyväksyttävää. Siitä huolimatta suurin osa käytti erilaisia sosiaalisen median palveluita myös työaikana. Tutkimukseen tehdyissä haastatteluissa nousi puolestaan esiin diskursseja niin siitä, että sosiaalisen median käyttö työaikana on ajanhukkaa, kuin siitäkin, että välillä työstä on hyvä pitää pieniä taukoja esimerkiksi sosiaalisen median parissa, jotta mieli pysyy mahdollisimman virkeänä töiden tekemiseen. (Gunnlaugsdottir, 2016). Tutkimuksen tuloksia tarkastellessa on hyvä pitää mielessä se, että pikaviestipalveluiden käyttöä ei tutkimuksessa huomioitu sosiaalisen median käytöksi. Mikäli tutkimuksessa olisi ollut esimerkiksi WhatsAppin kaltaiset pikaviestisovellukset mukana, käyttöluvut olisivat todennäköisesti vielä isompia. Tähän hetkeen mennessä tilanne saattaa myös olla hieman muuttunut, sillä viiden vuoden aikana sekä muun muassa teknologia ja mobiilisovellukset ovat kehittyneet ja ihmisten asenteissa on voinut tapahtua muutosta.

2.3. Teknologian ja työn välinen suhde

Teknologia on erilaisten määritelmien mukaan niin työelämästä kuin muustakin elämästä erotettava kokonaisuus, jolla on erilaisia esimerkiksi tiedonkäsittelyyn tai viestintään liittyviä ominaisuuksia. Se on noussut organisaatioissa osaksi lähes kaikenlaisia prosesseja ja käytänteitä, joita nykyajan työelämässä on. Sen kehittyminen on tuonut paljon uudenlaisia mahdollisuuksia töiden tekemiselle, joiden kautta se on myös muuttanut töiden tekemistä ja koko työelämää merkittävästi. Teknologian tuomia hyötyjä organisaatioille ovat esimerkiksi erilaiset tiedon käsittely- ja varastointimahdollisuudet, viestintä- ja yhteistyömahdollisuudet, sekä erilaisten toimien koordinointi. Näiden hyötyjen kautta organisaatioiden toimintaa on mahdollista saada esimerkiksi tehostettua tavalla, mikä ei ilman teknologiaa olisi mahdollista. (Orlikowski & Scott, 2008, 444-445). Esimerkiksi älypuhelin on havaittu tehostavan organisaatioiden tehokkuutta sekä lisäävän työpaikan sosiaalista merkitystä helpottamalla juurikin työntekijöiden välistä viestintää ja yhteistyömahdollisuuksia (Li & Lin, 2019).

Viimeisten vuosien aikana teknologian ja organisaatioiden tutkimuksessa erityisesti mobiiliteknologian kehitys on yleisesti tunnistettu työtä merkittävästi muuttaneeksi, ja edelleen muuttavaksi, tekijäksi. Työn tekeminen ei ole enää paikkaan sidottua ja työasioihin pääsee käsiksi tarvittaessa milloin tahansa. Myös organisaatiot ovat tunnistaneet nämä mahdollisuudet, ja muuttaneet käytäntöjään joustavampaan ja dynaamisempaan suuntaan. Monikansallisen juomayhtiön Alankomaiden toimipisteen mobiililaitteiden käyttöä tutkineessa tutkimuksessa löydettiin mobiililaitteiden käytön sekä poistavan työn rajoituksia että parantavan sen tehokkuutta. Sen lisäksi havaittiin positiivista kasvua niin työntekijöiden itsenäisyyden määrässä kuin organisaation kontrollissakin, joka näkyi myös johtajien ja työntekijöiden välisen suhteen parantumisena. (Porter & van den Hooff, 2020.)

Kaikki teknologian mukana tuleva muutos ei kuitenkaan ole aina pelkästään elämää helpottavaa. Tunnetun yhdysvaltalaisen yhteiskuntatieteilijän, kulttuurikeskustelijan ja yhteiskuntakriitikon Neil Postmanin yksi tunnetuimpia sitaatteja on: *“But once the machine is built, we discover—sometimes to our horror, usually to our discomfort, always to our surprise—that it has ideas of its own”* (Postman 1982, 23). Teknologia kehitetään aina tiettyä tarkoitusta varten, mutta usein sillä on myös sellaisia, yleensä epämiellyttäviä, seurauksia, joita ei ole osattu odottaa. Mobiiliteknologian kehittymiseen työn kannalta tämä sitaatti sopii erityisen hyvin. Teknologian ja erilaisten laitteiden kehitystä ja työhön mukaan tuomista

ajatellaan helposti niiden tuomien mahdollisuuksien ja työn helpottamisen kannalta. Viime aikoina on kuitenkin alettu herätä myös siihen, etteivät uuden teknologian mukana tulevat seuraukset ole aina positiivisia, vaan joka paikassa mahdollinen yhteyksissä työhön oleminen aiheuttaa työntekijälle myös negatiivisia seurauksia. Tunne siitä, ettei työstä meinaa päästä kunnolla milloinkaan irti, voi aiheuttaa työntekijöille esimerkiksi stressiä, joka voi puolestaan aiheuttaa erilaisia psyykkisiä ja fyysisiä oireita. (Kossek, 2016.)

Jo vuonna 2006 Kossek, Lautsch ja Eaton kirjoittivat teknologian kehityksen mahdollistavan esimerkiksi aiempaa laajemman kotoa työskentelyn. Tällainen teknologian tuoma muutos vaikuttaa työn ja vapaa-aikojen väliseen rajojen muodostamiseen. Aiemmin rajat menivät siinä missä ja milloin työskenneltiin, mutta nyt työnteon ja muun elämän välille joudutaan tekemään myös psykologisia rajoja. Töihin ei enää vain mennä ja tulla pois muun elämän sitä häiritsemättä, vaan töiden tekeminen keskeytyy usein omien asioiden hoitamiseen. Myös töistä pois tultaessa työ ei tullut vapaailtoihin ja -viikonloppuihin, mutta nykyään työasiat häiritsevät usein myös vapaa-aikaa. (Kossek ym. 2006, Kossek, 2016). Esimerkiksi lähes kaikilla suomalaisilla työkäisillä aikuisilla nykypäivänä oleva älypuhelin mahdollistaa samalla laitteella kalenterin, Internetin, erilaisten pelien, sosiaalisen median ja sähköpostin käyttämisen (Derks ym., 2016). Kun nämä kaikki ominaisuudet ovat samassa taskuun mahduttavassa laitteessa, joka kulkee mukana joka paikassa, yhdistyvät elämän eri osa-alueet sen kautta väistämättä.

Teknologian tuomalle mahdollisuudelle tehdä töitä joustavammin on kehitetty myös uusia työtapoja tutkiva tutkimussuuntaus *New ways of working (NWW)*. Suuntaus on kiinnostunut siitä, miten teknologian kehityksen myötä organisaatiot ovat esimerkiksi alkaneet mahdollistaa työntekijöilleen vapaampaa päätösvaltaa siitä, milloin, missä ja minkä välineen kautta he töitään tekevät. Vaikka uudet työtavat antavatkin työntekijöille mahdollisuuden itse suunnitella työntekoa sekä henkilökohtaisia menojaan juuri itselle sopivasti, on siinä vaarana se, että työn ja vapaa-ajan rajat pääsevät hämärtymään. (Demerouti ym. 2014.) Vuonna 2013 tietotyön ammattilaisten mobiilisähköpostin käyttöä tutkineessa tutkimuksessa havaittiinkin, että mahdollisuus itse kontrolloida omien töidensä tekemisestä itseasiassa lisäsi työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista tutkittavien keskuudessa. Vaikka tutkittavat itse ajattelivat itsenäisyyden tuovan työhönsä päätösvaltaa ja joustavuutta sen suhteen, miten ja missä he työnsä tekevät, havaittiin sen kuitenkin johtavan siihen, että työssä oltiinkin koko ajan kiinni. Tätä ilmiötä kutsuttiin *itsenäisyyden paradoksiksi*. Mobiililaitteiden kautta työ sähköposteja tuli eteen jatkuvasti, ja tutkittavat kokivat velvollisuudekseen, että heillä pitää vastata

kollegoilleen, johtajilleen tai asiakkailleen. Siitä huolimatta, että usein se tarkoitti tutkittavien vapaa-aikaa. Tutkittavien keskuudessa oli normi, että muille piti vastata viestin saapessa, vaikkei se olisikaan tullut heidän työajallansa. Mahdollisuus vaikuttaa omaan työhönsä johtikin siis siihen, että työhön ja siihen liittyviin kontakteihin oltiin liiankin sitoutuneita, jolloin se paradoksaalisesti vähensi ihmisten itsenäisyyttä työn tekemisestä. (Mazmanian ym. 2013.)

Orlikowski ja Scott (2008) puhuvat teknologian roolista ihmisten elämässä sosiomateriaalisuuden käsitteen kautta. Sosiomateriaalisessa näkökulmassa teknologiaa ei nähdä ihmisten elämästä erillisenä asiana, vaan kaikenlainen materiaalisuus on suhteessa ihmisiin ja vaikuttaa siihen, miten toimimme. Teknologia, niin kuin muukin materia, eivät ole vain meillä olevia työkaluja, vaan ne vaikuttavat toimiimme monella tapaa. Sen lisäksi ne vaikuttavat myös siihen, miten olemme suhteessa toisiin ihmisiin. Niiden kautta asioista muodostuu erilaisia käsityksiä ja asioiden ympärille erilaisia tapoja toimia, jotka vaikuttavat jokapäiväiseen toimintaamme nyt ja tulevaisuudessa. Materiaalisena asiana myös mobiililaitteiden ympärille on muodostunut ja muodostuu jatkuvasti erilaisia käytäntöjä ja tottumuksia, jopa rutiineja, jotka tulevat ja ovat jo tulleet osaksi jokapäiväistä elämäämme. Pikkuhiljaa tällaisista asioista muodostuu kulttuurillisia tapoja ja käytäntöjä tehdä ja toimia, jotka vaikuttavat taustalla muun muassa ajatteluumme sekä toimintaamme.

Mobiiliteknologian käyttö töissä on tehnyt työstä ja työtehtävistä lyhytjänteisempää ja vaihteellisempää. Eri työtehtävien välillä on nopea vaihtaa, kun niitä voi hoitaa samalla tai useilla mobiilivälineillä jopa samanaikaisesti. Älylaitteet ja sähköposti ovat lisänneet vuoro-vaikutusta sekä asioiden hoitamisen nopeutta, jonka vuoksi roolit töiden tekemisen ja omien asioiden hoitamisen välillä vaihtuvat nykyään jatkuvasti. Töiden tekeminen kotona on helppoutunut, mutta myös töissä on mahdollista esimerkiksi lähettää henkilökohtaisia viestejä, sähköposteja tai selata verkkosivuja. Tämän työn ja vapaa-ajan välillä vaihtelun on havaittu aiheuttavan keskittymisen herpaantumista ja haittavan siten erilaisten prosessien pitkäjänteisyyttä, kun huomio on jatkuvasti eri asioissa. Tutkimusten mukaan jatkuvilla keskeytyksillä on vaikutusta muun muassa tuottavuuteen ja virheherkkyyteen työtä tehdessä. (Kossek, 2016). Esimerkiksi mobiililaitteissa olevat erilaiset hälytysäänät viestien saapumisista ja niihin vastaaminen voivat aiheuttaa keskittymisen herpaantumista työtehtävistä.

Derks ja Bakker (2014) havaitsivat tutkimuksessaan, että mitä enemmän työntekijät tukeutuivat älypuheliiniin työnteossa, sitä vaikeampaa heillä oli päästä työstä henkisellä tasolla

irti. Tutkittavat tunsivat esimerkiksi pakottavaa tunnetta päästä tarkistamaan älypuhelimiaan ilmoitusäänen kuullessaan. Myös tässä tutkimuksessa töistä irrottautumisen vaikeus aiheutti tutkittaville stressin sekä ahdistuneisuuden tunnetta. Sen lisäksi ahdistusta aiheutti myös se, jos älypuhelimiaan ei päässyt tarkistamaan. Älypuhelimien havaittiin siis aiheuttavan stressiä sekä niitä käyttäessä että niistä irti ollessa. Vaikka mobiililaitteet helpottavatkin työntekoa ja elämää monella tavalla, on tutkimusten perusteella selvää, että myös niiden aiheuttamiin negatiivisiin seurauksiin on suhtauduttava vakavasti.

Koko ajan mobiililaitteiden kautta tavoitettavissa oleminen on siis aiheuttanut sen, että ihmiset eivät useinkaan pysty täysin irtautumaan töistä vapaa-ajallaan. Työ voi nykyään tulla eri muodoissa mukaan vapaa-ajalle niin arki-iltoihin, viikonloppuihin kuin lomiinkin. Mobiililaitteiden käytöstä huolimatta ihmisille pitäisi löytää keinot päästä työstä vapaa-ajallaan halutessaan irti, jotta heidän hyvinvointinsa ei sen takia kärsisi. Jatkuva työhön kiinnittyneenä oleminen vaikuttaa tutkimusten mukaan esimerkiksi keskittymiskykyyn, stressitasojen nousuun ja voimavarojen vähenemiseen. Ilmiötä tarkastellessa voi myös yrittää miettiä, miten mobiililaitteita voitaisiin käyttää työn ja vapaa-ajan välillä tasapainoilemista parantavina välineinä, jolloin niitä ei tarvitsisi kohdella pelkästään toisiaan vastakkaisina olevina asioina. (Kossek ym. 2014.)

3. Metodologia

Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen haastattelututkimuksen, koska halusin pyrkiä ymmärtämään johtajien suhtautumista sekä heidän elämänsä tilannetta suhteessa tutkittavana olevaan ilmiöön. Tuomen ja Sarajärven (2004, 27-28) mukaan laadullinen tutkimus on ymmärtävää tutkimusta, jonka avulla on mahdollista päästä kiinni tutkittavien aiheeseen liittyvään henkiseen ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin sekä motiiveihin. Ihmiset luovat asioille ajatuksissaan ja puheissaan erilaisia merkityksiä, joita voidaan löytää ymmärtämällä sekä tutkittavaa henkilöä että ilmiötä. Juuri näitä merkityksiä, joita haastateltavat henkilöt puheissaan työn ja vapaa-ajan sulautumiselle mobiililaitteiden kautta antavat, haluan tässä tutkimuksessani löytää. Tätä tavoitetta auttavana tieteenfilosofisena pohjana toimii konstruktio-nistinen paradigma, joka ottaa huomioon sosiaalisen vuorovaikutuksen monitasoisuuden sekä jatkuvan muotoutuvuuden.

Haastatteluaineistoa analysoin diskursiivisen lähestymistavan sisällä kriittisen diskurssiana-lyysin (CDA) keinoin. Tutkimuksessani kiinnittäydyn erityisesti Norman Faircloughin näkemykseen kriittisestä diskurssianalyysistä. Hänen mukaansa kieli ja sen käyttö liittyy aina myös laajempaan sosiaaliseen kontekstiin ja kulttuurisiin prosesseihin, jonka vuoksi diskurs-seja tutkiessa täytyy aina huomioida myös laajempi konteksti (Fairclough, 1992). Fair-cloughn lisäksi tämän tutkimuksen merkittävimpiä näkökulmaan vaikuttavia kriittisen dis-kurssianalyysin teoreetikkoja ovat Teun A. van Dijk ja Theo van Leeuwen. Haastattelututkimuksen ja kriittisen diskurssianalyysin lisäksi käsitelen tässä luvussa empiirisen aineiston keräyksen ja kuvailun, aineiston analyysiprosessin sekä pohdin oman tutkijan positiota ja tutkimuksen luotettavuutta.

3.1. Tutkimukseni tieteenfilosofinen lähestymistapa

3.1.1. Sosiaalinen konstruktio-nismi

Tutkimukseni taustaoletuksena on konstruktio-nistinen tieteenfilosofinen paradigma. Sosiaa-lisen konstruktio-nismin mukaisessa tutkimuksellisessa lähestymistavassa tieto ja todellisuus nähdään rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ihmisten välillä (Berger & Luckmann 1991). Jokaisella ihmisellä on oma henkilökohtainen näkemyksensä asioista, joka vaikuttaa

sosiaalisessa konstruktiossa syntyvien merkitysten muodostumiseen. Näiden merkitysten, ja niitä ilmentävien diskurssien löytäminen on avainasemassa tällaisen tutkimuksen onnistumiseen. Siinä korostuu myös tutkijan oma asema, sillä hänen on tiedostettava ja ymmärrettävä myös se, että haastatteluja tehdessään ja analysoidessaan hän on myös itse osa tätä sosiaalista konstruktiota yhdessä haastateltavien kanssa. (Humphreys & Brown, 2008.)

Sosiaaliselle konstruktionismille ominaista on myös, ettei todellisuutta nähdä absoluuttisena totuutena, vaan sosiaalisessa konstruktiossa jatkuvasti rakentuvana kuvana todellisuudesta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Konstruktionistisen lähestymistavan kautta tehdyissä tutkimuksissa ei pyritä selittämään, vaan enemmänkin ymmärtämään meitä ympäröivää todellisuutta. Se tapahtuu kartoittamalla ihmisten käsityksissä piileviä asioita, joiden kautta erilaiset merkitykset muodostuvat. Erilaisia merkityksiä etsiessä täytyy huomioida myös, että ihmisten välisen puheen lisäksi sosiaalisiin vuorovaikutustilanteisiin vaikuttavat myös muut asiat, kuten aika, paikka, tilanne tai henkilökemiat. Erilaisia taustatekijöitä ymmärtämällä on mahdollista ymmärtää paremmin myös ihmisten kerrontaa ja puhetta aiheen ympärillä. (Humphreys & Brown, 2008.)

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan kieli on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa rakentuva suhteellinen, käyttäjästään riippuvainen sekä kontekstisidonnainen asia. Sen vuoksi konstruktionistinen paradigma sopii hyvin ihmisten kielenkäyttöä tutkivan tutkimuksen taustalle. Ihmiset käyttävät kieltä ilmaisemaan ja jäsentämään asioille antamiaan merkityksiä, jolloin analysoimalla kielenkäyttöä on mahdollista rakentaa kuvaa siitä, miten haastateltavat tutkittavasta ilmiöstä ajattelevat. Tutkimuksessani tulkitsen tätä kielenkäyttöä suhteessa laajempaan sosiaaliseen kontekstiin. Tutkittavien käyttämästä kielestä tarkoitukseni on tulkita sitä, miten tutkittava ilmiö rakentuu yhteiskunnassamme suhteessa tutkittaviin, ja millaisia vaikutuksia sillä heihin on. Konstruktionistinen perusoletus antaa tutkimukselleni perustan löytää vastauksia asettamilleni tutkimuskysymyksille.

3.1.2. Diskursiivinen lähestymistapa

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993) mukaan sosiaalinen konstruktionismi ja diskurssianalyysi ovat yhteydessä toisiinsa, sillä sosiaalinen konstruktionismi vaikuttaa diskurssianalyysin taustalla. Diskurssianalyysin perusoletukset siitä, että kielenkäytöllä rakennetaan sosiaalista todellisuutta ja että kaikki kielellinen toiminta on aina kontekstisidonnaista, ovat

sosiaalisen konstruktionismin ydintä. Diskurssianalyysi itsessään on enemmänkin löyhä teoreettinen viitekehys, kuin tutkimusmenetelmä. Se on ihmisten viestinnästä kiinnostunut teoria, joka ottaa huomioon myös muut sosiaaliseen vuorovaikutukseen vaikuttavat osa-alueet, kuten ajan ja paikan sekä tilanteen merkityksen. (Kallio 2017). Diskurssianalyysin etuja on muun muassa se, että viitekehysten löyhyys antaa mahdollisuuden muokata tutkimusmenetelmää juuri tutkimukseen sopivaksi yhdessä konstruktionistisen tieteenfilosofisen lähestymistavan sekä kieltä ja sosiaalisia tilanteita tutkivien tieteenalojen kanssa (Pietikäinen & Mäntynen, 2018).

Pietikäisen ja Mäntynen (2018) mukaan kieli nähdään diskurssitutkimuksessa sellaisena toimintana, jonka välityksellä luodaan erilaisia merkityksiä erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Tällaiset merkitykset paljastuvat usein kielenkäytön samankaltaisuuksien ja poikkeavuuksien kautta. Tutkimuksen tarkoituksena onkin löytää haastatteluista juuri tiettyjä aihepiirejä koskevia samankaltaisuuksia sekä poikkeavia tapoja ilmaista, koska näistä tavoista löytyvät ne merkitykset, joita ihmiset eri asioille antavat. Ihmisten puheta-voissa, kertomissaan ja kertomatta jättämässään asioissa sekä esimerkiksi sananvalinnoissa piilee usein merkityksiä, joihin diskurssianalyysin keinoin on mahdollista päästä kiinni.

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tapahtuvat asiat, kuten puhe ja erilaiset käytännöt rakentavat sosiaalista todellisuutta ihmisten välillä. Myös tutkimuksen kohteena olevat diskurssit ovat tällä tavoin ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa rakentuvia, ja saavat erilaisia merkityksiä henkilöistä ja tilanteista riippuen. Diskurssien voi ajatella olevan erilaisissa sosiaalisissa prosesseissa rakentuneita kielellisiä tapoja ilmentää tätä ympäröivää sosiaalista todellisuutta. (Van Leeuwen, 2005; Pietikäinen & Mäntynen, 2018.)

Diskursiivisen lähestymistavan kautta tehdyssä tutkimuksessa tarkoituksena on löytää näitä diskursseja, jotka antavat merkityksiä ja rakentavat todellisuutta tutkittavasta ilmiöstä ja sen toiminnasta. Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdista tehty diskurssianalyysi esittää siis oman tulkintansa tutkittavasta ilmiöstä ja sen tilasta, eikä pyrikään tarkasti selittämään, miten tutkittava ilmiö toimii. (Kallio 2017). Kun tutkittavana ilmiönä on johtajien mobiililaitteiden käyttö työ- ja vapaa-ajalla, sopii diskursiivinen lähestymistapa siihen hyvin. Diskurssianalyysin keinoin on mahdollista päästä tutkittavien omien puheiden kautta käsiksi niihin merkityksiin, joita ilmiöllä on haastateltavien elämälle.

3.2. Kriittinen diskurssianalyysi

Kriittinen diskurssianalyysi on tieteellinen lähestymistapa kielenkäytön tutkimiselle yhteiskunnassamme. Kielenkäyttö on aina kytköksissä kaikkeen siihen mikä meitä ympäröi, eli esimerkiksi yhteiskuntaan, kulttuuriin ja historiaan. Kieltä tutkiessa täytyy siis huomioida myös kielen käyttökonteksti. Tämän lisäksi diskurssintutkimuksessa kielenkäyttö nähdään tavoitteellisena toimintana. Puheella ja viestinnällä on aina jokin tarkoitus, jota viestijä yrittää viestinnän välityksellä tavoitella. Kielenkäyttöä ei siis voida tutkia ilman laajempaa kontekstia, jonka vuoksi diskurssintutkimuksessa yhdistyy kielenkäytön mikrotaso ja laajempi yhteiskunnallinen makrotaso. Tilanne, erilaiset yhteiskunnalliset normit, säännöt, kielenkäyttäjien maailmankuvat ja viestinnän seuraukset vaikuttavat siihen, millaisia diskursseja asioille muodostuu ja millaisia diskursseja missäkin tilanteessa käytämme. Tutkimuksen kohteena on siis tutkia kielenkäyttäjien ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin välistä suhdetta. (Pietikäinen & Mäntynen, 2018.)

Van Leeuwen (2005, 95) tiivistää asian niin, että diskurssit ovat tapamme luoda ja järjestää todellisuutta. Asiat ovat ympäröivässä maailmassamme olemassa, mutta jos sen haluaa jollain tavalla ilmaista, tapahtuu se diskurssien kautta. Niiden kautta voidaan tutkia, mitä ilmiöstä sanotaan, halutaan sanoa ja miten sitä tehdään. Toisin sanoen diskurssit sisältävät sen, millaisia merkityksiä asioille annamme. Diskursseja on erilaisia ja samastakin aiheesta voidaan puhua lukuisten erilaisten diskurssien kautta. Olennaista on siis analysoida, mitä asioista halutaan tuoda esille, jättää tuomatta esille sekä miten se tehdään. Kun tietynlaiset diskurssit toistuvat erilaisissa puheissa tai aineistoissa, voidaan niiden kautta luokitella laajempia diskursseja kuvaamaan sitä, miten ilmiöstä yleensä puhutaan. (Van Leeuwen, 2005.)

Siihen, mihin aineistossa lopulta kiinnitytään vaikuttaa myös se, mikä on tutkimuksen tarkoituksena. Kriittiselle diskurssianalyysille on ominaista sen ongelmalähtöisyys ja poikkitieteellisyys. Aineistoa lähdetään yleensä tarkastelemaan jonkin ongelman kautta, johon pyritään löytämään vastauksia. Tutkimuksen kohteena voivat olla myös yhteiskunnalliset ilmiöt, jonka vuoksi aiheita on syytä tarkastella myös poikkitieteellisesti, eikä vain kielellisyyden näkökulmasta. (Wodak & Meyer, 2009, 2) Mahdollisuutena on esimerkiksi kiinnittyä tarkemmin siihen, millaisessa suhteessa kielenkäyttö on asioiden valtasuhteisiin, dominoiviin teemoihin, sosiaalisiin rakenteisiin ja järjestykseen tai vaikka siihen, mitä aiheesta jätetään sanomatta (Van Dijk, 1995, 24). Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1999, 86) mukaan

kriittinen diskurssianalyysi pyrkiikin jo lähtökohtaisesti ikään kuin tuottamaan puheenvuoron tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstään ja siitä, millainen on sen tila tämänhetkisessä yhteiskunnassamme.

Ongelmalähtöisyyden lisäksi kriittisen diskurssianalyysin ominaispiirteitä on diskurssien tutkiminen suhteessa yhteiskunnalliseen tasoon. Fairclough'n (1992) tavoitteena oli kehittää diskurssintutkimusta siihen suuntaan, että sitä olisi mahdollista tehdä myös makrotason ilmiöille yhteiskunnassamme. Kriittisessä diskurssianalyysissä siis yleistetään mikrotason sosiaalisia toimintoja laajemmalle makrotasolle ottamalla yhteiskunnallinen näkemys ja konteksti mukaan aineiston analyysiin. Se on siis ikään kuin yhteiskunnan mikro- ja makrotason lähestymistapojen välillä toimiva monimetodologinen tutkimusmenetelmä. (Van Dijk, 2001.)

Jotta kielen ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin välinen aukko on mahdollista täyttää, on tärkeää perehtyä tutkittavana olevaan ilmiöön ja sen taustoihin huolella. Ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä täytyy olla korkealla, jotta aineistossa piileviä diskursseja voi ymmärtää laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Tutkijan täytyy kyetä ymmärtämään, mistä diskurssit tulevat ja mihin ne liittyvät. Myös aineistoon täytyy perehtyä samanlaisella huolella, jotta ymmärrys sekä ilmiöstä että aineistosta ovat samalla tasolla. Tällöin on mahdollista tarttua oikeanlaisiin asioihin aineistossa. (Van Dijk, 1995.)

Valta on keskeisimpiä tekijöitä kaikenlaisessa kriittisessä tutkimuksessa ja sama pätee myös kriittiseen diskurssianalyysiin. Pelkkä kielen analysoiminen ei riitä, vaan täytyy huomioida myös se, että käyttämiämme diskursseja muokkaavat myös erilaiset valtasuhteet ja ideologiat. (Fairclough, 1992). Van Dijkin (2001, 353) mukaan kriittinen diskurssianalyysi keskittyy siihen, miten ”*diskurssien rakenteet esittävät, vahvistavat, oikeuttavat, uudelleen tuottavat tai haastavat valtasuhteita ja dominanssia yhteiskunnassa*”. Valta näyttäytyy joka päiväisessä elämässämme kontrollina. Kun jokin asia on valta-asemassa, vaikuttaa se tekemiimme, eli kontrolloi meitä. Valta voi olla joko konkreettista, esimerkiksi suurten instituutioiden tai ryhmien vaikutusta, tai abstraktimpaa, kuten yhteiskunnassa valloillaan olevat hallitsevat käsitykset ja oletukset asioista. Muun muassa tällaisilla valtatekijöillä on vaikutusta siihen, millaisia diskursseja eri aiheen ympärillä on, ja mitä niistä missäkin tilanteessa käytämme. (Van Dijk, 2001.)

Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa asioiden valta-asemat ovat usein piilossa ja asioiden taustalla, eivätkä selvästi nähtävillä (Fairclough, 1992, 12). Sosiaaliset rakenteet vaikuttavat

siihen, millaista kieltä tietynlaisissa tilanteissa käytetään ja millaisia käytäntöjä diskurssien käytölle muodostuu. Erilaiset käytännöt puolestaan vaikuttavat yksittäisissä tilanteissa siihen, millaisia toiminta- ja käyttäytymismalleja valitsemme. Sosiaalisilla rakenteilla on siis valtaa meihin ja siihen, miten asioista puhumme. Diskurssit ovat myös meille itsellemme tapoja rakentaa juurikin esimerkiksi valta-asemaa, sosiaalista identiteettiä, sosiaalisia suhteita sekä tietoa ja erilaisia uskomuksia. (Fairclough, 1992 & 2003). Kriittisessä diskurssi-analyysissä tutkijaa kiinnostaakin siis tällaiset vallalla olevat käsitykset ja oletukset siitä, miten tietynlaisissa tilanteissa pitäisi toimia. Kenellä tai millä tämä meihin vaikuttava valta ja kontrolli ovat, miten asioita puheissa esitetään ja oikeutetaan sekä mitkä diskurssit ovat hallitsevassa asemassa, ovat usein muita sellaisia kysymyksiä, johon kriittisellä diskurssi-analyysillä pyritään vastaamaan. (Van Dijk, 1995, 20.)

Theo van Leeuwen (mm. 2005 & 2008) on tuonut kriittiseen diskurssianalyysiin erityisesti sosiaalisten toimijoiden ja käytäntöjen näkökulmaa. Erilaiset diskurssit näyttäytyvät erilaisen toimijoiden tuottamina erilaisten toimien sekä käytäntöjen kautta. Myös esimerkiksi Fairclough (1992, 63) korostaa, että kielenkäyttö vaihtelee sen mukaan, ketä vuorovaikutustilanteessa on. Esimerkiksi hyvälle työkaverilleen puhuu työhönkin liittyvistä asioista todennäköisesti eri tavalla kuin etäiselle pomolleen. Diskurssit ja sosiaaliset käytännöt ovat siis linkittyneitä toisiinsa ja muovaantuvat jatkuvasti. Pelkkää tekstiä ilman kontekstia voi olla vaikeaa ymmärtää oikein. Samatkin asiat voivat saada erilaisia merkityksiä tilanteista ja toimijoista riippuen. Meidän asioille antamamme merkitykset muodostuvat siis kompleksisten ja semioottisten vuorovaikutusten kautta. (Van Leeuwen, 2005 & 2008.)

Asioille muodostuviin merkityksiin liittyy myös intertekstuaalisuuden käsite. Intertekstuaalisuus diskurssintutkimuksessa tarkoittaa, että kaikkiin teksteihin, sekä puhuttuihin että kirjoitettuihin, vaikuttavat aina aiemmat puheet ja tekstit. Intertekstuaalisuuden käsite nostetaan usein esille erityisesti tekstiaineistoihin liittyvässä analyysissä, jossa huomioidaan se, etteivät uudet tuotetut tekstit ole täysin muista teksteistä irrallaan olevia kokonaisuuksia, vaan ne ovat ottaneet vaikutteita aiemmista teksteistä, ja tulevat mahdollisesti vaikuttamaan myös tuleviin teksteihin. (Fairclough, 1992 & 2003). Lehtonen (1996, 182) kuitenkin huomauttaa, ettei intertekstuaalisuuden käsitettä pitäisi tarkastella ainoastaan teksteissä, vaan myös muiden medioiden ja puheen kohdalla. Intertekstuaalisuuden käsitteen voi siis nähdä pätevän myös puheella tuotettujen diskurssien kanssa. Aiempien tekijöiden vaikutusta täytyykin siis pyrkiä ottamaan huomioon, jotta ilmiöön liittyviä puheita voidaan parhaalla mahdollisella tavalla tulkita ja ymmärtää. Koska tekstit ja puheet ottavat malleja toisistaan,

muuttuvat olemassa olevat diskurssit jatkuvasti ja myös uudenlaisia diskursseja syntyy. Toisin sanoen diskurssit ovat jatkuvassa muutoksen kierteessä. (Fairclough, 1992 & 2003). Intertekstuaalisuuden käsite toimiikin tässä työssä kriittisen diskurssianalyysin taustalla vaikuttavana käsitteenä. Erilaisten puheiden kautta yhteiskunnassa syntyneet käsitykset ja ajattelutavat siis vaikuttavat siihen, miten aiheesta nyt puhutaan. Uusilla puheenvuoroilla on myös mahdollista tehdä muutosta siihen, miten kulttuurissamme aiheesta tulevaisuudessa puhutaan.

Kriittistä diskurssianalyysiä tehdessä täytyy tarkastella myös puheiden modaliteetteja. Modaliteetit laadullista haastatteluaineistoa analysoitaessa tarkoittavat sitä, kuinka totena asiasta puhutaan tai minkälaisella laadulla tai tasolla asioista puhutaan. Puheen modaliteettia on siis esimerkiksi se, tekeekö jonkin asian varmasti, todennäköisesti vai ehkä. Myös se, kuinka usein, harvoin tai aina jokin asia on, liittyy siihen, millaisella modaliteetilla asiasta puhutaan. Toisista asioista voidaan myös puhua varmoina totuuksina, mielipiteinä tai mahdollisesti niin olevina, ja sama lause erilaisella modaliteetilla voi saada hyvinkin erilaisia merkityksiä tutkittavan ilmiön kannalta. (Van Leeuwen, 2005; Fairclough, 2003.)

Tutkijan täytyy myös tiedostaa oma roolinsa diskurssianalyysiä tehdessään. Tutkija ei voi päästä omasta ajattelustaan pois tutkimaan aineistoa täysin objektiivisesti. Jokainen meistä on kasvanut tietynlaisessa ympäristössä osaksi tietynlaista sosiaalista kontekstia, joka vaikuttaa väistämättä siihen, miten aineistoa käsittelemme. Tutkimusta tehdessään tutkija on myös itse osa niitä diskursseja, joita hän tutkii. Tämä tutkimus on myös sekä tarkoituksella että tahtomattaan toisintamassa sekä luomassa erilaisia diskursseja, sillä ne ovat aina osana kaikenlaista viestintää. (Van Dijk, 2001.)

3.3. Haastattelututkimus

Laadullinen haastattelututkimus on tutkimusta, jossa haastattelijan tarkoituksena on kartoittaa haastateltavien tunteita, ajatuksia ja kokemuksia aiheen ympäriltä. Haastatteluissa haastattelijan ja haastateltavan välille syntyy suhde, jonka tulee onnistuneen haastattelun kannalta olla luottamuksellinen. Mitä avoimemmin ihmiset haastattelutilanteessa kertovat omista näkemyksistä ja kokemuksistaan, sitä parempaa aineistoa laadullisen tutkimuksen kannalta on mahdollista saada. Se on siis *”keino selvittää, mitä muut tuntevat ja ajattelevat omista maailmoistaan”* (Rubin & Rubin, 1995,1). Näin tutkijalla on mahdollista ymmärtää

tutkittavaa ilmiötä haastateltavien henkilöiden kohdalla, ja luoda kuvaa itsellensä siitä, mikä ilmiön tila haastateltavien henkilöiden kohdalla on. (Rubin & Rubin, 1995). Ihmiset tuottavat ja uusintavat omaa todellisuuttaan vuorovaikutuksessa kielen avulla, ja tähän todellisuuteen haastattelututkimuksella on mahdollista päästä käsiksi (Ruusu vuori & Tiittula, 2005).

Tässä tutkimuksessa haastattelumenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Kaikkia haastatteluja ohjasi siis tekemäni kysymysrunko (Liite 1), jonka olin laatinut sisältämään tietyt aihepiirit ja teemat, jotka olivat tutkimuksen kannalta oleellisia. Puolistrukturoidulle teemahaastattelulle ominaisesti en kuitenkaan antanut kysymysrungon ohjata haastattelua liikaa, vaan kysymysten muotoilu ja järjestys saattoivat vaihdella haastateltavien mukaan. Haastatteluissa oli myös mahdollisuus keskustelun ajautumiseen johonkin ennalta määräämättömään aiheeseen esimerkiksi tarkentavien jatkokysymysten kautta, eli haastattelurunko määritteli haastattelun kulkua vain osin. (Ruusu vuori & Tiittula, 2005). Tuomen & Sarajärven (2018, 88) mukaan juuri tämä on puolistrukturoidun teemahaastattelun yksi vahvuuksista, että haastateltavien vastauksiin reagointi ja tarttuminen on haastattelutilanteessa mahdollista.

Haastattelurungon jaoin kahden hallitsevan teeman mukaan, jotka olivat se, miten työ tulee vapaa-ajalle mobiililaitteiden kautta sekä se, miten vapaa-aika tulee töihin mobiililaitteiden kautta. Kahta teemaa edelsivät lämmittelykysymykset, joilla oli tarkoituksena rentouttaa haastattelutilannetta sekä saada itselleni kontekstia siitä, millainen on kunkin haastateltavan työ. Teemoittelu oli onnistunut, vaikka työn tuleminen vapaa-ajalle osoittautuikin hallitsemammaksi teemaksi haastateltavien keskuudessa. Siitä huolimatta myös ”vapaa-ajan tulo töihin” -teema oli tärkeä sen kokonaisuuden kannalta, miten nämä kaksi elämän osa-aluetta nykyään sulautuvat toisiinsa. Kahden teeman ollessa kuitenkin vähintään hieman limittäisiä jokaisen haastateltavan kohdalla, piti haastatteluissa soveltaa kysymyksissä sen mukaan, mitä haastatteluissa oli ehditty mahdollisesti jo aiempien kysymysten kohdalla käydä läpi. Puolistrukturoitu teemahaastattelu mahdollisti tämän, joten haastattelut olivat sujuvia ja onnistuneita.

Kysymysrunkoa tehdessä täytyi tiedostaa, että kysymysten muotoilu ohjaa keskustelua ja vaikuttaa siihen, miten niihin vastataan. Kysymyksistä pyrin muotoilemaan mahdollisimman neutraaleja, jotta ne vaikuttaisivat mahdollisimman vähän haastateltavan vastauksiin. Jollain tavalla haastattelija kuitenkin ohjaa väistämättä haastateltavaa, vähintäänkin puhumaan tietyistä aihepiiristä. Haastateltavan kerrottua kysytystä aiheesta, keskustelua oli mahdollista

jatkaa siinä suunnassa ilman, että alkuperäinen kysymys olisi ollut johdattelua. (Ruusuvaori & Tiittula, 2005.)

Haastatteluprosessissa noudatin Arselin (2017) neuvoa haastattelujen porrastetusta suorittamisesta. Hän korostaa iteratiivista haastatteluprosessia, jossa tutkija liikkuu edestakaisin aineiston, analyysin ja teorian välillä. Kun haastattelujen välillä on aikaa esimerkiksi litteroida ja ajatuksissa työstää haastattelua, rakentuu tutkijan mielessä tutkittavasta aiheesta koko ajan parempaa kuvaa.

3.4. Haastatteluaineiston keräys ja kuvailu

Haastatteluaineiston keräsin haastatteleamalla kuutta erilaisissa johtotehtävissä työskentelevää suomalaista henkilöä. Haastattelut tallensin ääninauhurille, ja haastattelujen kesto vaihteli 22 minuutin ja 48 minuutin välillä tuottaen yhteensä noin 200 minuuttia litteroitavaa aineistoa. Litteroinnin toteutin kuuntelemalla haastattelut nauhurilta ja kirjoittamalla haastattelut sanasta sanaan tietokoneella ylös. Litteroinnin jälkeen analysoitavaa tekstiä kertyi hieman vajaat 50 sivua. Aineiston litterointi itse auttoi samalla tutustumaan aineistoon jo siinä vaiheessa, kun sen kirjoitti tietokoneelle puhtaaksi.

Tavoitteenani oli löytää haastateltaviksi erilaisilla aloilla työskenteleviä henkilöitä, ja siinä myös onnistuin. En halunnut rajoittaa tutkittavaa ilmiötä vain johonkin tiettyyn yritykseen tai toimialaan, etteivät yhden yrityksen tai toimialan käytännöt vaikuttaisi yksinään tutkimuksen tuloksiin. Kuudesta haastateltavasta kaikki työskentelivät jopa todella erilaisten työtehtävien parissa, joten aineiston kirjo ja haastateltavien näkökulmat olivat siltä osin kuuden haastattelun tutkimukselle runsaat. Kuuden haastateltavan työnimikkeet olivat järjestötoiminnan toiminnanjohtaja, urheiluseuran toiminnanjohtaja, myymäläpäällikkö, julkisorganisaation kehitys- ja koulutuspäällikkö, rakennusalaalla työskentelevä työnjohtaja sekä yliopiston lehtori.

Haastattelut toteutin yhden kuukauden aikana niin, että viisi ensimmäistä tapahtuivat kahden viikon sisällä toisistaan ja viimeinen noin kaksi viikkoa muiden haastatteluiden jälkeen. Edellisten haastattelujen litteroinnit tein valmiiksi tai vähintään aloitin aina ennen seuraavaa haastattelua, jolloin edellisten haastatteluiden onnistumista oli mahdollista analysoida ennen seuraavan toteuttamista. Tämä oli mielestäni toimiva tapa, sillä sen avulla osasin kiinnittää

huomiota tietynlaisiin asioihin ja vastauksiin myöhemmissä haastatteluissa. Tämä auttoi myös reflektoimaan ja kehittämään omaa vuorovaikutusta haastattelijana kesken haastatteluprosessin, jolloin seuraaviin haastatteluihin osasi myös valmistautua paremmin. Pienistä viilauksista huolimatta haastattelut olivat tutkimuksen kannalta onnistuneita ensimmäisestä haastattelusta lähtien, eikä yksikään haastattelu noussut muita haastatteluja tärkeämmäksi tutkimuksen kannalta.

Haastattelujen määrän ollessa melko pieni, korostuu niiden laatu ja se, miten haastattelut vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tässä suhteessa haastattelut onnistuivat hyvin. Alun perin luomani haastattelurungon (Liite 1, s. 83) totesin ensimmäisissä haastatteluissa onnistuneeksi, eikä siihen itsessään tarvinnut tehdä muutoksia. Laatimieni haastattelukysymysten kautta haastatteluiden keskustelu ohjautui juuri siihen aiheeseen, joka oli tutkittavana ilmiönä. Laadin kysymykset mahdollisimman avoimiksi, jotta kysymysten muotoilu ohjaisi haastateltavia mahdollisimman vähän. Näin heillä oli mahdollista kertoa aiheesta juuri oman ajattelunsa mukaisesti. Lämmittelykysymykset auttoivat keskustelun aloittamisessa sekä tilanteen rentouttamisessa, ja varsinaiset haastattelukysymykset olivat kaikki perusteltuja tutkittavan ilmiön kannalta sekä johdonmukaisessa järjestyksessä toistensa kanssa. Muutoksia tein vain kysymysten muotoiluun kesken haastattelujen haastateltavien mukaan, sillä kaikille haastateltaville eivät olisi kaikki kysymykset sopineet aivan sellaisenaan. Esimerkiksi silloin, kun työ ja vapaa-aika eivät olleet helposti eroteltavissa toisistaan, piti kiinnittää huomiota siihen, miten kysyi niiden sekoittumisesta toisiinsa. Haastatteluprosessin edetessä auttoivat edelliset haastattelut siinä, mihin asioihin osasi seuraavissa haastatteluissa tarttua, ja mistä kysyi jatkokysymyksiä. Puolistrukturoidulle haastattelulle ominaisesti vapaamman keskustelun mahdollisuus teki jokaisesta haastattelusta hieman erilaisen riippuen sekä haastateltavan työstä että vastauksista.

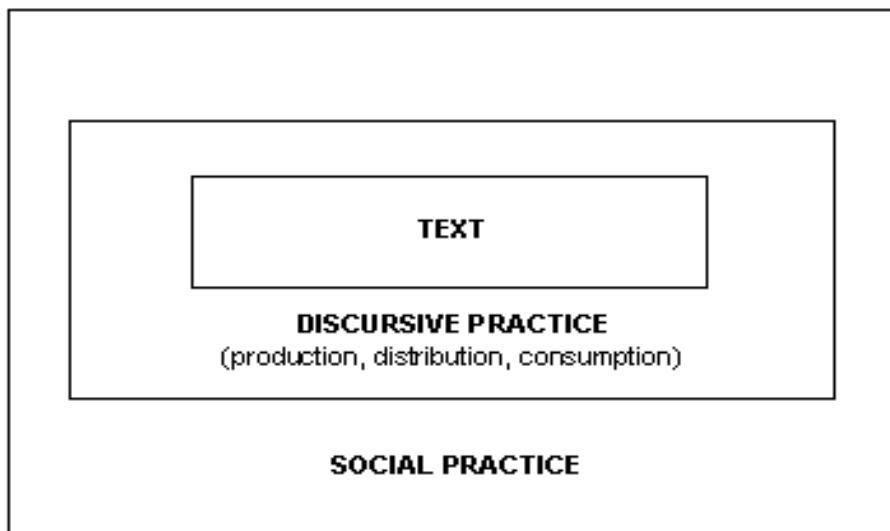
3.5. Analyysiprosessi

Diskurssianalyysi on viitekehys, jota jokainen tutkija lähestyy omalla tavallaan. Ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa tehdä kriittistä diskurssianalyysiä, vaan samaa aineistoa voi lähestyä monella eri tavalla ja näkökulmalla. Kuten kriittistä diskurssianalyysiä koskeneessa luvussa kirjoitin, sen tekeminen riippuu paljolti juuri kyseisen tutkimuksen aiheesta ja tutkimuksen

ongelmasta sekä tavoitteesta. Myös tutkija itse on osa tutkimiansa diskursseja ja tulkitsee niitä omalla henkilökohtaisella tavallaan. (Fairclough, 1992.)

Mikäli tutkimuksen näkökulma ja tarkoitus olisi erilainen, keräämääni aineistoa olisi voinut lähteä analysoimaan esimerkiksi puhtaasti sisällönanalyysin keinoin. Tällöin myös todennäköisesti tutkimuksessa esiin nostetut tulokset olisivat olleet ainakin osittain erilaisia. Valitsin kuitenkin analyysimenetelmäksi kriittisen diskurssianalyysin, sillä halusin syventyä tarkemmin ihmisten puheiden ja yhteiskunnallisen ilmiön väliseen suhteeseen. Täysin erillään sisällönanalyysin keinoista tekemäni aineiston analyysi ei kuitenkaan ole, sillä sisällönanalyysille tyypillinen aineiston huolellinen läpikäyminen ja pelkistäminen sekä ihmisten antamien merkitysten korostaminen olisivat olleet olennaisia asioita myös saman aineiston sisällönanalyysissä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Aineiston analyysiprosessin vaiheet mukailivat osittain myös Laineen (2001) fenomenologisen näkökulman kokemuksen tutkimisen menetelmää, jossa aineiston analyysivaiheissa nostetaan aineistosta tutkimuksen kannalta olennainen esiin, jaetaan esille nousevia asioita merkityskokonaisuuksiin ja tematisoidaan näitä merkityskokonaisuuksia. Näitä merkityskokonaisuuksia ja teemoja täytyi kuitenkin kriittisessä diskurssianalyysissä analysoida myös kriittisesti ja yhteiskunnallinen näkökulma huomioiden.

Fairclough (1992, 2003) on kuvion 5 mukaisesti jakanut kriittisen diskurssianalyysin analyysivaiheet kolmeen osaan. Ensin tehdään mikrotasolla tekstin, eli tämän tutkimuksen kohdalla litteroidun puheen analyysi, toiseksi analysoidaan aineiston diskursiivisia käytäntöjä, eli sitä miten tekstiä tuotetaan ja asioita tulkitaan sekä kolmantena ilmiötä analysoidaan sosiaalisena käytäntönä eli otetaan huomioon tilanteellinen ja institutionaalinen konteksti. Nämä kolme tasoa ovat linkittyneitä toisiinsa, joten myös niiden välisiä suhteita täytyy tulkita. Pynnösen (2013) mukaan ensimmäisen vaiheen, eli litteroidun tekstin analysoimiseen kuuluu perinteisiä lingvistisiä analyysikeinoja. Diskursiivisina käytäntöinä analysoidaan sitä, miten tekstiä kulutetaan ja tuotetaan. Kolmannessa vaiheessa, kun analyysiin lisätään yhteiskunnallinen ja sosiaalinen näkökulma, aineistoa analysoidaan muun muassa tilannekontekstin, sosiaalisten käytäntöjen, vallitsevien ajatustapojen ja oletusten sekä kulttuurin kautta.

Kuvio 5, Diskurssien tulkinnan kolme tasoa, (Fairclough, 1992, 73)

Kuten todettua, diskurssin tutkija voi lähestyä aineistoaan monella tavalla omien valintojensa kautta (Fairclough, 1992). Omassa analyysissäni noudattelin Faircloughin mallia (Kuvio 5) diskurssin tulkinnan kolmesta tasosta. Tämäkään malli ei kuitenkaan anna kaikkia työkaluja analyysin tekemiseen, vaan ennemminkin antaa sille jonkinlaiset raamit, joiden sisässä toimia. Näiden raamien sisässä käytin muun muassa sisällönanalyysin keinoja aineiston luokittelussa. Analyysissä kiinnitin erityisesti huomiota siihen, miten mobiililaitteiden käyttö työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisen välineenä näkyi tutkittavien elämässä ja miten siihen suhtauduttiin.

Ensimmäinen käsitys koko aineistosta muodostui minulle kaikkien haastattelujen litteroinnin jälkeen. Teorian kartoittamisen tuoma taustatietämys auttoi siinä, että yhdessä aineiston ensimmäisen katsauksen jälkeen syntyi jo jonkinlainen käsitys siitä, millaisia tuloksia aineistosta voisi nousta esiin. Seuraavaksi pyrin lukemaan sekä aineistoa että teoriaa niiden välillä liikkuen, jotta käsitykseni aineistosta selkiytyisi niin hyväksi kuin mahdollista. Ennen aineistoon tutustumista suhtautumiseni siihen oli avointa, mutta pian käsityksen lisääntyessä alkoi selkiytyä, mihin asioihin analyysissäni kiinnitän tarkemmin huomiota.

Analyysissä kiinnitin Faircloughin analyysimallin (Kuvio 5) mukaisesti huomiota diskurssien tulkitsemiseen kolmella tasolla. Ensimmäisellä tasolla analysoin puhtaasti sitä, mitä aiheesta sanottiin. Toisella tasolla kiinnitin huomiota siihen, miten aiheesta puhuttiin, eli esimerkiksi puhuttiinko ilmiöstä sen kautta, että kontrolli laitteiden käytöstä oli jokaisella itsellään, vai jollain muulla taholla. Kolmannella tasolla vertasin kahdella ensimmäisellä tasolla

esille nousseita asioita yhteiskunnalliseen kontekstiin ja pyrin vertailemaan niitä esimerkiksi siihen, millaisia sosiaalisia käytäntöjä, odotuksia ja oletuksia ilmiön ympärillä on. Kolmen tason tarkastelun jälkeen analyysistä selkiytyi alustavat tulosluokat, joihin jaottelin aineistoa sisällönanalyysin keinoin. Alustavia tulosluokkia tarkastelin vielä uudelleen tarkemmin, jonka seurauksena tein niihin pieniä muutoksia. Lopulta aineistosta esiin nousseet tulokset *kontrollidiskurssi*, *mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi* sekä *henkilökohtaisuusdiskurssi* olivat selkeitä ja selvästi erottuvia kokonaisuuksia. Kaksi ensimmäistä tulosluokkaa on yleistettävissä selvemmin kaikkien haastateltavien puheisiin, kun taas kolmas tulosluokka korostaa persoonallisuuden sekä elämäntilanteen vaikutusta puheisiin. Nämä kolme tulosluokkaa esittelen myöhemmin tutkimukseni tulosluvussa.

3.6. Tutkijapositio sekä tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen arviointi luotettavuuden ja eettisyyden kannalta on hieman haastavaa verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Siinä missä määrällisen tutkimuksen laatua ja luotettavuutta on mahdollista arvioida konkreettisilla mittareilla valideetti ja reliabiliteetti, täytyy laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioida enemmän tutkimuskohtaisesti jokaisen tutkimuksen erityispiirteiden mukaan. Tällaisia kriteerejä ovat esimerkiksi tutkimuksen riippuvuus, siirrettävyys, luotettavuus ja vahvistettavuus. (Eriksson & Kovalainen 2008, 294–295). Kun tutkimusta arvioidaan näiden kriteerien kautta, on se mielestäni ollut onnistunut. Tutkimus on edennyt eri vaiheesta toiseen muodostaen loogisen kokonaisuuden ja sen eri vaiheet on dokumentoitu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Tutkimus on linjassa aiempien tutkimusten kanssa ja suomalaisten johtajien kontekstissa tuottanut tietoa tutkimusaukkoon, jossa vapaa-aika nähdään muunakin toimintana kuin vain perhe-elämän näkökulmasta ja mobiililaitteet yhdistetään yhdeksi laitekokonaisuudeksi. Tutkimus ja sen toteuttamistapa on mielestäni perusteltu ja sen voisi toistaa samanlaisena esimerkiksi eri haastateltavien kanssa, jolloin uskoisin myös löydösten olevan linjassa tämän tutkimuksen kanssa. Analyysin olen pohjannut aineistoon, ja tulosluvussa esittämäni tulokset ovat kaikki löydettävissä yleisesti aineistosta, eikä yhdenkään henkilön suhtautuminen ilmiöön dominoinut muiden haastattelujen merkittävyyttä.

Kriittistä diskurssianalyysiä tehdessä tutkija on osa niitä diskursseja, joita aineistossa ja tutkimuksessa on luotu, rakennettu sekä toisinnettu (Van Dijk, 2001). Tutkimusta tehdessäni

olen myös tiedostanut tämän. Täysin objektiivinen aineiston analyysissä en ole voinut olla, eikä olisi voinut kukaan muukaan. Esimerkiksi kriittinen suhtautumiseni tutkimuskysymykseksi valitsemaani ongelmaan siitä, miten työ- ja vapaa-aika sulautuvat toisiinsa mobiililaitteiden kautta, vaikuttaa automaattisesti siihen, millaisia asioista pyrin löytämään ja löydän. Kriittistä diskurssianalyysia kohtaan on myös esitetty kritiikkiä juuri tästä syystä. Esimerkiksi Widdowson (2008) ja Stubbs (1997) kirjoittavat, että kriittisen diskurssianalyysin ongelmalähtöisyys johtaa siihen, että aineistosta löytyy juuri niitä asioita, mitä sieltä etsitäänkin. Kriittinen diskurssianalyysi on menetelmänä poliittisesti motivoitunutta, jolloin lähtökohtainen suhtautuminen tutkimukseen vaikuttaa analyysin tekemiseen. Tutkimuksen tekijänä tiedostan tämän kritiikin ja olen siitä sekä samaa että eri mieltä. Kriittisyys ja ongelmalähtöinen suuntautuminen vaikuttaa toki siihen, minkälaisia asioita aineistosta pyritään löytämään, mutta se ei automaattisesti tarkoita sitä, että aineistosta löytyisi juuri sellaisia asioita, mitä sieltä halutaankin löytää. Mikäli aineistossa ei niitä asioita ole, ei niitä voi sinne myöskään tyhjästä luoda. Vaikka kriittisessä diskurssianalyysissä lähtökohtana onkin jokin ongelma ja suhtautuminen siihen, ei sitä vastaan oleville asioille tarvitse kuitenkaan olla sokea. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa huomioin myös, että haastatteluissa korostui usein se, ettei työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista mobiililaitteiden koettu ongelmaksi tai elämää haittaavaksi tekijäksi, vaikka juuri se olikin tutkimukseni lähtökohtaisena ongelmana.

Aineistosta minulla ei kuitenkaan ollut sen hankintaan vaikuttavia etukäteisoletuksia ja suhtauduin siihen ja sen analysoimiseen uteliaasti ja samalla avoimesti. Minua kiinnosti tietää, miten johtajat ilmiöstä puhuvat, jolloin halu saada tietoa ohjasi toimintaani. Jonkinlaiselle tietynsuuntaisen tiedon hankkimiselle minulla ei ollut intressiä tai tarvetta, ja uskonkin että olisin päätyntä erilaisen aineiston kanssa erilaisiin tuloksiin. Aiheeseen minulla ei ollut omaa erityisen henkilökohtaista suhtautumista, jonka vuoksi minulla olisi ollut halua pyrkiä tietynlaisiin tuloksiin. Läpi tutkimusprosessin olen pyrkinyt tiedostamaan ja refleктоimaan omaa ajatteluaani aiheesta ja tutkimuksesta, jotta se ei pääsisi vaikuttamaan mahdollisimman objektiivisen tiedon hankintaan ja tuottamiseen. Tässä olen myöskin mielestäni onnistunut, eikä oma ajatteluni ohjannut tutkimuksen eri vaiheita, vaan niissä menin teorian, menetelmän ja aineiston ehdoilla.

Tutkimusta varten tekemät haastattelut olivat myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta onnistuneita. Haastateltavista tunsin osan etukäteen, mutta en näe sillä olleen ainakaan negatiivista vaikutusta haastattelujen kulkuun tai siellä esille nousseihin asioihin. Jos haastateltavien tuntemisella oli johonkin vaikutusta, niin uskon sen näkyneen luottamuksen

rakentamisessa haastattelijan ja haastateltavan välillä, joka tapahtui tuntemisen vuoksi helposti. Eroa niiden haastattelujen välillä, joissa tunsin ja en tuntenut ennalta haastateltavaa, ei tutkimuksen kannalta ollut. Uskon myös haastateltavien olleen lausunnoissaan rehellisiä ja kertoneen suhtautumisestaan ilmiöön avoimesti, sillä jokainen haastattelu oli sen tyyppiseksi haastattelutilanteeksi rento. En myöskään näe syytä sille, miksi joku olisi ollut haastattelussa epärehellinen tai jättänyt koko totuuden kertomatta, sillä kaikki esiintyivät tutkimuksessa anonymisti, eikä heidän edustamiaan yrityksiäkään tutkimuksessa mainita. Aihe ei myöskään ole erityisen henkilökohtainen tai sellainen, josta ihmisillä olisi vaikea puhua.

4. Tulokset

Tässä luvussa käsittelen aineistolle tekemäni kriittisen diskurssianalyysin keinoin löytämäni tulokset. Jopa itse haastattelutilanteissa mobiililaitteiden kautta tapahtuvaa työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista kuvasti hyvin se, että kuudesta haastattelusta kahden haastattelutilanteen aikana haastateltavan puhelin soi vapaa-aikaan liittyvien kontaktien toimesta. Erilaisia viestejä haastateltavat saivat todennäköisesti vielä enemmän haastattelujenkin aikana, niin töihin liittyen kuin töiden ulkopuoleltakin. Tulokset kuvaavat niitä tapoja, joilla haastateltavat puhuivat tästä ilmiöstä. Kaikki puhe ilmiön ympärillä ei ollut täysin johdonmukaista, joten tuloksista löytyy myös toistensa kanssa ristiriidassa olevia, kamppailevia puheita.

Tulokset jakautuvat kolmeen pääluokkaan, jotka ovat kontrollidiskurssi, mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi sekä henkilökohtaisuusdiskurssi. Nämä kolme pääluokkaa jakautuvat vielä alalukuihin tarkempiin puheisiin, joiden kautta ilmiöstä puhuttiin. Yhteensä aineistosta tunnistin siis seitsemän erilaista puhetta, joista kolme liittyi kontrollidiskurssiin, kaksi mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssiin ja kaksi henkilökohtaisuusdiskurssiin.

4.1. Kontrollidiskurssi

Työ- ja vapaa-ajan yhteensulautumisesta puhuttiin vahvasti kontrollidiskurssin kautta. Kontrollidiskurssissa on kyse siitä, kuka tai mikä hallitsee sitä, minkä verran, ja miten töitä tehdään myös varsinaisen työajan ulkopuolella. Haastatteluissa toistui usein se, että johtajat ovat omien puheidensa mukaan itse hallinnassa siitä, milloin tätä yhteensulautumista tapahtuu. Toisin sanoen he itse antoivat työn ja vapaa-ajan mennä sekaisin sen verran, kuin he itsellensä ja omaan tilanteeseensa parhaiten näkivät sopivan. Tällainen ”*Se on itsestä kiinni*”-puhe kuitenkin kamppaili ”*Se kuuluu asiaan*” ja ”*Se on semmonen tapa*”-puheiden kanssa, joiden mukaan työn tekeminen vapaa-ajalla ei ollutkaan itsestä kiinni, vaan esimerkiksi muiden ihmisten odotuksista ja oletuksista, työn tekemiseen tottumisesta sekä siihen tapaistumisesta.

4.1.1. ”Se on itsestä kiinni” -puhe

Vahvana diskurssina aineistosta nousi esiin ”Se on itsestä kiinni” -puhe, jolla korostettiin omaa roolia työn ja vapaa-ajan sekoittumisen sääntelyssä. Tähän puheeseen sisältyy sekä kontrolli työn tulemisesta vapaa-ajalle että vapaa-ajan tulemisesta töihin työasioiden vapaa-ajalla tekemisen ollen kuitenkin suuremmassa roolissa. Johtajat identifioivat itsensä laitteiden yläpuolella olevina käyttäjinä, jotka olivat hallinnassa laitteiden käytöstä. Laitteilla ei siis ”Se on itsestä kiinni” -puheessa ollut kontrollia siihen, mitä johtajat työ- ja vapaa-aikanaan tekivät. Sen lisäksi, että näiden laitteiden käyttö työ- ja vapaa-ajan roolien rikkojana oli itsestä kiinni, oli se myös normaalia, eikä sitä osattu tässä puheessa kyseenalaistaa. Puhe oli havaittavissa monin tavoin ja usein oma rooli mainittiin suoraan ja painokkaastikin. Välillä kerronta omasta roolista oli puolestaan epäsuorempaa ja välittyi esimerkiksi niin sanotun *minäpuheen* kautta. Minäpuheessa lauseiden tekijänä olivat nimensä mukaisesti johtajat itse, joten siitä oli helppo lukea johtajien ajattelevan olevan kontrolloivassa asemassa laitteisiin nähden. Johtajat korostivat sitä, kuinka tekivät itse asioita, eivätkä antaneet laitteille tai ympäristölle kontrolloivaa asemaa omassa elämässään.

Kun työ tuli vapaa-ajalle, puhuivat johtajat siitä usein ”Se on itsestä kiinni” -puheen kautta, jonka mukaan sitä oli mahdollista kontrolloida. Työn tulemistakin vapaa-ajalle jopa vähäteltiin, eikä sitä pidetty ainakaan ongelmana, sillä ilmiöön pystyi itse vaikuttamaan tai jopa täysin hallitsemaan. Johtajat pystyivät itse paljolti määrittelemään sen, miten he töitä tekivät, jolloin he luonnollisesti näkivät myös vapaa-ajalla tapahtuvan työn hoitamisen olevan heidän omissa käsissään. Työn tekeminen vapaa-ajalla oli itsestään kiinni, koska älylaitteet oli mahdollista laittaa halutessaan pois näkyvistä tai olla tekemättä työasioita, mikäli tilanne sitä vaati tai siltä tuntui. Työasioita kuitenkin haluttiin hoitaa jonkin verran vapaa-ajallakin, mikä käy ilmi myös haastateltavien puheista.

”Se on tiedostettu juttu niin en koe sitä ongelmaksi... että tosiaan jos haluaa olla irti siitä työstä niin sen kyllä pystyy tekemään et se on sitte oma valinta” (Haastattelu 2)

”No ei oikeestaan paljoa. Viikonloppuna pyrin etten kato ollenkaa sähköpostia. Arkipäivisin saattaa tulla vilkastua illasta tai iltapäivästä.” (Haastattelu 3)

”Mutta joskus niitä rajoja on varmaan koeteltu ja joskus jatkossakin varmasti. Mutta sitten vaan pitää muistaa ottaa hetkeksi lomaa ja tieteenki välillä semmonen irtiotto myös niistä työhommistakin.” (Haastattelu 4)

Myös se, miten ja minkä verran vapaa-aika tuli töihin, oli *”Se on itsestä kiinni”* -puheen mukaan haastateltavien kontrollissa. Kaikki haastateltavat hoitivat satunnaisesti vapaa-ajan asioita myös työaikana, mutta sen tekeminen oli selvästi vähäisempää kuin työasioiden hoitaminen vapaa-ajalla. Myös vapaa-aikaan liittyvän älylaitteiden kautta tavoittelun ajateltiin olevan normaalia ja asia, jota vain tapahtuu. Se oli kuitenkin johtajista itsestään kiinni, minkä verran he antoivat sen omaan työntekoonsa vaikuttaa. Puheissa korostui se, ettei vähäisestä vapaa-ajan asioiden hoitamisesta ollut minkäänlaista haittaa työnteolle. Osassa haastattelussa oli kuitenkin havaittavissa alkuun jopa ilmiön kieltämistä, jonka mukaan vapaa-ajan sai pidettyä kokonaan pois töistä. Esimerkiksi kolmannelta haastateltavalta kysyessäni, miten vapaa-aika ja henkilökohtaiset suhteet tulevat myös työpaikalle sain vastaukseksi *”No ei oikeestaan mitenkään. Koitetaan piittää ne erillään työasiat ja henkilökohtaset asiat.”* Kuitenkin keskustelua jatkaessa paljastui, että haastateltava vastasi aina puhelimeen soittajasta riippumatta sekä viestitteli tarpeen tullessa pienissä määrin esimerkiksi perheensä kanssa. Tämäkin oli kuitenkin omaa toimintaa, jota tehtiin, kun töissä oli siihen hyvä paikka, jolloin siitä ei ollut haittaa työnteolle. Laitteita pystyi myös kontrolloimaan pitämällä ne pois näkyvistä sekä hälytyksiä ja ilmoituksia säätämällä. Aineistoesimerkeistäkin käy ilmi, että myös vapaa-aika tunkee nykypäivänä työajalle, mutta työntekoa se ei haastateltavien mukaan haitannut.

”Toki sieltä sitten päivittäin tulee viestejä ja soittojakin, kokeilevat, tässä äskenkin juuri (naurahdus), että pystyykö vastaamaan, tällöisiä siis jotka tekevät päivätyötä siellä (vapaa-aikaan liittyvässä) organisaatiossa niin kyllä niitä niinku sitten tulee tännekin. Sitten kuitenkin sielläki kaikki ymmärtää etten voi aina vastata etten oo tavoitettavissa aina ja pääsääntöisesti sieltä tuleekin sitten sähköposteja ja ja Whatsappia käytetään tosi paljon noissa seurakuvioissa. Että viestejä tulee ja soittojakin joihin sitten vastaan jos pystyn” (Haastattelu 4)

”Ku on tavallaan liukuva työaika kuitenkin, niin pystyy ottamaan, ottamaan jonku ajan (muihin asioihin) mutta ei niinkö, ei niinkö ongelmaksi asti.” (Haastattelu 2)

”Oon ottanu sähköpostista pois äänelliset ilmoitukset. Ja työsähköposti ja henkilökohtanen on mulla eri ja työsähköpostia en anna semmoseen paikkoihin jotka ei liity töihin, niin ne pysyy kyllä itsekseen ihan täysin erillään. Ja jos joku laittaa sähköpostia niin mä nään ne vasta illalla.” (Haastattelu 5)

Osa haastateltavista koki myös, että vapaa-aikaan liittyvät asiat oli mahdollista blokata itse pois ja olla kiinnittämättä huomiota esimerkiksi muihin sähköposteihin tai viesteihin, jos sitä ei halunnut sillä hetkellä tehdä. Tätä keinoa käytettiin erityisesti silloin, kun työlaitteita ja omia laitteita ei ollut erikseen, vaan kaikki tapahtui yhden laitteen kautta. Vaikka laitteet ja ilmoitukset olivat päällä, oli mahdollista antaa niiden olla vaikuttamatta omaan toimintaansa.

”Mää oon oppinut varmaan siitä ku mä oon tehnyt töitä niin monessa paikassa et mä osaan kyl sulkee kaikki pois. Että vaikka mulle pomppii niitä ilmoituksia mutta en mä ees kato niitä. Mä kyllä noteeraan et sinne tuli jotain mutta pystyn jatkamaan heti työn tekemistä, mä voisin ottaa sen pois mutta se ei oo häirinny mua. Tai sit mä saatan tehdä niin et mä pistän puhelimen tai siis sähköpostin pois päältä enkä mä mee sinne kolmeen tuntiin jos mun täytyy tehdä joku juttu. Sit ku mä haluun tauon niin mä voin mennä sinne sähköpostiin.” (Haastattelu 6)

Yksi yleisimmistä kontrollin keinoista, jonka tutkittavat kokivat itsellään olevan työn ja vapaa-ajan sekoittumisen estämisessä, oli älylaitteiden sulkeminen. Kun laitteiden aiheuttamasta häiriöstä haluttiin irrottautua, oli se mahdollista tehdä sulkemalla ne älylaitteet, joiden kautta muilla oli mahdollista olla yhteydessä. Haastateltaville oli kaikille normaalia, että työasioihin liittyen tuli esimerkiksi viestejä ja puheluita myös vapaa-ajalla, mutta ne oli mahdollista sulkea pois laittamalla työpuhelin ja tietokone kiinni tai niistä hälytykset pois. Myös silloin, kun oli erityistä keskittymistä vaativa työasia, oli laitteet mahdollista laittaa kiinni tai äänettömälle, jolloin ne eivät häirinneet töihin keskittymistä. Johtajille oli siis normaalia, että laitteet aiheuttavat vaikeutta keskittyä muun muassa hälytysäänien kautta. Kun tilanne

vaati tästä normaalitilasta poikkeamista, oli käytännöksi opittu laittaa laitteet kiinni, jolloin tällaista häiriötä ei päässyt tapahtumaan. Haastateltavat kertoivat oppineensa sulkemaan älylaitteita, ettei niihin tulevia ilmoituksia tulisi katsottua. Joskus laitteita kuitenkin haluttiin kurkata. Joka tapauksessa, sulkemisesta puhuttiin aineistossa ikään kuin esimerkikkeinona siitä, että työn ja vapaa-ajan sulautuminen mobiililaitteiden kautta on itsestä kiinni.

”Mutta oon oppinu silleen sulukemaan että silloin ku jätän sitte sen työn pois nii sitte ei kestä kännykkää kattoa ollenkaa, enkä ala konettakkaa kattomaa että se on oikeestaan tässä parin viime vuojen aikana selekityny itelle... itelle että sitte ku vaikka lomalla on, nii mulla on oikeesti puhelin kiinni että sitä ei niinkö kukaan saa kiinni että välillä tulee sitte kurkattua mutta... mutta tuota se on sitte niinku totaalisesti itestä kiinni.” (Haastattelu 2)

”No sitte pitää laittaa puhelin kiinni. Se on niinku ainoa semmonen mikä on sitte oikeasti että jos se on päällä ja se piippailee nii tottakai sitä reagoi sitte niihin” (Haastattelu 1)

Työnteon vapaa-ajalla ei kuitenkaan koettu häiritsevän, sillä sitä pystyi halutessaan tekemään, mutta pakko ei ollut. Työasioiden tekemistä ei suuressa kuvassa koettu esimerkiksi stressaaviksi, koska niiden hoitaminen ei ollut välttämätöntä. Myös vapaa-ajan asioiden hoitaminen töissä oli *”Se on itsestä kiinni”* -puheen mukaan oma valinta, eikä sekään aiheuttanut stressiä töiden hoitamiseen, sillä sen koettiin olevan omassa hallinnassa. Asioista puhuttiin ennemminkin sen kautta, että heti pois alta hoidetut asiat eivät ole myöhemmin tehtävänä, jolloin ne eivät myöskään olleet mielessä vaivaamassa. Tämä käy ilmi myös aineistoimerkeissä.

”No eei en koe sitäkään että sitten jos on semmonen tunne että tänä iltana ei seuran juttuja tai työhommia nii sitte ne lyyään kiinni että eihän ne niinku sitten ne jutut tai työasiatki nii hirveen vähän on semmosia juttuja jotka sulla on ihan pakko tehdä jos ollaan rehellisiä että jos iltasinki niitä tuossa hoitelee nii ne on semmosia pikkujuttuja, sähköposteja ja semmosia hyväksyntöjä, jotka mää sitte ite aattelen että ne on sitte pois siltä seuraavalta päivältä.” (Haastattelu 4)

”Voishan joku ajatella että se on kahlehtinut mun elämän, mutta mä taas ajattelen että kun kuitenkin pitää tehdä töitä, niin eikö se oo parempi että mä ite saan päättää millon mä sen teen ja miten mä sen teen.” (Haastattelu 6)

”*Se on itsestä kiinni*” -puheella haastateltavat siis loivat kuvaa siitä, että työn ja vapaa-ajan sulautuminen mobiililaitteiden kautta on heidän omassa kontrollissaan. Laitteille ei annettu tässä puheessa kontrollia omiin tekemisiinsä, vaan asioita tehtiin oman tahdon mukaan ja laitteet olivat tässä vain välineinä. Koska työn ja vapaa-ajan sulautuminen oli omassa hallinnassa, sen ei tässä puheessa koettu myöskään olevan haitaksi. Jos ilmiön jossain kohdassa koki ongelmalliseksi, oli mahdollista esimerkiksi laittaa mobiililaitteet kiinni, jolloin niiden tuomasta häiriöstä pääsi irti. Työn ja vapaa-ajan sulautumisesta puhuttiin omana valintana, ja sitä annettiin tapahtua itselle sopivissa määrin.

4.1.2. ”*Se kuuluu asiaan*” -puhe

”*Se kuuluu asiaan*” -puhe löytyi aineistosta ”*Se on itsestä kiinni*” -puhetta vastaan kamppailevaksi puheeksi. Kun edellisessä puheessa työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen oli johtajien mukaan heidän omista konkreettisista toimistaan ja tekemisistä kiinni, oli ”*Se kuuluu asiaan*” -puheen mukaan työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen abstraktimmalla tasolla ja vaikeammin havaittavissa. Tämän puheen mukaan sitä niin sanotusti ”*vain tapahtuu*”, sitä oli totuttu tekemään ja siihen oli normalisoiduttu.

Myös tässä puheessa korostui enemmän se, että työt tulevat enemmän vapaa-ajalle kuin vapaa-aika töihin. Töitä ei hoidetukkaan ainoastaan silloin kuin itse halusi, vaan usein myös sellaisissa tapauksissa kun tällaisia työasioita tuli älylaitteiden kautta eteen. Työhön liittyviin puheluihin, viesteihin ja sähköpostiin vastaaminen, lähettäminen ja soittaminen oli lähes yhtä luonnollista kuin kaikenlainen muukin näiden laitteiden käyttö. Voisi jopa sanoa, että näiden laitteiden käyttöön oli kurinalaistuttu. Niiden kautta erilaisten työasioiden hoitamista pidettiin niin normaalina, ettei kaikkea työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista edes huomattu. Työasioita hoidettiin myös, vaikka aika ajoin sen koettiin olevan jossain määrin stressaavaakin. Työn ajateltiin olevan asia, joka kuului hoitaa mahdollisimman hyvin, jonka kautta työasioiden hoitamisesta myös vapaa-ajalla oli tullut eräänlainen velvollisuus. Esimerkiksi viikonloppuja saatettiin pitää vapauttavina, koska silloin muut ihmiset eivät

ottaneet työasioissa yhteyttä. Toisin sanoen silloin ajateltiin, että arkisin myös vapaa-ajalla tällaisiin yhteydenottoihin kuului olla tavoitettavissa, ja niiden tiimoilta reagoida. Aineistoimerkitkin kuvastavat sitä, että suomalaisilla johtajilla työn ja vapaa-ajan välisten roolien rajat vaikuttavat olevan hyvinkin häilyviä.

”Ja jollaki tavalla se on vähän haasteellistaki välillä että ne työhömmit sitte tulee tuota... iltasinki hoietaan sitte tosi paljon niitä sähköpostijuttuja ja tämmösiä.” (Haastattelu 3)

K: ”Kuinka usein hoidat työhön liittyviä juttuja myös työajan ulkopuolella?”

V: ”No sillan ku niitä tulee. Sähköpostia vähemmän tulee koska suurin osa niistä jotka niitä lähettää on virka-aikana töissä. Saman työnantajan väeltä niinku kollegoilta saattaa tulla ja joiltain mutta siis mä luen ne ja jos tarvii vastata heti niin mä vastaan.” (Haastattelu 5)

”No on se viikonloppu tottakai ja se mikä on ihanaa niin ei tuu sähköpostia viikonloppuna. Et sillan voi tosiaan kun ei tuu semmosta mikä pitäis hoitaa alta pois niin sillan voi keskittyä niitten artikkeleitten lukemiseen ja tutkimuksen tekemiseen ja toki tehdä kaikkea muutakin. Et siis toki viikonloput on erilaisia. On aikaa kaikelle mahdolliselle muulle.” (Haastattelu 6)

Myös vapaa-ajan tulemiseen töihin suhtauduttiin samalla tavalla kuin töiden tulemiseen vapaa-ajalle. Esimerkiksi se, jos joku perheenjäsenistä soitti tai vapaa-ajan ryhmiin tuli viestiä, oli normaalia ja siihen oli totuttu. Näiden asioiden hoitaminen ei ollutkaan täysin itsestä kiinni, vaan myös siitä, tuliko tällaisia asioita eteen ja millaisia ne olivat. Välillä töissä oli tilanteita, jolloin viesteihin tai puheluihin ei voinut vastata, mutta jos se onnistui, se kuului asiaan eikä sitä pidetty ongelmallisena. Vapaa-aikaan liittyviä asioita tuli töihin kuitenkin sen verran vähän, ettei niistä puhuttu töitä häiritsevänä asiana. Haastateltavat puhuivat mobiililaitteilla työhön liittymättömien asioiden hoitamisesta täysin normaalina ja työlle ongelmattomana asiana.

”Jos huomaa viestin niin luen tietenki heti ja puhelimeen vastaan aina kun se soi, jos vaan kuulen sen.” (Haastattelu 5)

”No aika heleposti tulee vastattua... tuo oman joukkueen Whatsappi on sitte tuolla omassa henkilökohtasessa puhelimessa nii sinneki tulee välillä viestejä nii ihan samalla tavalla katon ku välillä työpuhelimeni. Ei tuu eriytettyä, en oo kokenu sitä ongelmaksi ainakaa vielä. Niin paljo ei tuu omia viestejä ainakaa vielä.” (Haastattelu 2)

”No tuleehan se sillä tavalla että... tulee joku viestiketju ja sitte vähä aikaa hoitaa sitä tai sitte joku läheisistä soittaa ja sitte pitää vähän aikaa sitä asiaa hoitaa ja puhua siinä.” (Haastattelu 6)

Muiden ihmisten ja ympäristön sekä kulttuurin luomat odotukset ja oletukset vaikuttivat työn ja vapaa-ajan yhteensulautumiseen. Siinä ympäristössä, missä johtajat elivät, oli täysin normaalia, etteivät työ ja vapaa-aika olleet tiukasti rajattuina toistensa ulkopuolelle. Se, että muut ihmiset laittoivat viestiä esimerkiksi töihin liittyen myös työajan ulkopuolella, oli normi, mikä vallitsi heidän työympäristöissään. Puheista paljastui myös se, että viesteihin usein odotettiin vastauksia työajan ulkopuolellakin, jolloin se vaikutti johtajien päätöksiin tehdä työtä myös vapaa-ajalla. Työn ja vapaa-ajan välillä tasapainoilu täysin oman tahtonsa mukaan ei siis ollut mahdollista, vaan siihen vaikuttivat muiden ihmisten odotukset ja kulttuuriset normit, jotka aiheuttivat tietynlaista velvollisuudentuntoa. Alla olevat lainaukset kuvastavat hyvin johtajilla olevaa velvollisuudentuntoa, sekä työtään että muita ihmisiä kohtaan.

”Ehkä siinä tulee semmonen että monet ihmiset on kaheksasta neljään töissä ja ne hoitaa vapaa-ajan juttuja sitte sen neljän jälkeeseen... nii kokkee vähän velvollisuutenaki olla vähä niinkö jollain tavalla niinkö... että voi ottaa yhteyttä.” (Haastattelu 2)

”Sitten osa kans olettaa niinku että jos sie laitat niinku viestin, nii että siihen pitäis olla heti vastaamassa, vaikka ite laittaa viestin sen takia että se toinen voi laittaa viestin sillon ku sille itelle soppii... ei niinkään kiire oo vastata siihen että vastaa kun vastaa.” (Haastattelu 2)

”Sitte ku meän seuroissa on paljon toimihenkilöitä joilla on se oma arkityö ja sitte ne vapaa-ajalla tekkee sitä seuratyötä niin tottakai ne sillä vapaa-ajalla

soittaa mulle mikä tarkoittaa myös sitte sitä minun vapaa-aikaa. Elikkä en oo siis työajalla sillon, mutta pakko vastata koska heillä ei olis aikaa soittaa muulloin kuin sillon illalla tai viikonloppuna, niin sittehän sitä on pakko niinkö olla sitten niinku siinä puhelimen äärellä.” (Haastattelu 1)

”*Se kuuluu asiaan*” -puheesta kävi ilmi, että mobiililaitteilla oli kontrollia siihen, miten johtajien työ ja vapaa-aika sulautuivat yhteen. Yleinen käsitys siitä, että myös vapaa-ajalla pitää olla vastailemassa esimerkiksi puheluihin ja viesteihin, vaikutti johtajien päätöksiin tehdä töitä myös vapaa-ajalla. Puhe kuvasti sitä, miten työn ja vapaa-ajan sulautuminen oli normaalia ja siihen oli totuttu. Kerrottiin, että esimerkiksi työpuhelimen soidessa siihen kuului vastata myös vapaa-ajalla ja tarvittaessa myös reagoida erilaisten asioiden tiimoilta. Myös töissä esimerkiksi perheen kanssa yhteyksissä oleminen oli normaalia, mutta se oli kuitenkin sen verran vähäistä, ettei sen koettu häiritsevän työntekoa. Johtajien puheiden mukaan esimerkiksi muiden ihmisten odotukset sekä oletukset, velvollisuudentunto muita ihmisiä kohtaan sekä tunnollisuus omaa työtään kohtaan aiheuttivat sitä, että työn ja vapaa-ajan sulautumisesta puhuttiin elämään kuuluvana asiana.

4.1.3. ”*Se on semmonen tapa*” -puhe

Mobiililaitteiden käytöstä työn ja vapaa-ajan sekoittumisen välineenä puhuttiin paljon siihen tapaistumisen kautta. ”*Se on semmonen tapa*” -puhe kamppaili yhdessä ”*Se kuuluu asiaan*” -puheen kanssa ”*Se on itsestä kiinni*” -puhetta vastaan siitä, kenellä tai millä kontrolli vapaa-ajan ja työn jäsentämisestä oli. Johtajille oli muodostunut mobiililaitteiden käyttöön erilaisia tapoja, joihin tottumisen vuoksi niitä tuli käytettyä vaikkei niin välttämättä olisi tarvinnut tehdä. Tällaisia tapoja oli muodostunut sekä työasioiden tekemiseen vapaa-ajalla että vapaa-ajan asioiden hoitamiseen töissä. Myös tässä puheessa työasioiden tekemiseen tapaistuminen nousi aineistossa vapaa-ajan asioiden hoitamista voimakkaammin esille.

Työasioiden tekemisestä vapaa-ajalla oli ajan saatossa muodostunut johtajille tapoja ja totumuksia. Yleinen käytäntö oli, että työasioiden hoitaminen työajan ulkopuolella oli päivittäistä, tai ainakin lähes päivittäistä. Älylaitteiden kautta töiden tekemiseen oli muodostunut jopa niin tavallisia rutiineja, että niitä saatettiin hoitaa muun arkisen tekemisen ohessa. Tällaisia asioita eivät olleet ainoastaan muiden ihmisten työhön liittyvät yhteydenotot, vaan

aineistolainauksistakin on huomattavissa, että mobiililaitteilla tehtiin myös muita pieniä työtehtäviä, kuten esimerkiksi sähköisten laskujen hyväksymisiä.

”No ehkä siihen on tottunu ku sitä on nii paljo kuitenkin tehny,” (Haastattelu 3)

”No siis sitä viestittelyä niin melekeimpä päivittäin. Ja siis yks mikä tulee vapaa-ajalla niin mulla on siis kaikenmaailman hyväksymisiä niinku sähköset laskut kiertää tuolla niin täytyy tunnustaa että ne on semmosia rutiinijuttuja että voi olla että oot sohvalla ja katot telekkaria nii samalla tullee käytyä ja naputeltua.” (Haastattelu 4)

”Joo kyllä ja puhelimeen mä vastaan aina kun se soi. Se on vanha tapa ja juontaa juurensa 90-luvulle kun ensimmäisen puhelimen sain. Se on mulle täysin luonnollista, en pistä puhelinta koskaan kiinni sen takia että ”oisin nyt vapaalla”.” (Haastattelu 5)

Esimerkkinä aineistossa esiin nousseesta mobiililaitteiden ympärille muodostuneesta tavasta oli puhe puhelimen tai sähköpostin tarkistelusta sekä töissä että vapaa-ajalla. Älylaitteiden ympärille oli muodostunut niiden tarkistamisen käytäntö, joka oli niin automaattista, ettei sen tekemistä aina edes huomannut. Esimerkiksi puhelimen tarkistamista ei tehty vain silloin, kun kuuli tai näki siihen tulleen viestin tai puhelun, vaan sitä tehtiin myös sen varalta, olisiko sinne tullut jotain, mikä pitäisi nähdä. Jos puhelinta tai sähköpostia ei nähnyt tai päässyt näkemään pitkään aikaan, syntyi tunnetta, että se pitäisi päästä näkemään, koska sinne olisi kuitenkin tullut jotain. Esimerkiksi hälytysäänien pois laittaminen ei siis vienyt mobiililaitteiden aiheuttamaa häiriötä kokonaan pois, vaan ne vaivasivat silti johtajien mielessä, jolloin niitä piti päästä tarkistamaan. Laitteita tarkistettiin myös silloin tällöin töissä sen varalta, olisiko joku töiden ulkopuolelta laittanut jotain, mutta erityisesti ilmiö korostui taas kotioloissa, jossa mobiililaitteita tarkisteltiin työasioiden varalta. Alla olevat lainaukset kuvastavat mobiililaitteiden ympärille muodostunutta tarkistelun tapaa.

”Ja vaikka se ois sitte äänettömällä nii sitä tulee kuitenkin sitte tarkistettua ehkä se on semmonen luontanenki tapa että sitä tarkistaa.” (Haastattelu 1)

”Kyllä sitä tulee aina vilkastua, siitä on vähän tullu semmonen niinku automaattinen tapa. Kyllä sitä aina tulee ku puhelinta käyttää koko ajan nii aina siinä samalla tulee katottua se että onko töistäkää tullu mittää.” (Haastattelu 3)

”Kyllä sitä tulee kateltua aika usein ku tosiaan puhelin saattaa olla isonkin osan päivästä mykistettynä niin kyllä mää sitä kattelen ja tietenki sieltä tulee ihan perheen sisäsiäkin viestejä että ne kattoo.” (Haastattelu 4)

Erityisesti työasioiden tekemiseen vapaa-ajalla oli muodostunut erilaisia tapoja ja jopa rutiineja, joista puhuttiin *”Se on semmonen tapa”* -puheen kautta. Myös tämä puhe kuvasti sitä, ettei työn ja vapaa-ajan sulautuminen ollutkaan täysin haastateltavien omassa kontrollissa, vaan mobiililaitteiden ympärille muodostuneet tavat ja tottumukset vaikuttivat siihen, miten töitä tehtiin myös vapaa-ajalla. Laitteiden käytöstä oli tullut niin automaattista, ettei työn ja vapaa-ajan sekoittumista ollut edes huomata. Esimerkkinä tällaisesta tavasta esille nousi älypuhelimien tarkistamisen tapa, jossa puhelinta tarkistettiin myös vapaa-ajalla sen varalta, jos sinne olisi tullut jotain töihin liittyvää.

4.2. Mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi

Siitä, millainen asema erilaisilla mobiililaitteilla haastateltavien elämässä sekä työssä oli, puhuttiin mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssin kautta. Sen sisälle tunnistin kaksi toisiaan vastaan kamppailevaa puhetta, jotka olivat *”Helpottaa elämää”* -puhe ja *”Työstä ei pääse kunnolla irti”* -puhe. Mobiililaitteet helpottivat elämää ja työntekoa mahdollistamalla erilaisia ja nopeampia tapoja hoitaa asioita, mutta toisaalta myös vaikeuttivat elämää ja vapaa-aikaa sillä, ettei työstä meinannut päästä kokonaan irti missään vaiheessa. Mobiililaitteiden rooli johtajien elämässä vaikutti siis olevan melkoisen suuri, ja siitä puhuttiin näiden kahden puheen kautta.

4.2.1. ”Helpottaa elämää” -puhe

Mobiililaitteet ja niiden kehitys on mahdollistanut paljon erilaisia tapoja tehdä töitä, mistä johtajat puhuivat elämää helpottavana tekijänä. Laitteiden kerrottiin nopeuttavan ja tehostavan töiden tekemistä huomattavasti, sillä ne mahdollistivat töiden tekemisen muuallakin kuin tietyn työpisteen ääressä. Paikan lisäksi laitteet toivat vapautta myös töiden aikatauluttamiseen, eikä niiden ansiosta töitä tarvinnut tehdä aina ”normaalin arkirytmien” kellonaikojen mukaan. Älylaitteet siis mahdollistivat niin töiden kuin vapaa-ajankin menojen suunnitteleminen vapaammin, jolloin niiden ei tarvinnut olla niin selvästi toisistaan erillään olevia elämän osa-alueita. Se, että ihmisiä oli mahdollisuus tavoittaa nopeasti erilaisten asioiden tiimoilta, oli tärkeässä osassa monen johtajan töiden mahdollisimman hyvää hoitamista. Puheissa toistui mobiililaitteiden positiiviset vaikutukset työn ja vapaa-ajan yhdistämisen välineinä johtajien elämässä.

Kysyttäessä millaista elämä ilman mobiililaitteita olisi, sai usein vastaukseksi sen, että töiden tekeminen olisi huomattavasti haastavampaa. Ilman älylaitteita työ veisi huomattavasti enemmän aikaa, jonka uskottiin lisäävän myös työstä aiheutuvaa stressiä. Moni uskoi myös, että tällainen muutos vaikuttaisi jopa koko päivärytmiin tai ainakin arki-iltojen rakenteeseen, kun töitä ei voisi enää työpaikan tai -pisteen ulkopuolella hoitaa. Tällaista muutosta ei useinkaan nähty toivottavana asiana, vaan ennemminkin elämää rajoittavana tekijänä. Haastattelut näkivät siis laitteiden tuomat mahdollisuudet töiden tekemiseen koko muutakin elämää helpottavana tekijänä.

”Jotenki ois aika vaikea kuvitella sitä edes (elämää ilman mobiililaitteita). Ja onhan sitä toki sellasiakin ihmisiä jotka pystyy irrottautua ja jättää sivuun mutta kyllä se itelle on niinku niin arkea ja on siitä kotona puhuttukin että onko sitä liikaa kun on kotonaki läppäri ja puhelin siinä koko ajan. Että iso muutos ois kyllä ja pitäis ihan oikeesti miettiä että millä sen täyttäis sitten... Nojoo vähän tavallaan semmonen pelottavakin ajatus” (Haastattelu 4)

”Kun työstä reippaasti yli puolet on jossain muualla kuin työpisteen ääressä istumista niin se hankaloittas työn hoitamista huomattavasti. Työ veis huomattavasti enemmän aikaa kun ihmisiä ei sais kiinni niin asioiden hoitaminen veis huomattavasti kauemmin.” (Haastattelu 5)

”No se muuttuis ihan totaalisesti koska... vaikka mulla on tää työpiste ja mä teen hirveen vähän tässä töitä. Kun ei mulla oo mitään pöytäkonetta että mulla on vaan tuo läppäri... et en mä osaa kuvitellakkaan semmosta se muuttuis ihan totaalisesti. Mun mielestä se ois ihan utopistista. Ihan siis semmosta absurdia, ei semmosta vois olla olemasskaan. Koska en mä tiedä miten mä tekisin tätä työtä sitten. Koska mä teen töitä aina nämä siirtymisetkin kun mä meen bussilla tai oon lentokoneessa, niin kun mä teen kaikki nämä matkat töitä niin en mä osaa kuvitellakkaan miten mä tekisin töitä että se ois mun mielestä kauheen epäteho-kasta. Ahdistavaa jos se ois vaan johonkin paikkaan sidottu.” (Haastattelu 6)

”Helpottaa elämää” -puheessa esille nousi myös, kuinka laitteiden luomia erilaisia mahdollisuuksia oli opittu käyttämään. Laitteiden ja sovellusten ympärille oli muodostunut erilaisia käytäntöjä, joiden perusteella tietynlaisia asioita hoidettiin tietynlaisten laitteiden tai sovellusten välityksellä. Erilaiset mahdollisuudet hoitaa asioita nähtiin johtajien työtä ja muutakin elämää helpottavina tekijöinä. Esimerkiksi kiireellisissä asioissa käytettiin perinteisiä puheluita ja niiden merkitys oli jopa kasvamassa, kun erilaisia viestejä tuli niin paljon. Puhelimitse hoidettiin yleensä myös tärkeämpiä asioita, ja useampi soitto tai perään viestin laittaminen kertoi vielä tärkeämmästä asiasta. Sähköpostien lähettämiseen ja niihin vastaamiseen muodostunut yleinen käsitys puolestaan oli, etteivät ne olleet niin kiireellisiä ja niihin vastaamista pystyi lykätä esimerkiksi seuraavaan aamuun. Erilaisten laitteiden ja yhteydenotto-tapojen käytöstä pystyi siis päättämään ainakin jonkin verran siitä, millaisesta tai kuinka tärkeästä asiasta mahdollisesti oli kyse, mikä käy ilmi myös haastatteluista poimituista aineistoesimerkeistä.

”Jos haluaa nopeasti tietää ja selevittää asiat nii puhelu on kuitenkin kaikista järkevin ja nopein” (Haastattelu 2)

”Jos en heti pysty vastaamaan nii kyllä mie uskon siis että jos on joku tärkeä puhelu niin se soittaa uuestaa vähän ajan päästä tai laittaa heti tekstaria että voitko ottaa yhteyttä” (Haastattelu 1)

”No kyllä sitä sähköpostia aina välillä tulee ku se on puhelimessa, mutta ei onneksi ole tarvinu hirveesti reagoia niihin että ois tarvinu alkaa jotaki tekkee.”

(Haastattelu 3)

Mobiililaitteilla kerrottiin myös tehtävän pois erilaisia pieniä työtehtäviä seuraavalta päivältä tai viikolta iltaisin tai viikonloppuisin. Tästä puhuttiin niin, että näiden asioiden tekeminen helpotti seuraavaa työpäivää tai työviikkoa, jonka kautta se helpotti myös henkistä taakkaa töistä. Asiasta puhuttiin elämää helpottavana tekijänä, koska sitä sai tehdä, jos niin halusi. Lainauksistakin on luettavissa, että esimerkiksi rauhallisena iltana tehtiin pieniä työasioita pois seuraavalta työpäivältä.

”Joskus sunnuntaisin valmistautuu sillain viikkoon että käy juttuja läpi ku on rauhallinen ilta” (Haastattelu 2)

” Jos ollaan rehellisiä että jos iltasinki niitä tuossa hoitelee nii ne on semmosia pikkujuttuja, sähköposteja ja semmosia hyväksyntöjä, jotka mää sitte ite aattelen että ne on sitte pois siltä seuraavalta päivältä. Koska mun päivät täytyy ja se ongelma on minkä takia se sitten menee tähän on että mun päivät on täynnä palavereita, jotka on niinku aikautaulutettu muitten kanssa, että mulla on hirmu vähän aikaa tässä näin vaan keskittyä yksin, nii se on vaan niinku semmonen helepotus että hoian ne pikkujutut pois siinä illalla sitten.” (Haastattelu 4)

”Helpottaa elämää” -puheessa mobiililaitteiden kautta tapahtuvasta työn ja vapaa-ajan yhdistymisestä puhuttiin sen tuomien mahdollisuuksien kautta. Laitteiden kautta työasioiden hoitaminen mahdollisti monella tavalla joustavamman ja nopeamman työasioiden hoitamisen, josta puhuttiin aikaa ja vaivaa säästävänä asiana. Ilman mobiililaitteita töiden tekeminen veisi enemmän aikaa, jolloin sillä olisi seurauksia myös muulle elämälle. Kun töitä pystyi tekemään missä vain ja milloin vain, sai töiden tuomaa taakkaa jaettua tasaisemmin, jonka kerrottiin vähentävän stressiä. Työasioiden joustavampi tekeminen toi samalla joustavuutta myös vapaa-ajan asioihin, koska niitkin pystyi tarvittaessa tekemään työaikana, ja tästä joustavuudesta puhuttiin elämää helpottavana tekijänä.

4.2.2. ”Työstä ei pääse kunnolla irti” -puhe

”*Helpottaa elämää*” -puheen vastapainoksi aineistosta nousi esiin ”*Työstä ei pääse kunnolla irti*” -puhe. Jatkuva työasioissa kiinni oleminen toi aika ajoin johtajien elämään myös stressiä, koska aina se ei ollut itsestä kiinni, minkä verran, ja milloin työhön liittyviä asioita teki. Edellisen luvun lopussa aineistosta nousut löydös oli, että pienten työasioiden tekeminen vapaa-ajalla pois seuraavalta työpäivältä helpotti haastateltavien elämää. Toisaalta juuri se kuitenkin osaltaan aiheutti myös tunnetta siitä, ettei työstä meinannut päästä koskaan kunnolla irrottautumaan. Puheet olivatkin ristiriidassa siitä, onko tällaisten pienten työjuttujen tekeminen helpottava tekijä, vaiko kuitenkin lähes huomaamatta stressiä aiheuttava asia. Kun työn tekemiseen myös vapaa-ajalla on totuttu ja sitä pidetään normaalina, sen osaltaan tuomaa stressiä voi olla vaikeaa huomata.

Monen johtajan työssä oli vaatimuksena olla ainakin tietyissä asioissa tavoitettavissa myös vapaa-ajalla, jonka kerrottiin aiheuttavan stressiä ainakin silloin, jos tällaisia asioita tuli enemmän kuin tavallisesti. Vaikkei tavoitettavissa oleminen olisikaan ollut työnkuvan kannalta välttämätöntä, oli johtajien puheista luettavissa tunnollisuuden tunnetta töidensä hoitamisesta, jonka vuoksi he saattoivat ajatella olevansa tietyllä tavalla velvollisia olemaan tavoitettavissa töidensä puolesta. Tämä liittyy luvun 4.1.2. ”*Se kuuluu asiaan*” -puheessa esille nousseeseen muiden ihmisten sekä ympäristön odotuksiin ja oletuksiin, jotka aiheuttivat tunnetta myös siitä, ettei työstä pääse kunnolla irti. Viikonloppuisin tai varsinkin lomalla töistä irrottautuminen oli yleensä helpompaa, mutta usein arkena erilaisia yhteydenottoja tuli runsaammin, ja niihin koettiin velvollisuutta vastailta. Haastatteluaineiston lainaukset kuvastavatkin jatkuvan tavoitettavissa olemisen tuomaa stressiä sekä erilaisten viestien aiheuttamaa painetta niihin vastaamisesta.

”Työ jää aika paljon työpaikalle ja mitä sitte tulee niitä hommia siihen liittyen että pittää olla tavoitettavissa nii niitä hoiellaa sitte.” (Haastattelu 3)

”Mutta kyllä siinä sanotaanko saikkuaikana välillä nii vähä ressaaki sitte jos paljo tulee saikkuja ja et taho saaha kettään paikkaamaan nii kyllä se aika paljo vie sitte aikaa.” (Haastattelu 3)

”Ei se haittaa hoitaa niitä juttuja mutta kyllä mä ainakin silti aattelen että on se ihanaa ettei sillon viikonloppuna tuu niitä sähköposteja että se selkeesti

rytmittää sitä et mullei oo sitä sellasta odotusta että mulla pitäis hoitaa niitä. Että jos sinne tulis semmosia niin se vois olla semmonen joka niinku pilais sen viikonlopun rauhan että sen kuitenkin niinku tarvii ja siitä nauttii kun voi viikonloppuna tehdä eri juttuja ja myös erilaisia työjuttuja.” (Haastattelu 6)

Luvun 4.1.3. ”*Se on semmonen tapa*” -puheessa käsitelty puhelimen ja sähköpostin tarkistelu aiheutti myös sitä tunnetta, ettei työstä ollut päästä irti vapaa-ajalla. Puhelimen ja sähköpostin ympärille oli muodostunut käytäntöjä niiden tarkistamisesta erilaisten työasioiden varalta. Yhteydenottojen lisäksi älylaitteista saatettiin tarkistella erilaisia muita työhön liittyviä pieniä asioita, kuten laskujen hyväksymisiä. Tällaisesta tarkistelusta ja siitä koetusta velvollisuuden tunteesta aiheutui tutkittaville välillä myös stressiä. Aineistoesimerkeistä onkin löydettävissä hieman paradoksaalisesti vaivaamisen tunnetta sekä puhelimen tarkistelusta, että sen tarkistamattomuudesta.

”No esimerkiksi nytte ku mulla oli joululoma nii meillähän esimiehet vaatii sen että käyt tarkistamassa esimerkiksi tuleeko laskuja mitkä pittää hyväksyä. Eli joululomanki aikanaki sitä joutuu käydä tarkistamaan ne ja sitte joutuu tietenki tarkistamaan onko tärkeitä sähköposteja mihin tarvii niinku heti vastata, ja sitte työpuhelin tietenki ku se on koko ajan päällä nii sitte joutuu tietenki päivittäin sitä tarkistella että onko sinne tullu mittää viestejä” (Haastattelu 1)

”Monesti jos oon pitkään tarkistamatta sitä puhelinta ja vaikka ei ois kuullu mitään hälytyksiä siitä että sinne ois tullu jotain, nii silti tulee semmonen tunne siitä jos sitä ei oo pitkään aikaan tarkastanu että sinne on varmasti tullu jotain ja se on sitte pakko tarkastaa tai se jää niinku vaivaamaan siihen asti että sen tarkistaa.” (Haastattelu 1)

”Nyt sitä on niinku koko ajan niinkö nii riippuvainen että niitä tulee kateltua vähän niinku koko ajan että onko joku laittanu viestiä tai muuta” (Haastattelu 2)

Kysyttäessä siitä, miten johtajat luulisivat elämäänsä vaikuttavan sen, jos älylaitteet poistuisivat elämästään kokonaan, vastattiin myös sen kautta, että vapaa-aika todennäköisesti

lisääntyisi ja rauhoittuisi paljon. Puhe vapaa-ajan rauhoittumisesta ja lisääntymisestä nousi siis saman kysymyksen vastauksissa kamppailemaan ”*Helpottaa elämää*” -puheessa käsiteltyä työn hoitamista ja elämän vaikeutumista vastaan. Mikäli töitä ei olisi mahdollista hoitaa ollenkaan esimerkiksi kotoa käsin, uskottiin sen vähentävän stressiä kotona ja parantavan vapaa-aikaa. Asian kääntöpuolena yhdessä lainauksessa todettiin kuitenkin sama paradoksi kuin edellisissä aineistolainauksissakin, että stressiä voisi aiheuttaa myös se, ettei näkisikään enää sitä, minkä on tottunut näkemään.

”Ois kyllä mukava, välillä oon miettiny sitä, sitä että miten se... miten se toimis mutta, voin sanoa että varmasti niinku mieli rauhottus aika paljo jos jättäis kännykät poies (...) että voi olla että tietyllä tavalla nauttis siitä aika paljo, mutta sitte vois aiheuttaa ressiä ku ei pääsekkää näkemää niitä mitä on tottunu näkemään...” (Haastattelu 2)

”Kyllähän se varmasti ois enemmän semmosta vapaa-ajan lisääntymistä ja ei ehkä ois niin paljon työasiat mielessä vapaa-ajalla että voishan se olla hyvinki erilaista. Että joo kyllähän se, ei ois ehkä niin ressaavaa tai haastavaakaan” (Haastattelu 3)

”No siis vapaa-aikaahan siinä tulis, että vapautuis aikaa kaikelle muullekin, että semmosta perheen sisästä ja tietenki tässä elämäntilanteessa kun lapset on maailmalla niin vaimon kans enemmän yhteistä aikaa ja koiran” (Haastattelu 4)

Mobiililaitteiden tuomat mahdollisuudet työn ja vapaa-ajan säätämiseen eivät siis olleetkaan ainoastaan elämää helpottavia tekijöitä, vaan toivat myös stressiä sen tunteen kautta, ettei työstä meinannut päästä vapaa-ajallakaan irti. Muissakin puheissa esille nousseet asiat, kuten vapaa-ajalla tavoitettavissa oleminen, muiden odotukset vastauksen saamisesta sekä puhelimen tarkistelun tapa olivat esimerkkejä sellaisista asioista, joiden vuoksi puhetta tästä tunteesta syntyi. Vaihtoehto mobiililaitteiden poistamisesta nähtiin usein vapaa-aikaa rauhoittavana tekijänä. Mobiililaitteiden asema johtajien elämässä oli kuitenkin niin jo syvällä, että myös laitteista irti olemisesta puhuttiin omalla tavallaan stressaavana vaihtoehtona.

4.3. Henkilökohtaisuusdiskurssi

Haastateltavat puhuivat paljon siitä, miten työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen sopi juuri heille, vaikkei se välttämättä olisikaan ollut kaikille se helpoin tapa hoitaa asioita. Tätä persoonallisuuteen ja yksilöllisyyteen liittyvää puhetta kutsun henkilökohtaisuusdiskurssiksi. Henkilökohtaisuusdiskurssi oli jaettavissa kahteen alaluokkaan ”*Se sopii mulle*” -puheeseen sekä prioriteettipuheeseen. Vaikka aineistosta olikin yleisesti tunnistettavissa kahden ensimmäisen tulosluvun kaltaisia selviä ja hallitsevia, vahvemmin ilmiötä kuvaavia diskursseja, oli ilmiöön suhtautumisessa ja siitä puhumisessa paljon kyse myös siitä, millainen haastateltava itse oli. Puheissa korostui usein se, että työn ja vapaa-ajan sekoittuminen sopii haastateltaville ja sen tyylinen tapa hoitaa asioita oli osa heidän persoonaansa.

Se, millaisia asioita johtajat elämässään arvostivat, vaikutti heidän puheisiinsa työn ja vapaa-ajan sulautumisesta. Jos vapaa-ajalla oli työn edelle meneviä asioita, ei silloin työtä tehty niiden kustannuksella, mutta mikäli näin ei ollut, hoidettiin työasioita enemmän myös vapaa-ajalla. Jos puolestaan töissä oli tärkeitä asioita, ei silloin myöskään vapaa-ajan annettu tulla samalla tavalla työpäivän sisälle. Elämässä oli myös työtä tärkeämpiä asioita, joiden kautta oikeutettiin sitä, ettei työssä tarvinnut olla aina kiinni.

4.3.1. ”*Se sopii mulle*” -puhe

Työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen tunnuttiin aineistossa monin paikoin myös tiedostettavan, mutta siitä puhuttiin sen kautta, että se sopi johtajille itselleen. Johtajia asioiden limittäinen hoitaminen ei haitannut, sillä sellainen toimintatapa oli heille se, miten he halusivat asioita tehdä. Erilaisia työasioita haluttiin hoitaa myös vapaa-ajalla, sillä niiden jättäminen seuraavaan työpäivään olisi tuonut enemmän stressiä. Myöskään vapaa-ajasta ei haluttu olla töissä täysin erillään, vaan joskus pienten vapaa-aikaan liittyvien asioiden hoitaminen toi esimerkiksi tarpeellisen tauon töistä. Johtajat myös tiedostivat, ettei kyseinen toimintatapa sopisi varmastikaan kaikille, mutta heille se oli hyväksi koettu toimintatapa. Yhden haastateltavan lausahdus ”*Semmonen mää vaan oon*” kuvastaa hyvin sitä, miten johtajat omasta työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisesta puhuivat. Myös muissa aineistoesimerkeissä samankaltainen puhe ilmiöstä tulee hyvin esille.

K: ”Ootko sitten kokenut että se ois häiritsevämpää jos niihin viesteihin ei vastailis että jättäis esimerkiksi työviestit siihen seuraavaan päivään?”

V: ”Nojoo kyllä se mun mielestä vaikka se voi varmasti vähän ihmeelliseltä kuulostaakin niin kyllä mä oon sen ihan hyväksi systeemiksi itelle todennut, vaikka se työ- ja vapaa-aika välillä sitten sekasin meneekin varsinki niin että välillä niitä työjuttuja silloin vapaa-ajallakin, nii mulle tää vaan niinku soppii.” (Haastattelu 4)

”Ja en ymmärrä ihmisiä jotka jää miettimään että kukahan se (soittaja) oli, sehän selviää vastaamalla siihen (naurahdus), että enemmän jäis mietityttämään asiat jos niihin ei vastais.” (Haastattelu 5)

”Ja mulle se ei oo niinku rasite, koska mä voin olla vastaamatta ja vastata silloin kun mulla on aikaa vastata ja mä voin vastata vaikka kaupan jonossa tai jossakin että... mulle se on aika semmosta sujuvaa missä vaan. Ja sit me saataan (nimi) kaa soitella yhentoista aikaan illalla ja puhua työasioita puoltoista tuntia että ei meillä oo niinku mikään ongelma se.” (Haastattelu 6)

Ne, joilla oli joko omakohtaista tai lapsuuden perheen kasvuympäristössä ollutta yrittäjätaustaa, selittivät sillä suhtautumistaan ilmiöön. Yrittäjille oli normaalia olla työssä lähes koko ajan kiinni, jonka vuoksi sitä kokeneet tai sen ympärillä kasvaneet olivat tottuneet samaan toimintatapaan myös nykyisen työnsä kanssa. Yrittäjähenkisyys vaikutti työstö puhumiseen, ja yrittäjäpuheessa toimeentuloa ei pidetty niin itsestäänselvytenä, jonka vuoksi työn tekemiseen piti ikään kuin aina olla valmiina. Niin sanottu *yrittäjäpuhe* on löydettävissä myös seuraavista aineistoesimerkeistä.

”En oo koska just se 17 vuotta yrittäjänä, no esimerkiksi joku puhelu joka soi niin voi olla esimerkiksi vuoden toimeentulo, niin en mä oo koskaan aatellu sitä silleen.” (Haastattelu 5)

”Oon yrittäjäperheen kasvatti niin oon niinku kasvanu semmosessa ympäristössä missä työ ja vapaa-aika on ollu aina sekasin että se on niinku äidinmaidossa tullu ja se kasvuympäristö ollu sen tyyppinen että ehkä se tulee sieltä että tää niinku toimii ihan hyvin.” (Haastattelu 4)

”Mulla varmasti se yrittäjätausta vaikuttaa siihen ja oon muutenkin semmonen että etsin ihmisenä sitä optimaalista ajankäyttöä” (Haastattelu 6)

Myös se, että vapaa-aikaan liittyviä asioita saattoi välillä tehdä töissä, sopi haastateltaville itselleen. Työasioista saattoi ottaa pienen tauon katsomalla siviilipuolelta tulleita viestejä tai esimerkiksi pelaamalla jotain peliä, jolloin työtä koskevat ajatukset sai nollattua ja töitä oli helpompi jatkaa. Satunnainen omien asioiden katselu työpäivässä ei vaikuttanut työn määrään, vaan samat tehtävät piti tehdä myöhemmin, jos niitä muiden asioiden takia lykkäsi. Johtajilla oli siis mahdollista hoitaa työn ja vapaa-ajan asioita melko vapaasti myös toisiinsa sulautuvasti. Omien asioiden tekemistä töissä tunnuttiin myös ikään kuin oikeutettavan sillä, että työasioita tehtiin myös vapaa-ajalla kotona. Yhdellekään haastateltavalle omien juttujen tekeminen töissä ei kuitenkaan ollut ongelma, vaan sitä tehtiin pienissä määrin silloin kun tilanne töissä sen salli.

”Ku sitten ku se työkin tullee niin paljo sinne vapaa-ajalle nii se on vähän niinkö plus miinus nolla omasta mielestä.” (Haastattelu 1)

”Oon kokenu että se on semmonen että sitte ku pelaa sitä (mobiilipeliä), nii ajatukset lähtee täysin työstä pois, et se on semmonen syy” (Haastattelu 2)

”Työtehtävät tulee ensin ja jos jossain välissä voi niin sitten saattaa jonkun jutun hoitaa ja kyllä tässä sitten jos mieltii niitä iltajuttujakin niin kyllä tässä työnantaja on vielä voiton puolella että voi niinku ihan hyvällä omallatunnolla hoitaa jonkun jutun sieltä siviilipuoleltakin.” (Haastattelu 4)

Työn ja vapaa-ajan yhdistymisestä johtajat puhuivat itselleen sopivana asiana, joka oli osa heidän tapaansa tehdä töitä. Johtajat tuntuivat myös tiedostavan sen, ettei kyseinen tapa sopisi varmastikaan kaikille, mutta heille se oli tapa, jolla he halusivat toimia. Omaa henkilökohtaista suhtautumista ilmiöön selitettiin muun muassa yrittäjäpuheella, jossa yrittäjätaustalla perusteltiin omaa tapaa toimia työn ja vapaa-ajan yhdistymisen suhteen. Myös vapaa-ajan vähäinen tuleminen työajalle sopi johtajille, ja siitä puhuttiin jopa työssä jaksamista edistävänä tekijänä.

4.3.2. Prioriteettipuhe

Työn ja vapaa-ajan sekoittumisesta puhuttiin myös sen kautta, millaisia asioita johtajat elämässään arvostivat. Jos siviilielämässä oli asioita, joita arvostettiin vapaa-ajalla työtä enemmän, ei silloin työn annettu tulla vapaa-ajalla näiden edelle. Jos vapaa-ajalla ei ollut töitä tärkeämpiä asioita, niin silloin sitä aukkoa ikään kuin pyrittiin täyttämään työhommilla. Myös työaikana töiden arvostus oli selvästi nähtävillä aineistossa, ja vain painavat syyt siviilielämän puolelta saattoivat tulla töiden edelle, jos oli sellaisia työtehtäviä, mitkä piti saada tehtyä. Esimerkiksi puhelimeen saatettiin vastata, mutta siirtää asian hoitamista myöhemmälle, mikäli asia pystyi odottamaan töiden jälkeen. Yleinen käsitys vaikutti olevan, että suomalaisessa kulttuurissa oli selvää, että työasiat olivat työaikana tärkeysjärjestyksessä korkealla. Työstä ja vapaa-ajasta puhuttiin myös toistensa vastapainona, ja vapaa-aika nähtiin tärkeänä voimavarana myös työn tekemisen kannalta. Työn arvostus on havaittavissa myös seuraavista aineistoesimerkeistä.

”Mutta kyllä tietenkin jos puhelin soi niin vastaan kyllä oli se kuka tahansa. Mutta pitää sitte kattoa mikä se on se asia ja jatkaa myöhemmin sitte paremmalla ajalla se juttu.” (Haastattelu 3)

”Joo, tottakai, kyllä se järjestys pitää päivällä olla aika selvä ku kuitenkin työ on semmonen että koko ajan ite ottaa viestiä vastaan ja joku oottaa minun viestiä tai yhteydenottoa niin kyllä se silloin prioriteetti on selvä että työasiat ensin. Ja kyllä meillä seurayhteisössä tää hyvin kyllä ymmärretään jos siellä joku joutuu mun soittoa tai viestiä oottamaan niin jokainen ymmärtää että ne on mulla työasiat menossa.” (Haastattelu 4)

”No mun mielestä se on hyvää... tai siis semmosia kivoja rentoutumisen välineitä sen jälkeen kun mä oon tehnyt työt. Että niitten kautta mä lataan että mä taas jaksan sitten tehdä töitä. Sen takia ne on mun mielestä niinku tosi tärkeitä juttuja.” (Haastattelu 6)

Henkilökohtaisen elämän asioista varsinkin omat lapset olivat sellaisia, jotka menivät vapaa-ajalla johtajien prioriteeteissa työn edelle. Ne haastateltavat, joilla oli omia lapsia, pitivät

huolen siitä, että heillä oli tarpeeksi aikaa olla lastensa kanssa ja esimerkiksi kuskata heitä heidän harrastuksiinsa. Etenkin pienten lasten kohdalla oli tärkeää, että arjessa ehti olla läsnä heidän kasvussaan. Myös ne haastateltavat, joiden lapset olivat kasvaneet jo aikuisiksi, puhuivat siitä, etteivät tekisi samalla tavalla töitä vapaa-ajalla kuin nyt, jos heillä edelleen olisi pieniä lapsia.

”Sillon ku lapset oli pieniä niin sillon kiinnitin enemmän huomiota koska oli niinku tärkeitä tietenkä ku sillon illalla oli sitten niinku tuota perheen aikaa niin sillon kiinnitin niihin asioihin enemmänki huomiota ” (Haastattelu 4)

”Mutta toki jos mulla ois pieniä lapsia niin mulla pitäis varmaan rajottaa sitä mutta nyt en koe että tarvii.” (Haastattelu 6)

”Ku kuskaa lapsia harrastuksii nii seki on semmonen hektinen tilanne ku pitää luistimia sitoa ja muuta nii se tulee niinku väkisinki että vaikka puhelin soiki nii ei välttämättä kerkeä vastaamaan.” (Haastattelu 2)

Omien lasten ohella harrastukset nousivat esille sellaisena henkilökohtaisena asiana, joka vaikutti töiden ja vapaa-ajan väliseen suhteeseen haastateltavien elämässä. Kun haastateltavilla oli tietyn osan vapaa-ajastaan vieviä harrastuksia, ei silloin töiden annettu tulla näiden harrastushetkien edelle, vaan harrastuksissa käynti oli töistä vapaata aikaa. Töitä ja muuta elämää saatettiin osittain myös rytmittää harrastuksen ehdoilla. Töiden ja harrastusten yhteensä viemä aika päivästä saattoi vaikuttaa myös siihen, ettei niiden jälkeen halunnut enää katsella työasioita, vaan rentoutua ja levätä muilla keinoin. Harrastuksen merkitys työstä irtautumiseen on nähtävissä myös seuraavissa haastattelulainauksissa.

”No varmaa tuon harrastuksen kautta aika paljon tulee sitten se jo että on pakko tehdä aamutöitä, kun treenit alkaa kuitenkin jo kuuelta nii ei sitte hirveesti voi aloittaa kovin myöhään tekemään ” (Haastattelu 1)

”No sillon tietenkä tuota ku on harrastuksen parissa niin sillon ei pysty ollenkaan vastaamaan että se on mulla neljänä kertana viikossa ja sillon menee aina se noin pari tuntia ettei oo tavotettavissa.” (Haastattelu 3)

”Sen verran vie nuo lasten harrastukset aikaa ja jos on omia reenejä nii vähän on ollu semmonen tapa että illalla yheksän jälkeen ei tuu enää työjuttuja kateltua jos ei oo ihan pakko” (Haastattelu 2)

Osana henkilökohtaisuusdiskurssia nousi esille myös jokaisen henkilökohtainen arvostus erilaisia asioita kohtaan. Prioriteettipuheen kautta johtajat puhuivat siitä, että antoivat elämässään aikaa sellaisille asioille, jotka olivat omassa elämässään tärkeitä. Työstä puhuttiin tärkeänä asiana, jolloin työaikana ensimmäinen prioriteetti oli saada työt mahdollisimman hyvin tehtyä. Vapaa-ajalla johtajat puolestaan arvostivat elämäntilanteestaan riippuen aikaa esimerkiksi lastensa kanssa sekä harrastusten parissa. Vaikka elämässä tärkeinä pidetyt asiat ovat jokaiselle henkilökohtaisia, puhuttiin itse ilmiöstä samalla tavalla asiasta riippumatta; kun töissä tai vapaa-ajalla oli tärkeitä asioita, pidettiin huolta siitä, ettei työ ja vapaa-aika päässyt tällaisilla hetkillä sulautumaan.

5. Johtopäätökset

5.1. Tulosten yhteenveto ja suhde aikaisempaan tutkimukseen

Edellisessä luvussa esitin tekemstäni tutkimuksesta esille nousseina tutkimustuloksina *kontrollidiskurssin, mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssin ja henkilökohtaisuusdiskurssin*. Nämä päädiskurssit jakaantuvat vielä yhteensä seitsemään puheluokkaan, joiden kautta haastateltavat ilmiöstä puhuivat. Nämä tuloluokat ja tulosten yhteenvedon olen kerännyt alla olevaan taulukkoon (Taulukko 1). Tulokset kuvastavat sitä, miten suomalaiset johtajat työn ja vapaa-ajan yhteensulautumisesta mobiililaitteiden kautta puhuvat, ja millaisia merkityksiä he puheissaan erilaisille asioille antavat.

Johtajien puheiden perusteella oli tunnistettavissa myös useita normeja, jotka vaikuttivat johtajien puheiden taustalla. Näitä normeja käsitellen yhdessä tuloksiksi löytyneiden puheiden kanssa tässä yhteenvetoluvussa. Normit kehystivät sitä, miten johtajat ilmiöstä puhuivat, ja niiden vuoksi puheissa asioille annettiin näiden normien mukaisia merkityksiä. Normien kautta johtajille oli muodostunut tietynlaisia käsityksiä ilmiön ympärillä olevista asioista, joita he puheillaan toisinsivat ja oikeuttivat. Jotkin normit olivat huomattavissa usean eri puheen taustalla, kun taas toiset normit liittyivät selvästi vain yhteen puheeseen. Taulukkoon 1 (s.67) olen tulosten alle kirjannut myös niihin eniten vaikuttavat normit. Vaikka liitänkin tuloksiksi löytämiini puheisiin niitä eniten kehystävät normit, on hyvä muistaa, ettei mikään normi ole muista puheista tai normeista täysin irrallaan oleva. Erilaiset normit ovat aina jollain tavalla yhteydessä sekä muihin normeihin että puheisiin.

”Se on itsestä kiinni” -puhetta muovasivat etenkin normit itsestä oman elämänsä hallitsijana sekä töiden tekemisestä tarpeen tullen myös vapaa-ajalla. Käsitys siitä, että omaa elämäänsä ja omia tekemisiään täytyy pystyä itse kontrolloimaan, toisintui usein johtajien puheissa mobiililaitteiden vaikutuksista työn ja vapaa-ajan sulautumiseen. Laitteet merkityksellistettiin välineiksi, joiden kontrollissa itse oli, ja kuuluikin olla. Myös normi töiden tekemisestä tarvittaessa myös vapaa-ajalla oli selvästi havaittavissa, sillä työ merkityksellistettiin asiaksi, joka täytyi saada tehtyä. Vaikka se olisi tarkoittanut vapaa-aikaa, puhuttiin siitä täysin normaalina asiana ja sitä oikeutettiin puheissa sillä, että se oli täysin omissa hallinnassa.

”Se kuuluu asiaan” sekä *”Se on semmonen tapa”* -puheiden taustalla oli myös vahvasti normi siitä, että töitä kuuluu tarvittaessa tehdä myös vapaa-ajalla. Johtajien puheissa toistui

käsitys siitä, että työhön liittyviä asioita kuului tehdä jonkin verran myös töiden ulkopuolella, ja sen ympärille oli myös muodostunut johtajille erilaisia tapoja. ”*Se kuuluu asiaan*” -puheeseen vaikutti myös normi siitä, että muiden ihmisten tavoitettavissa on oltava. Töissä ei voinut täysin irtautua muun elämän kontakteista, eikä vapaa-ajalla voinut olla täysin irrallaan työkontakteista. Normi tavoitettavissa olemisesta liittyy myös toiseen ”*Se on semmonen tapa*” -puheeseen liittyneeseen normiin, jonka mukaan mobiililaitteiden käyttö on muodostunut normiksi. Älylaitteiden käyttämistä ja niiden kautta asioiden hoitamista pidettiin puheissa normina, ja niiden ympärille oli muodostunut erilaisia tapoja ja tottumuksia, joilla työn ja vapaa-ajan sulautumista oikeutettiin, koska ”*se nyt vaan oli semmonen tapa*”.

Myös mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssin puheiden taustalla vallitsi normi mobiililaitteiden käyttämisestä. Sen lisäksi ”*Helpottaa elämää*” -puheen taustalla vallitsi käsitys siitä, että erilaiset tekniset laitteet ja niiden kehityksen tuomat mahdollisuudet tuovat elämään helpotusta ja auttavat monien asioiden tekemistä. Mobiililaitteiden roolia nyt ja tulevaisuudessa ei kyseenalaistettu tässä puheessa lainkaan, vaan niille annettiin merkityksiä elämää helpottavina ja asioiden hoitamista mahdollistavina tekijöinä. ”*Työstä ei pääse kunnolla irti*” -puheen taustalla oli puolestaan myös kontrollidiskurssin puheiden taustalla olleita normeja siitä, että töitä tehdään tarvittaessa myös vapaa ajalla ja muiden ihmisten tavoitettavissa on oltava. Tässä puheessa kerrottiin kuitenkin myös näiden asioiden aiheuttamista ongelmista. Voisi kuitenkin jopa sanoa, aika ajoin tällaisten ongelmien, kuten stressin, tulemistä siitä, ettei työstä pääse kunnolla irti, pidettiin myös normina. Vaikka jossain tilanteessa töiden tekemisestä vapaa-ajalla olisikin aiheutunut stressiä, ei normia siitä, että niin kuuluu silti tehdä, lähdetty silti puheissa kyseenalaistamaan.

”*Se sopii mulle*” -puheen taustalla olivat samat normit kuin ”*Se on itsestä kiinni*” -puheessa, eli töiden tekeminen tarvittaessa myös vapaa-ajalla ja oman elämänsä itse hallitseminen. Tässä puheessa näitä normeja merkityksellistettiin ja sen kautta oikeutettiin niin, että työn ja vapaa-ajan sulautuminen oli normaalia, koska se oli osa omaa persoonallisuutta sekä tapaa tehdä asioita. Sen lisäksi taustalla vaikutti myös ihmisten yksilöllisyyden normi, sillä tässä puheessa tiedostettiin myös se, ettei tällainen tapa kuitenkaan sopisi kaikille. Sanojensa mukaan johtajat kuitenkin olivat sellaisia henkilöitä, jolle työn ja vapaa-ajan vapaampi yhdistäminen sopi. ”*Se sopii mulle*” -puheella siis oikeutettiin näitä normeja ja niiden aikaansaamia toimintatapoja, joiden kautta työ ja vapaa-aika yhdistyivät. Henkilökohtaisuusdiskurssiin liittynyttä toista puhetta, prioriteettipuhetta, muovanneita normeja olivat puolestaan työn ja vapaa-ajan erottamisen tärkeys, sekä omassa elämässään tärkeiden asioiden itse

määrittäminen. Työajalla työ oli tärkeysjärjestyksessä korkealla, mutta vapaa-ajalla haluttiin pitää kiinni siellä olevista itselle merkittävistä asioista. Puheissa oli havaittavissa työtäkin tärkeämpiä asioita, joiden kohdalla oli ikään kuin oikeutettua olla enemmän irti työstä. Esimerkiksi pienten lasten kohdalla oli oikeutetumpaa olla iltaisin enemmän irrallaan työstä kuin tilanteessa, jossa pieniä lapsia ei ollut.

Kontrollidiskurssi	Mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi	Henkilökohtaisuus-diskurssi
"Se on itsestä kiinni" -puhe	"Helpottaa elämää" -puhe	"Se sopii mulle" -puhe
<ul style="list-style-type: none"> - Johtajat itse laitteiden käyttäjinä hallinnassa siitä mitä tekevät - Laitteet pystyi halutessaan sulkemaan tai laittamaan pois näkyvistä 	<ul style="list-style-type: none"> - Laitteet merkittävässä asemassa sekä työnteossa että elämässä yleensä - Laitteiden koettiin helpottavan, nopeuttavan ja tehostavan työnteokoa, muuta elämää ja niiden suunnittelua 	<ul style="list-style-type: none"> - Työn ja vapaa-ajan yhteensulautuminen laitteiden kautta koettiin sopivan itselle - Osa haastateltavien persoonaa ja tapaa hoitaa asioita
Puheeseen liittyvät normit:	Puheeseen liittyvät normit:	Puheeseen liittyvät normit:
<ul style="list-style-type: none"> - Omaa elämää täytyy itse hallita - Töitä on tarvittaessa tehtävä myös vapaa-ajalla 	<ul style="list-style-type: none"> - Mobiililaitteiden käyttö on jatkuvasti läsnä - Teknologia helpottaa ja mahdollistaa asioita 	<ul style="list-style-type: none"> - Omaa elämää täytyy itse hallita - Töitä on tarvittaessa tehtävä myös vapaa-ajalla - Ihmiset ovat yksilöllisiä
"Se kuuluu asiaan" -puhe	"Työstä ei pääse kunnolla irti" -puhe	Prioriteettipuhe
<ul style="list-style-type: none"> - Laitteiden kautta asioiden hoitaminen oli normaalia eikä sitä kyseenalaistettu - Yleinen oletus siitä, että asioita kuului hoitaa niin, että työ ja vapaa-aika sekoittuivat 	<ul style="list-style-type: none"> - Mahdollisuus tehdä töitä milloin ja missä tahansa koettiin myös taakkana ja stressaavana - Työasioissa tavoittelu ja erilaisen työasioiden tarkistaminen myös vapaa-ajalla tavallista 	<ul style="list-style-type: none"> - Tiettyt asiat menivät tärkeysjärjestyksessä työn ja vapaa-ajan sekoittumisen edelle - Kotona erityisesti pienet lapset ja harrastukset tärkeitä, työaikana yleensä työ etusijalla
Puheeseen liittyvät normit:	Puheeseen liittyvät normit:	Puheeseen liittyvät normit:
<ul style="list-style-type: none"> - Töitä on tarvittaessa tehtävä myös vapaa-ajalla - Tavoitettavissa on oltava 	<ul style="list-style-type: none"> - Mobiililaitteiden käyttö on jatkuvasti läsnä - Töitä on tarvittaessa tehtävä myös vapaa-ajalla - Tavoitettavissa on oltava 	<ul style="list-style-type: none"> - Työn ja vapaa-ajan erottaminen tärkeää - Tärkeiden asioiden itse määrittäminen
"Se on semmonen tapa" -puhe		
<ul style="list-style-type: none"> - Laitteiden käyttämiseen oli niin tottunut, että monia asioita teki lähes automaattisesti - Tapaistuminen ja rutinoituminen laitteiden käyttämiseen 		
Puheeseen liittyvät normit:		
<ul style="list-style-type: none"> - Töitä on tarvittaessa tehtävä myös vapaa-ajalla - Mobiililaitteiden käyttö on jatkuvasti läsnä 		

Taulukko 1. Tulosten yhteenveto ja niihin liittyvät normit

Aiemmassa tutkimuksessa aihetta oli valtaosin käsitelty siitä näkökulmasta, miten työ ja perhe-elämä on mahdollista yhdistää, ja millaisia ongelmia niiden yhdistäminen aiheuttaa (esim, Hochschild & Machung, 1989; Hochschild, 1997; Choroszewicz & Kay, 2019). Tutkimuksessani laajensin työn vastapainona tavallisesti olleen perhe-elämän lisäksi vapaa-ajan koskemaan kaikkea muutakin työn ulkopuolista aikaa, koska perhe-elämän lisäksi ihmisten vapaa-ajassa on monia muitakin tärkeitä osa-alueita, joita me kaikki tarvitsemme tasapainoiseen elämään. Työllä on mahdollista tulla perhe-elämän lisäksi myös näille muille osa-alueille, joten tutkin vapaa-aikaa kaikkien näiden osa-alueiden kokonaisuutena. Tämä oli myös tutkimuksen kannalta hyvin toimiva tapa rajata työ ja vapaa-aika toisistaan. Mobiililaitteiden vaikutusta työhön, sekä työn ja vapaa-ajan suhteeseen, oli aiemmin tutkittu paljon jonkin yksittäisen laitteen tai sovelluksen, kuten älypuhelimien tai sähköpostin kautta (esim. Mazmanian ym. 2013; Derks & Bakker, 2014; Li & Lin, 2019) Myös tässä tapauksessa yhdistin kaikki mukana kulkevat älylaitteet mobiililaitteiden kokonaisuudeksi, koska työn ja vapaa-ajan yhdistymisen näkökulmasta ei ole väliä, millä laitteella tai sovelluksella näitä toisen elämän osa-alueen asioita hoitaa. Suomessa tehtyjä vapaa-ajantutkimuksia puolestaan täsmennän johtajien ja mobiililaitteiden kontekstilla. Tutkimukseni tuoma tieteellinen kontribuutio löytyykin siis tekemistäni tutkimuksellisista rajauksista sekä tutkittavan ilmiön että ympäristön kohdalla.

Aineistoa analysoidessa kontrollidiskurssi ja mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssi olivat koko aineistosta vahvimmin esiin tulleita diskursseja, jotka nousivat selvimmin kuvaamaan sitä, miten suomalaisilla johtajilla työn ja vapaa-ajan yhteensulautumista mobiililaitteiden kautta puhuvat. Kolmas tulos, henkilökohtaisuusdiskurssi, ei ollut aineistosta samalla tavalla kahden muun tuloksen kanssa ilmenevä diskurssi, mutta henkilökohtainen suhtautuminen ja elämäntilanne vaikuttivat ilmiöstä puhumiseen niin paljon, ettei sitä voinut tuloksena ohittaa. Työn ja vapaa-ajan merkitys sekä mobiililaitteiden käyttötottumukset voivat olla yksilöistä riippuen niin erilaisia, että tämän ilmiön kohdalla se on otettava huomioon. Ihmisten erilaisuus vaikuttaa myös siihen, kuinka he puheidensa kautta merkityksellistävät ilmiötä. Henkilökohtaiset asiat esimerkiksi vapaa-ajalla saattoivat olla arvostuksessa töiden edellä, jolloin työasioita ei tietynlaisissa tilanteissa tehty. Esimerkiksi omien pienten lasten kohdalla tämä oli myös yleisten normien mukaan hyväksyttyä. Toisaalta mikäli työhön suhtauduttiin tavallista intohimoisemmin, haluttiin siihen käyttää myös vapaa-aikaa tavallista enemmän, jolloin työn ja vapaa-ajan annettiin mennä enemmän sekaisin. Esimerkiksi tällaiset asiat ovat jokaiselle henkilökohtaisia, jolloin ei ole mahdollistakaan, että kaikki

toimisivat sellaisten asioiden suhteen samalla tavalla. Ihmisillä on erilaisia strategioita yhdistää ja erottaa työtä sekä vapaa-aikaa, eikä jokin yhdenlainen tapa kaikille sopisikaan (Kossek ym. 2006).

Henkilökohtaisuusdiskurssiin liittyvänä puheena johtajat puhuivat ilmiöstä ”*Se sopii mulle*” -puheen kautta. Puheen mukaan töiden tekeminen työajan ulkopuolella sopi johtajien tapaan tehdä asioita, kuten myös osittainen vapaa-ajassa kiinni oleminen työajalla. Islannissa tehdyssä aiemmassa tutkimuksessa (Gunnlaugsdottir, 2016) työntekijät suhtautuivat suurimaksi osaksi vähintäänkin melko kriittisesti esimerkiksi sosiaalisen median käyttöön työaikana, ajatellen sen olevan työaikana epäsopevaa. Kyseisessä tutkimuksessa nousi kuitenkin esille myös tämän tutkimuksen kanssa yhteneviä puheita siitä, että välillä pieni tauko työasioista virkeytti ajattelua, ja oli töidenkin mahdollisimman hyvän tekemisen kannalta jopa tarpeen. Mattila (2019) puolestaan kirjoitti Yleisradion kolumnissaan, että toimistotyöntekijöiden työpäivästä voi mennä jopa kaksi tuntia henkilökohtaisiin asioihin. Tämän tutkimuksen haastateltaviin verrattuna kahden tunnin määrä on paljon suurempi, sillä omien asioiden hoitaminen työaikana oli tutkittavilla huomattavasti pienimuotoisempaa, eikä sen kerrottu vaikuttavan työpanokseen ainakaan negatiivisella tavalla. Vapaa-ajan tulemiseen työajalle annettiin siis merkityksiä ennemminkin työntekoa auttavana, kuin sitä haittaavana asiana.

Puheessaan tutkittavat kertoivat kontrollin työn ja vapaa-ajan sulautumisesta mobiililaitteiden kautta olevan heillä itsellään. Tämä ilmeni osana kontrollidiskurssia ”*Se on itsestä kiinni*” -puheen kautta. Tutkittavat kertoivat hallinnoivansa sekä laitteita että niiden käyttöä, eikä laitteiden roolia osattu tässä puheessa kyseenalaistaa. Puhe kumpusi normista, jonka mukaan elämästään on oltava itse hallinnassa. Puheessa korostui työn tuleminen vapaa-ajalle, sillä vapaa-ajan tuleminen töihin ei sanottu olevan yhtä merkittävää. Laitteet merkityksellistettiin jopa välineiksi työn ja vapaa-ajan väliseen kontrolliin, joka oli havaittu myös Choroszewiczin ja Kayn (2019) tutkimuksessa. Ajateltiin, että työstä oli mahdollista päästä halutessaan irti, ja se tapahtui esimerkiksi laitteiden sulkemisen tai pois näkyvistä laittamisen keinoin. Töiden tekemisestä vapaa-ajalla puhuttiin omana valintana, jolloin se ei myöskään puheiden mukaan johtajia haitannut. Kossekin, ja hänen tutkijakollegoidensa (2006) mukaan työn ja vapaa-ajan välisiin ristiriitoihin suurin vaikutus vaikuttaisikin olevan työntekijän oma mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten ja minkä verran niiden sekoittumista tapahtuu.

Ongelmaksi muodostui kuitenkin se, että haastatteluista löytyi puheita myös siitä, ettei työn ja vapaa-ajan sulautuminen ollutkaan täysin itsestä kiinni. ”*Se kuuluu asiaan*” -puheen sekä

”*Se on semmonen tapa*” -puheen kautta paljastui, että mobiililaitteiden kautta työn ja vapaa-ajan sulautumista tapahtui tutkittavilla lähes jatkuvasti. Mazmanian, Orlikowski ja Yates (2013) havaitsivat mahdollisuuden itse kontrolloida töidensä tekemistä paradoksaalisesti lisäävän työn ja vapaa-ajan sulautumista kutsuen ilmiötä *itsenäisyyden paradoksiksi*. Samankaltaista ilmiötä oli havaittavissa myös tämän tutkimuksen tutkittavien puheista. Työn ja vapaa-ajan sulautumiseen mobiililaitteiden kautta oli totuttu ja ajateltiin, että asian kuuluu olla niin. Siitä oli muodostunut johtajille normi, jota he myös puheillaan toisinsivat. Laitteita esimerkiksi tarkisteltiin mahdollisten viestien varalta, eikä työkontakteja pyritty rajamaan tavoitettavuuden ulkopuolelle vapaa-ajallakaan. Puheissa korostui se, että erityisesti työasioita kuului, ja oli tapana hoitaa myös työajan ulkopuolella. Myös muuhun elämään yhteydessä olemisen työajalla oli normaalia, mutta sitä tapahtui selvästi vähemmän. Työmerkityksellistettiin asiaksi, joka tuli tehdä. Sen vuoksi puheista oli havaittavissa jopa liiallista tunnollisuutta ja velvollisuudentuntoa työtä kohtaan, jonka vuoksi työasioiden annettiin tulla myös vapaa-ajan puolelle.

Työ ja vapaa-aika sulautuivat yhteen monella tapaa. Esimerkiksi kaikkia kolmea Choroszewiczin ja Kayn (2019) tekemän *paikan sulautumisen, ajallisen sulautumisen ja psykologisen sulautumisen* jaottelun mukaisia tapoja työn ja vapaa-ajan sulautumiselle oli löydettävissä myös tämän tutkimuksen johtajien puheista. Kaikista näistä tavoista puhuttiin normaaleina, eikä niiden tapahtumista osattu omalla kohdalla kyseenalaistaa. Esimerkiksi kotona lähes päivittäinen työasioiden tekeminen oli yleistä, työajalla saatettiin vastata perheenjäsenen puheluun ja työasioita pohdittiin myös usein myös vapaa-ajalla. Näitä kolmea sulautumisen muotoa oli puheissa havaittavissa muun muassa oman toiminnan, kulttuuristen odotusten sekä tapojen seurauksena. Puheissa paljastui näiden eri tapojen yhteensulautumiseen vaikuttavia normeja, joiden vuoksi työn ja vapaa-ajan sulautuminen merkityksellistettiin normaaliaksi, ja sitä annettiin tapahtua.

Ashforthin (2000) mukaan työn ja vapaa-ajan väliseen sulautumiseen vaikuttaa oleellisesti se, kuinka suuri työn ja vapaa-ajan välisten roolien kontrasti on. Suomalaisten johtajien puheista paljastui, että työn ja vapaa-ajan välinen kontrasti oli mobiililaitteiden vuoksi erittäin pieni. Toisen elämän osa-alueen asioita tuli eteen ja pystyi hoitamaan niin helposti ja nopeasti, että kynnys sen tekemiseen oli mitättömän pieni. Työn ja vapaa-ajan roolit sulautuivat ainakin ajoittain jopa ikään kuin yhdeksi rooliksi, jossa molempien osa-alueiden asioita hoidettiin limittäin, jolloin tavallisessa arjessa tätä ei aina meinattu edes huomata. Roolien sekoittumisesta aiheutui joskus myös joitain lieviä oireita, kuten ajoittaista stressiä, mutta sen

suurempia seurauksia elämän tai terveyden kannalta ei ilmiöllä kuitenkaan kerrottu olevan. Työasiat ajoittuivat kuitenkin suurimmaksi osaksi ainakin vielä niin sanottuun tavalliseen toimistoaikaan, koska elämme edelleen ”kahdeksasta neljään” -yhteiskunnassa. Siitä huolimatta, jos muut olivat yhteyksissä tavallisen työpäivän jälkeen, olivat suomalaiset johtajat silloin tavoitettavissa myös vapaa-ajalla. Esimerkiksi älypuhelimella viestin laittaminen tai soittaminen varsinaisen työajan ulkopuolella nähtiin hyväksyttävänä ja tavallisenakin asiana. Teknologian ympärille oli siis rakentunut tietynlaisia käsityksiä ja tapoja toimia, normeja, joiden mukaan oli hyväksyttävää olla mobiililaitteiden kautta yhteyksissä myös vapaa-ajalla (Orlikowski & Scott, 2008). Tämä heijastui myös johtajien puheissa, joissa muun yhteiskunnan ja muiden ihmisten tavat, odotukset sekä oletukset siis vaikuttivat suuresti siihen, miten ja milloin johtajat töitään tekivät.

Mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssissa oli havaittavissa kamppailua sen välillä, helpottavatko vai raskauttavatko laitteet olemassaolollaan elämää. Laitteista puhuttiin ”*Helpottaa elämää*” -puheen kautta elämää, ja etenkin työntekoa, helpottavana tekijänä, mutta toisaalta myös ”*Työstä ei pääse kunnolla irti*” -puheen kautta muuta elämää vaikeuttavana asiana. Mobiililaitteille annettiin johtajien puheissa merkityksiä lähes välttämättöminä välineinä, joita ilman omaa elämäänsä oli vaikeaa nähdä. Aiemmassa organisaatio- ja johtamistutkimuksessa mobiililaitteiden roolia on usein lähestytty kriittisesti niiden tuomien ongelmien kautta (esim. Choroszewicz & Kay, 2019; Kossek ym. 2006; Mazmanian ym. 2013), mutta suomalaiset johtajat puhuivat laitteista myös monin tavoin hyödyllisinä välineinä. Myös Orlikowski ja Scott (2008) sekä Porter ja van den Hooff (2020) kirjoittivat teknologian kehityksen tuomien hyötyjen mahdollistavan tehokkaamman organisaatioiden toiminnan, joka ei ilman teknologiaa olisi mahdollista.

Tunne siitä, ettei työstä meinaa päästä kunnolla irti oli merkittävässä roolissa myös aiemmassa tutkimuksessa. Mobiililaitteiden kautta tavoitettavissa olemisen mahdollisuuden oli havaittu aiheuttavan tunnetta siitä, ettei töistä päässyt täysin irtautumaan vapaa-ajallaan tai välttämättä lomallakaan. Tämän tunteen oli havaittu johtavan muun muassa keskittymiskyvyn laskuun, stressitasojen nousuun ja voimavarojen vähenemiseen. (Kossek, ym. 2014; Kossek 2016.) Työn tullessa perhe-elämän väliin aiheutti se stressin lisäksi syyllisyyden tunnetta liian vähäisestä ajasta perheen kanssa (Hochschild, 1997). Myös suomalaisten johtajien kohdalla tunne siitä, että työstä oli vaikea irrottautua, oli puheista selvästi havaittavissa. Ilmiön tuomat oireet olivat kuitenkin huomattavasti lievempiä kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, eikä niistä sen vuoksi puhuttu ongelmallisina. Myöskään syyllisyyden tunne liian

vähäisestä ajasta läheistensä kanssa ei noussut johtajien puheissa esille. Haastateltaville heitetty ajatus mobiililaitteiden poistumisesta sai usein aikaan paradoksaalisen vastauksen siitä, että elämä helpottuisi vapaa-ajan rauhoittuessa ja lisääntyessä, mutta samalla vaikeutuisi, kun stressiä tulisikin siitä, ettei kaikkea pääsisikään enää näkemään, vaan monien työasioiden pitäisi aina odottaa seuraavaan työpäivään. Samassa puheenvuorossa johtajat siis antoivat mobiililaitteille merkityksiä sekä elämää helpottavina että sitä vaikeuttavina asioina.

Tutkimukseni tulokset kuvastivat sitä, miten suomalaiset johtajat työn sekä vapaa-ajan yhteensulautumisesta mobiililaitteiden kautta puhuivat. Johtajat kertoivat olevansa laitteiden käytöstä itse kontrollissa, mutta puheista paljastui myös, että heidän itsensä lisäksi tähän vaikuttivatkin muun muassa kulttuuriset odotukset ja oletukset sekä asioihin tottuminen ja tapaistuminen. Puheiden taustalta olikin tunnistettavissa useita erilaisia normeja, joita johtajat puheillaan toisinsivat. Näiden normien kautta johtajat antoivat puheissaan sekä mobiililaitteille että työn ja vapaa-ajan sulautumiselle erilaisia merkityksiä, joiden kautta he ilmiöstä puhuivat ja sitä puheissaan oikeuttivat. Puheissa mobiililaitteet merkityksellistettiin elämälle hyödyllisiksi, lähes välttämättömiksi ja sitä helpottaviksi laitteiksi, mutta myös elämään jatkuvaa töissä kiinni olemisen tunnetta tuoviksi asioiksi. Vahvimmin esille nousseiden diskurssien kontrollidiskurssin ja mobiililaitteiden asema elämässä -diskurssin lisäksi ilmiöstä puhumiseen vaikutti paljon myös haastateltavien henkilökohtaiset asiat. Esimerkiksi persoonallisuus, kasvuympäristö sekä elämäntilanne vaikuttivat osaltaan siihen, millaisia merkityksiä mobiililaitteiden kautta tapahtuva työn ja vapaa-ajan yhdistyminen johtajien puheissa sai.

5.2. Pohdinta

Työn ja vapaa-ajan sulautuminen on yleinen ja laaja ilmiö, jonka vuoksi se on merkittävä organisaatio- ja johtamistutkimuksen kannalta. Uskon ilmiön tulevaisuudessa vain kasvattavan merkitystään, joten siihen on syytä kiinnittää vielä aiempaa enemmän huomiota näillä tutkimuskentillä. Tässä tutkimuksessa puheet työn tekemisestä vapaa-ajalla korostuivat selvästi vapaa-ajan asioiden työajalla hoitamiseen verrattuna, joten siitä nousi myös pohdinnassa enemmän ajatuksia. Vapaa-aikakin toki tuli töihin, mutta siinä määrin, ettei se vaikuttanut työn tekoon eikä sillä kerrottu sen vuoksi olevan seurauksia johtajien elämälle. Vapaa-aikaan liittyviä asioita saatettiin hoitaa, kunhan ensin oli hoidettu jäljellä olevat työasiat. Uskoisin velvollisuudentunnon työtä kohtaan ja tunnollisuuden työasioissa olevan niitä

tekijöitä, joiden vuoksi vapaa-ajan asioiden ei annettu tulla häiritsemään työn tekoa. Sen lisäksi mahdollisten ongelmatilanteiden kohdalla työnantajalla on mahdollista puuttua omien asioiden hoitamiseen töissä, mutta työn liukumiselle vapaa-ajalle ei ole olemassa selviä sääntöjä. Tutkimuksessa oli havaittavissa jonkin verran myös perinteistä työn ja vapaa-ajan jaottelua limittäisempää tapaa hoitaa asioita sekaisin, joka tulee todennäköisesti ainakin jonkin verran yleistymään tulevaisuudessa, kun teknologian kehitys tekee sitä koko ajan enemmän ja enemmän mahdolliseksi.

Tilastokeskuksen vuoden 2013 työolotutkimuksessa työasioiden pohtiminen vapaa-ajalla korostui etenkin ylempien toimihenkilöiden joukossa, sillä yli kaksi kolmesta ylemmästä toimihenkilöstä myönsi ajattelevansa usein työasioita myös vapaa-ajallansa (Sutela & Lehto 2014, 170-171). Tämän tutkimuksen kuudelle haastateltavalle työasioiden ajattelemisen ja tekeminenkin vapaa-ajalla oli kaikille täysin normaalia ja lähes jokapäiväistä. Tämä herätti ajatuksen siitä, onko mobiililaitteiden kehittyminen vaikuttanut tähän jo vajaassa vuosikymmenessä näin radikaalisti. Tutkimukseni otanta on toki pieni, mutta töiden tekeminen vapaa-ajalla mobiililaitteiden kautta tuntui olevan suomalaisille johtajille niin arkipäiväistä, että uskallan väittää ilmiön kasvattaneen merkitystään suomalaisten, ja etenkin johtoasemassa työskentelevien, keskuudessa.

Haastatteluissa nousi esille myös puheita siitä, ettei työtä kuitenkaan vielä tule vapaa-ajalle niin paljon, että siitä olisi haittaa muulle elämälle. Huomattavasti suurempi määrä työasioita olisi kuitenkin mahdollista tulla mobiililaitteiden kautta vapaa-ajalle. Mikäli työasioita olisi tullut enemmän vapaa-ajalle, nähtiin se todennäköisesti omaa jaksamista haittaavana tekijänä. Esimerkiksi erilaisten työpuheluiden ja viestien määrän lisääntyessä jouduttaisiin miettimään uudestaan, miten niiden suhteen pitäisi toimia. Tulevaisuudessa, tai esimerkiksi jollain toisella alalla tai henkilöllä, tilanne voi kuitenkin olla hyvinkin jo sellainen, että rajumpiakin keinoja työn ja vapaa-ajan toisistaan rajaamiselle tarvitaan. Jossain kohdassa meillä kaikilla tulee oma henkilökohtainen raja vastaan siinä, minkä verran työn ja vapaa-ajan voi antaa sulautua, ennen kuin tämän rajan ylittymisestä alkaa tulla erinäisiä seurauksia. Kaikilla pitäisikin siis olla keinot pitää näistä rajoista kiinni, jotta ne eivät pääse ylittymään. Tällä hetkellä yhteiskunnassamme vallitsevat normit ja ajattelutavat aiheen ympärillä puoltavat edelleen sitä, että työn edessä kuuluu joustaa ja tehdä kompromisseja muun elämän väistyessä tieltä. Työelämämme on kuitenkin teknologian kehityksen osalta sellaisessa murroksessa, että mobiiliteknologia mahdollistaa käytännössä koko aikaisen työssä kiinni olemisen. Jonkinlaisia sääntöjä ja rajoja työn ja vapaa-ajan välille täytyy siis olla mahdollista vetää.

Tutkimukseni haastateltavien keski-ikä oli noin 45 vuotta. Erilaiset mobiililaitteet ovat siis keskimäärin kehittyneet merkittäviksi vasta tutkittavien työurien aikana, eivätkä he ole myöskään kasvaneet laitteiden parissa. Nuoremmat ihmiset omaksuvat yleensä muutenkin uudenlaisen teknologian käytön nopeammin vanhempiin ihmisiin nähden, joten tutkimuksen tulokset olisivat voineet olla vielä jonkin verran erilaisia nuoremmalla kohderyhmällä. Miellenkiintoista tulee myös olemaan nähdä, miten ilmiö kehittyy tulevaisuuden työelämässä, kun teknologia kehittyy entisestään, ja erilaiset laitteet ovat osana elämää jo aivan pienestä pitäen.

Työn ja vapaa-ajan välisten roolien välillä liikkuminen tapahtuu nykyään niin pienellä kynnyksellä ja niin nopeasti, ettei näiden totaalinen toisistaan erottaminen ole välttämättä mahdollista. Voi myös kysyä, onko se välttämättä tarpeellistakaan. Etenkin, jos työn ja vapaa-ajan ainakin jonkin asteista yhteensulautumista ei koeta ongelmaksi, niin onko sitä silloin syytä omalla kohdalla rajoittaakaan. Ilmiössä onkin mielestäni paljolti kyse näiden kahden elämän osa-alueen mahdollisimman toimivasta yhdistämisestä. Se, miten tämä tapahtuu, on kaikille henkilökohtainen asia. Sen vuoksi ongelmaa ei voida ratkaista yhdellä tavalla kaikille sopivaksi, vaan jokaiselle täytyy löytyä keinot toimia asian suhteen omalla tavallaan ainakin tietynlaisten raamien sisällä.

Ranskassa otettiin vuoden 2017 alusta voimaan ”Oikeus irrottautua” -laki, joka mahdollistaa työntekijälle oikeuden olla vastaamatta työviesteihin ja -puhelimeen työajan ulkopuolella. Yrityksillä on myös mahdollisuus määritellä itse käytäntöjä työviestien ja -puheluiden kohdalla, jollaisia ovat voineet olla esimerkiksi työsähköpostien lähettämisen esto tiettyinä kellonaikoina. (Toivonen, 2017.) Ranskassa ilmiöön on siis jo kehitetty ratkaisuja sen puolesta, ettei työ pääse liian suureen asemaan työntekijöiden elämässä. Jonkinlaisia ratkaisuja asian suhteen tullaan lähitulevaisuudessa varmasti näkemään myös Suomessa. Oikeus irrottautua töistä vapaa-ajalla on mielestäni hyvä lähtökohta pelisääntöjen laatimiselle ilmiön ympärillä, mutta kaikenlaisen työn tekemisen kieltämisen kannalla en kuitenkaan ole. Ihmiset ovat tämännäkin asian suhteen niin erilaisia, että joillekin joidenkin työasioiden hoitaminen vapaa-ajalla sopii paremmin kuin niiden jättäminen aina johonkin tiettyyn ajankohtaan tai paikkaan.

Johtajien puheissa nousi paljon esille se, ettei työn ja vapaa-ajan sulautuminen haitannut, koska se oli oma valinta ja sillä tavoin halusikin toimia. Vaikka puheissa paljastui myös asioita, joiden mukaan johtajat eivät itse olleetkaan täysin kontrollissa työn ja vapaa-ajan

sulautumisesta, uskon silti tämän tutkimuksen perusteella oman mahdollisuuden vaikuttaa ilmiön toteutumiseen omalla kohdalla olevan paras vaihtoehto lähteä lähestymään tätä työelämäämme tulevaisuudessa paljon muokkaavaa, ja jo tähän mennessä muokannutta, ilmiötä. Kun niin johtajilla kuin työntekijöilläkin on mahdollista vaikuttaa siihen, miten ja minkä verran työ ja vapaa-aika sulautuvat, vaikuttaa se siihen, kuinka paljon siitä stressataan. Johtajienkin puheiden mukaan heidän persoonallisuutensa ja elämäntilanne vaikuttivat siihen, miten ilmiö heidän kohdallaan näyttäytyi arjessa. Ihmiset ovat erilaisia, ja kaikille samanlainen toimintatapa muiden kanssa ei sovi. Mikäli johtajat eivät olisi kokeneet kontrollin olevan heillä itsellään, uskoisin myös puheiden ilmiön ympärillä olleen huomattavastikin erilaisia.

Johtajien puheista onkin tulkittavissa, että ilmiössä on kyse myös johtamiseen ja organisaatiokulttuuriin liittyvistä asioista; jokaisella pitäisi olla mahdollisuus löytää se oma tapansa toimia osana organisaatiota. Sellaiset työtehtävät, jotka vaativat jatkuvan tavoitettavissa olemisen, ovat tietenkin erikseen, mutta muuten kaikilla olisi hyvä olla oikeus toimia asian suhteen omalla tavallaan. Oma mahdollisuus vaikuttaa on ihmisen motivaation kannalta tunnistettu perustarve myös ihmisen psykologiassa. Decin ja Ryanin (2000) kehittämän tunnetuksi nousseen *itsemääräämisteorian* mukaan yksi kolmesta ihmisen psykologisista perustarpeista on autonomian tarve. Mahdollisuus vaikuttaa siihen, miten asioita omalla kohdallaan hoitaa, johtaa parempaan lopputulokseen esimerkiksi motivaation sekä hyvinvoinnin kannalta. Ulkoisilla rajoituksilla ihmisten tekemisille on puolestaan usein päinvastaisia vaikutuksia. Tämän lisäksi työn ja vapaa-ajan suhteessa on kyse jokaiselle henkilökohtaisesta asiasta, joten ilmiön suhteen pitäisi myös saada toimia jokaiselle henkilökohtaisesti sopivalla tavalla. Huolena tällaisessa suhtautumisessa työpaikan sisällä ja yhteiskunnassamme on kuitenkin se, ettei jonkinlainen suhtautuminen asiaan ole kuitenkin vallitsevien normien mukaan niin sanotusti vääränlainen. Oma tapa työn ja vapaa-ajan välillä toimimiselle täytyykin olla aidosti oman valinnan mukainen, eikä siihen saisi vaikuttaa esimerkiksi ulkoinen paine tehdä samalla tavalla kuin suurin osa muista. Yleinen ilmapiiri, ajattelu, odotukset ja oletukset aiheen ympärillä pitäisi saada sellaisiksi, ettei niistä aiheitusi paineita minkäänlaiseen ratkaisuun, vaan työn ja vapaa-ajan rajaamisen suhteen saisi toimia niin kuin jokainen kohdallaan parhaaksi näkee.

5.3. Jatkotutkimusehdotukset

Mobiililaitteiden kautta tapahtuva työn ja vapaa-ajan sulautuminen on tekniikan kehityksen ja sen uudenlaisen hyödyntämisen myötä jatkuvasti muuttuva ilmiö, joten monipuolinen lisätutkimus aiheen ympärillä on varmastikin tarpeen. Omassa tutkimuksessani havaitsin suomalaisten johtajien puheissa ristiriitoja siitä, kuka tai mikä mobiililaitteiden käyttöä työn ja vapaa-ajan yhdistämisen välineinä hallitsi. Toisissa puheissa korostettiin omaa kontrolloivaa asemaa laitteisiin nähden, mutta toisissa puheissa myös laitteille annettiin merkityksiä osaltaan johtajien elämää hallitsevina asioina. Johtajien puheista oli havaittavissa tietynlaista painetta olla yhteyksissä työhönsä sekä muihin ihmisiin myös silloin, kun se ei olisi ollut välttämätöntä. Jatkotutkimuksessa olisikin mielenkiintoista paneutua näihin kulttuurisiin odotuksiin ja ajatusmalleihin sekä niistä kumpuaviin oletuksiin siitä, miksi painetta toimia tietyllä tavalla tämän ilmiön suhteen syntyy.

Tutkimusta aiheen ympärillä tarvitaan mielestäni myös muista tutkimuslähtökohdista, jotta tutkimustuloksista on mahdollista saada yleistettävämpiä. Realistisista lähtökohdista tehdyllä määrällisellä tutkimuksella voisi selvittää juuri tämän ilmiön vaikutusta Suomessa vielä tarkemmin, kuin Tilastokeskuksen tekemissä työolotutkimuksissa. Sen lisäksi ilmiön merkityksen vertailua voisi tehdä esimerkiksi ikäryhmien, toimialojen, valtioiden, tai erilaisten organisaatiokulttuureiden kesken.

Mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde olisi myös sukupolvien välisten kokemusten vertailu ilmiön suhteen. Nuorempi, juuri työelämään astunut tai astumassa oleva, sukupolvi on kasvanut erilaisten mobiililaitteiden parissa jo nuoresta lähtien, joten heidän käyttötottumuksensa ja suhtautumisensa mobiililaitteisiin voi poiketa suurestikin vanhemmista sukupolvista, joiden työuran aikana mobiililaitteet ovat vasta nousseet yleiseen käyttöön. Työn ja vapaa-ajan sulautuminen mobiililaitteiden kautta voisi saada hyvinkin erilaisia merkityksiä eri sukupolvien kesken, ja tällaiset sukupolvierot saattavat tulevaisuudessa vain kasvaa. Myös oman tutkimukseni kaltaisia tutkimuksia olisi hyvä tehdä lisää erilaisissa konteksteissa ja mahdollisesti suuremmalla määrällä tutkittavia, jolloin voisi nähdä, saako ilmiö samanlaisia merkityksiä myös muunlaisista konteksteista tulevissa puheissa.

Lähteet:

- Arsel, Z. (2017). Asking questions with reflexive focus: A tutorial on designing and conducting interviews. *Journal of Consumer Research*, 44(4), 939-948.
- Ashforth, B. E., Kreiner, G. E., & Fugate, M. (2000). All in a day's work: Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management review*, 25(3), 472-491.
- Bergbom, B., & Airila, A. (2017). Työ, muu elämä ja ajanhallinta: Opas yrittäjille. Työterveyslaitos. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge* (No. 10). Penguin Uk.
- Bruin, N. (2018). The Evolution of Instant Messaging. 10.13140/RG.2.2.22305.10085.
- Choroszewicz, M., & Kay, F. (2019). The use of mobile technologies for work-to-family boundary permeability: The case of Finnish and Canadian male lawyers. *Human Relations*, 0018726719865762.
- Clark, S. C. (2000). Work/family border theory: A new theory of work/family balance. *Human relations*, 53(6), 747-770.
- Clement, J. (2020). We Are Social, & Hootsuite, & DataReportal. Most popular global mobile messenger apps as of October 2019, based on number of monthly active users (in millions) [Graph]. In *Statista*. Haettu sivulta <https://www.statista.com/statistics/258749/most-popular-global-mobile-messenger-apps/>, 11.5.2020
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227-268.
- Demerouti, E., Derks, D., Lieke, L., & Bakker, A. B. (2014). New ways of working: Impact on working conditions, work–family balance, and well-being. In *The impact of ICT on quality of working life* (pp. 123-141). Springer, Dordrecht.
- Derks, D., & Bakker, A. B. (2014). Smartphone use, work–home interference, and burnout: A diary study on the role of recovery. *Applied Psychology*, 63(3), 411-440.

- Derks, D., Bakker, A. B., Peters, P., & van Wingerden, P. (2016). Work-related smartphone use, work–family conflict and family role performance: The role of segmentation preference. *Human Relations*, 69(5), 1045-1068.
- Di Salvo, D. (2019). This Is One More Big Reason To Put Down Your Smartphone When Trying To Get Work Done. *Forbes*. Haettu sivulta <https://www.forbes.com/sites/david-disalvo/2019/08/25/this-is-one-more-big-reason-to-put-your-smartphone-down-when-trying-to-get-work-done/#699e51a880b5>, 5.5.2020
- Donnelly, L. (2012). The effect of Smartphones on Work-Life Balance. Griffith College Dublin.
- Eriksson, P. & Kovalainen, A. (2008). *Qualitative Methods in Business Research*. SAGE Publications.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change* (Vol. 10). Cambridge: Polity press.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Psychology Press.
- Ficom ry. (2019). Matka- ja lankapuhelinten määrä suomalaisilla kotitalouksilla 1990-2018. *Tilastokeskus*. Kuluttajabarometri. Haettu sivulta https://twitter.com/ficom_ry/status/1082535334150373376, 19.5.2020.
- Gartner. (2019). Number of smartphones sold to end users worldwide from 2007 to 2020 (in million units) [Graph]. In *Statista*. Haettu sivulta <https://www.statista.com/statistics/263437/global-smartphone-sales-to-end-users-since-2007/>, 11.5.2020.
- Gunnlaugsdottir, J. (2016). Employee use of social media for private affairs during working hours. *The Journal of Social Media in Society*, 5(3), 121-150.
- Hanifi, R. (2019). Vapaa-aika muutoksessa – tekniikka on hämärtänyt arjen ja leikin rajaa. Tieto & Trendit. *Tilastokeskus*. Haettu sivulta <https://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2019/vapaa-aika-muutoksessa-tekniikka-on-hamartanyt-arjen-ja-leikin-rajaa/#start>, 27.4.2020
- Heinonen, V. (2019). Riita tekstiviestistä – 300 veturinkuljettajaa ei tule maanantaiaamuna töihin. *Iltasanomat*. Haettu sivulta <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006264012.html>, 27.4.2020

- Hochschild, A. R. (1979). Emotion work, feeling rules, and social structure. *American journal of sociology*, 85(3), 551-575.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart*. Berkeley.
- Hochschild, A. R. (1997). When work becomes home and home becomes work. *California Management Review*, 39(4), 79.
- Hochschild, A. R. & Machung, A. (1989). *The second shift: working parents and the revolution at home*. New York, N.Y.: Viking.
- Humphreys, M., & Brown, A. D. (2008). An analysis of corporate social responsibility at credit line: A narrative approach. *Journal of Business Ethics*, 80(3), 403-418.
- IDC. (March 7, 2019). Shipment forecast of tablets, laptops and desktop PCs worldwide from 2010 to 2023 (in million units) [Graph]. In *Statista*. Haettu sivulta <https://www.statista.com/statistics/272595/global-shipments-forecast-for-tablets-laptops-and-desktop-pcs/>, 11.5.2020
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1993). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Kallio, A. (2017). *Diskurssianalyysi projektijohtamisesta suomalaisissa työpaikkailmoituksissa*. Lapin yliopisto: yhteiskuntatieteiden tiedekunta.
- Kauppinen, L. (2019). Työ luikertelee vapaa-ajalle pikaviesteinä – ammattiliitot huolestuivat Whatsappista, luokanopettajan mitta täyttyi. *Helsingin Sanomat*. Haettu sivulta <https://www.hs.fi/talous/art-2000006287666.html>, 27.4.2020.
- Kinman, G., & Jones, F. (2008). A life beyond work? Job demands, work-life balance, and wellbeing in UK academics. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 17(1-2), 41-60.
- Kossek, E. E. (2016). Managing work-life boundaries in the digital age. *Organizational Dynamics*, 45(3), 258-270.

- Kossek, E. E., Lautsch, B. A., & Eaton, S. C. (2006). Telecommuting, control, and boundary management: Correlates of policy use and practice, job control, and work–family effectiveness. *Journal of Vocational Behavior*, 68(2), 347-367.
- Kossek, E. E., & Ozeki, C. (1998). Work–family conflict, policies, and the job–life satisfaction relationship: A review and directions for organizational behavior–human resources research. *Journal of Applied Psychology*, 83(2), 139-149.
- Kossek, E. E., Ruderman, M. N., Braddy, P. W., & Hannum, K. M. (2012). Work–nonwork boundary management profiles: A person-centered approach. *Journal of Vocational Behavior*, 81(1), 112-128.
- Kossek, E. E., Valcour, M., & Lirio, P. (2014). The sustainable workforce: organizational strategies for promoting work–life balance and wellbeing. *Wellbeing: A complete reference guide*, 1-242013
- Laine, T. (2001) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma, Kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, Jyväskylä, PS-kustannus, s. 26-43
- Lehtonen, M. (1996). *Merkitysten maailma*. Tampere. Vastapaino.
- Lewis, S. (2003). The integration of paid work and the rest of life. Is post-industrial work the new leisure?. *Leisure studies*, 22(4), 343-345.
- Li, L., & Lin, T. T. (2019). Smartphones at work: a qualitative exploration of psychological antecedents and impacts of work-related smartphone dependency. *International Journal of Qualitative Methods*, 18, 1609406918822240.
- Liikkanen, M. (2004). Vapaa aika muutoksessa–Merkitykset, rajoitukset ja valinnat. *Teoksessa M. Liikkanen, R. Hanifi ja U. Hannula (toim.) Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Helsinki: Tilastokeskus*, 5-30.
- Mattila, P. (2019). Moni meistä varastaa työnantajaltaan aikaa työaikana ja tekee töitä vapaaajalla. *YLE*. Haettu sivulta <https://yle.fi/uutiset/3-11058560>, 27.4.2020.
- Mazmanian, M., Orlikowski, W. J., & Yates, J. (2013). The autonomy paradox: The implications of mobile email devices for knowledge professionals. *Organization science*, 24(5), 1337-1357.

- Netemeyer, R. G., Boles, J. S., & McMurrian, R. (1996). Development and validation of work–family conflict and family–work conflict scales. *Journal of applied psychology*, 81(4), 400.
- Orlikowski, W. J., & Scott, S. V. (2008). 10 sociomateriality: challenging the separation of technology, work and organization. *The academy of management annals*, 2(1), 433-474.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2018). *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino. Tampere.
- Porter, A. J., & van den Hooff, B. (2020). The complementarity of autonomy and control in mobile work. *European Journal of Information Systems*, 29(2), 172-189.
- Postman, N. (1982). *The disappearance of childhood*. Delacorte Press. New York.
- Purdue University. (2020). Ellen Ernst Kossek, Haettu sivulta <https://krannert.purdue.edu/directory/bio.php?username=ekossek>, 18.5.2020
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. *Working paper/Jyväskylä University. School of Business and Economics*, (379).
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (1995). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. Sage.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (2005). Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. *Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino*, 22-56.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV-menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
- Stubbs, M. (1997). Whorf's children: Critical comments on critical discourse analysis (CDA). *British studies in applied linguistics*, 12, 100-116.
- Sutela, H. & Lehto, A. (2014). *Työolojen muutokset 1977–2013*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Toivonen, T., 2017, Piippaako työkännykkä koko ajan? Vihervasemmisto rajoittaisi työviestien tulvaa, porvareilta tiukka ei, Yle verkkosivut, <https://yle.fi/uutiset/3-9395498>
- Traficom, (2019). *Viestintäpalvelujen kuluttajatutkimus*. Haettu sivulta <https://www.traficom.fi/fi/viestintäpalvelujen-kuluttajatutkimus>, 19.5.2020
- Tuomi, J. & Sarajärvi, S. (2004; 2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Van Dijk, T. A. (1995). Aims of critical discourse analysis. *Japanese discourse*, 1(1), 17-28.

- Van Dijk, T. (2001). Critical Discourse Analysis. Teoksessa Schiffrin, D., Tannen, D. & Hamilton, H. (Eds.). *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Publishers Ltd. 349-371.
- Van Leeuwen, T. (2005). *Introducing social semiotics*. Psychology Press.
- Van Leeuwen, T. (2008). *Discourse and practice: New tools for critical discourse analysis*. Oxford University Press.
- Widdowson, H. G. (2008). *Text, context, pretext: Critical issues in discourse analysis* (Vol. 12). John Wiley & Sons.
- Williams, C. (2014). How smartphones and the internet are changing your life and work. *The Telegraph*. Haettu sivulta <https://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/mediatechnologyandtelecoms/11017951/How-smartphones-and-the-internet-are-changing-your-life-and-work.html>, 11.5.2020.
- Wodak, R., & Meyer, M. (2009). Critical discourse analysis: History, agenda, theory and methodology. *Methods of critical discourse analysis*, 2, 1-33.
- Zacheus, T. (2008). Suomalaiset ja vapaa-aika, Raportti ISSP 2007 Suomen aineistosta. *Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja 8*. Tampereen yliopisto. Tampere.

Liite 1: Haastattelukysymykset

Lämmittelykysymykset:

1. Kauanko olet ollut kyseisessä työtehtävässä? Mitä olet tykännyt?
2. Kuvaile normaalia työpäivääsi? (Työpäivät varmaan vaihtelevat, mutta jos vaikka kertoisit, mitä eilen teit.)
3. Kuinka hyvin ja millä keinoin voit itse vaikuttaa siihen, miten työsi teet?

Miten työ tulee vapaa-ajalle:

4. Jäävätkö työt sinulla yleensä työpaikalle? Jos ei, niin millä tavoin työ seuraa sinua myös työpaikan ulkopuolelle?
5. Kuinka usein hoidat työhön liittyviä sähköposteja, viestejä tai puheluita työajan ulkopuolella?
6. Mitkä ovat niitä sovelluksia, joiden kautta hoidat työasioita vapaa-ajalla?
7. Minkälaisilla keinoilla olet pyrkinyt rajoittamaan työn tulemistä vapaa-ajalle? (Onko erillistä työpuhelinta, jolla erottelet työn ja vapaa-ajan kontaktit toisistaan? Tai esimerkiksi kellonaikoja, jonka jälkeen et enää katso (työ)puhelinta, tai jätätkö vastaamatta tiettyihin viesteihin tai puheluihin?)
8. Millaiseksi koet työhön liittyvien asioiden hoitamisen vapaa-ajalla? (Häiritseekö vapaa-aikaa tai rentoutumista vai haittaako ollenkaan?)
9. Mitä siitä seuraa? (Vaikuttaako henkiseen hyvinvointiin tai nukkumiseen, seuraako uupunutta oloa? Ovatko läheiset ihmiset kommentoineet asiasta, vaikuttaako heihin?)

Miten vapaa-aika tulee töihin:

10. Miten vapaa-aika ja henkilökohtaiset ihmissuhteet puolestaan tulevat työpaikallasi? (Viestit tai puhelut tms. työpäivän aikana, jotka eivät liity työhön)
11. Miten toimit, jos huomaat työhön liittymättömän viestin tai puhelun? (Reagoitko aina/yleensä heti vai vasta myöhemmin tietynlaisissa tilanteissa?)

12. Millaisiin muihin omiin tarkoituksiin käytät mobiililaitteita työpäivän aikana?
(Esim. Some, pelit, uutiset, muut mobiilisovellukset)
13. Arviolta paljonko aikaa tai kuinka suuri osa työpäivästäsi kuluu erilaisilla laitteilla muuhun, kuin työtarkoituksiin?
14. Miten koet tämän vaikuttavan työntekoosi tai työpanokseesi? (Vaikeutuuko esimerkiksi työhön keskittyminen?)
15. Aiheutuuko vapaa-ajan asioiden hoitamisesta töissä jonkinlaisia (negatiivisia) vaikutuksia, esimerkiksi huonoa omatuntoa tai stressiä?
16. Miten uskoisit vapaa-ajan ja työn suhteen elämässäsi muuttuvan, jos mobiililaitteet lakkaisivat toimimasta?